

medodobje entresiglo 1

FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), PENSAMIENTOS DE ANIVERSARIO (1) * FRANCE BALANTIČ, NA BLAZNIH POTEH (3) * VLADIMIR KOS (JAPONSKA), RESNIČEN SEN (7); OD PEN DO PEN NESKONČNEGA (10) * FRANK BÜKVIČ (ZDRUŽENE DRŽAVE), ČEZ MEJO (ODLOMEK IZ ROMANA ZA ZVEZDAMI) (13) * ALFONZ ČUK (ZDRUŽENE DRŽAVE), RELIGIOZNA PROBLEMATIKA V LUČI SODOBNE PSIHOLOGIJE (22)

PROBLEMI: MIRKO GOGALA (ARGENTINA), CERKEV IN PROBLEMI LATINSKE AMERIKE (46)

KRITIKE IN PRESOJE: FRANCE BALANTIČ, PESMI (TINE DEBELJAK, ARGENTINA, 61) * SRCE V SREDINI (I. D., SLOVENIJA, 67) * NEKAJ PRIPOMB K BRUMNOVI KNJIGI O KREKU (ANTON KACIN, ITALIJA, 70)

GRADIVO: K ODKRITJU SONETNEGA CIKLA FRANCETA BALANTIČA (TINE DEBELJAK, 75)

MNENJA: PROBLEM KULTURNEGA USTVARJANJA V NAŠEM ČASU (LEV DETELA, ANGLIJA, 77)

KRONIKA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE 1969 (79)

UMETNOSTNA PRILOGA: SLOVENSKI ARHITEKTI V SVETU — MARJAN EILETZ (ARGENTINA), LIVARNA EATON FUNDICIONES; CERKEV NUESTRA SEÑORA DEL CARMEN

D 129907

POPRAVI

V eseju dr. A. Čuka Religiozna problematika v luči sodobne psihologije (Meddobje XI/1, str. 22-45) so se vrinile nekatere tiskovne napake. Prosimo bravce, da jih blagohotno popravijo.

- Str. 26, 12. vrsta od spodaj beri: psihosomatična (ne: psihomatična)
- Str. 27, 1. vrsta od spodaj beri: psihosomatične (ne: psihomatične)
- Str. 29, 18. vrsta od zgoraj beri: mnogodoločanju (ne: mnogoodločanju)
- Str. 29, 10. vrsta od spodaj beri: To je tako... (ne: Tako je tako...)
- Str. 41, 13. vrsta od zgoraj beri: izpiranje (ne: izbiranje)
- Str. 41, 3. vrsta od spodaj beri: besedni (ne: posebni)
- Str. 43, 23. vrsta od spodaj beri: izraža (ne: zraža)
- Str. 44, 20. vrsta od zgoraj beri: diakonia (ne: diagonalna)

92 1042/1979

MEDDOBJE

Splošnokulturna revija

LETO XI

1 9 7 0

Št. 1

IZDAJA SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

UREJA UREDNIŠKI KONZORCIJ: DR. TINE DEBELJAK (predsednik), FRANCE PAPEŽ (glavni urednik) in vodje odsekov DR. SREČKO BARAGA, ARH. MARJAN EILETZ, DR. MIRKO GOGALA IN NIKOLAJ JELOČNIK

ZUNANJA OPREMA AKAD. KIPAR FRANCE GORŠE, DIAGRAMACIJA ARH. MARJAN EILETZ. — NASLOV UREDNIŠTVA IN UPRAVE RAMON L. FALCON 4158, BUENOS AIRES, ARGENTINA. — REVIIJA IZHAJA ŠTIRIKRAT NA LETO. SPISI S PSEVDONIMOM SE OBJAVIJO LE, ČE JE UREDNIŠTVU ZNANO TUDI PRAVO AVTORJEVO IME. ROKOPISI SE NE VRAČAJO.

TA ZVEZEK JE 71. PUBLIKACIJA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE.

Tisk tiskarne Editorial Baraga SRL., Pedernera 3253, Buenos Aires

Slovenska kulturna akcija, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina
Registro Nacional de Propiedad Intelectual No. 895544

CORREO ARGENTINA	
Suc. 6	
CONCESION 7806	TARIFA REDUCIDA

PENSAMIENTOS DE ANIVERSARIO

FRANCE PAPEŽ^v

Si el tiempo en su relatividad puede para el hombre quedar alguna vez como suspendido en la nada, como, por así decir, verticalmente estático, entonces para una gran parte de la humanidad, y también para nosotros, el tiempo hace veinticinco años, hablando simple y humanamente, no existía. O bien que existía tan intenso que lo percibíamos como una realidad aterradora, como un relámpago o como apocalíptico fuego devorador.

Pero, por otro lado, si el tiempo somos nosotros mismos, originándose ese fluir del antes a después en nuestra interioridad existencial, entonces puede decirse que el tiempo-nosotros hace exactamente un cuarto de siglo no existió, o que existió tan intensamente que las realidades de vida y muerte cobran una conciencia sobrehumana.

A los veinticinco años de los acontecimientos históricos más trágicos, desencadenados en los días del otoño de 1939, no podemos pasar inadvertida la vuelta de un cuarto de la gran rueda centuria desde aquel punto suspendido, punto cero, del que, casi podemos afirmar, el tiempo se extiende en un antes y en un después.

Estamos ligados para siempre a esa intensidad existencial, a esos sacrificios humanos, a esa intersección del momento sin tiempo. No hablamos de las pérdidas materiales, aunque la pérdida de un hogar o de una patria puede ser considerada tanto como pérdida material, cuanto un sacrificio espiritual. Hablamos de los que fueron conquistados por el relámpago y reconciliados en otras esferas de existencia. Trascurridos los años, volvemos a considerar nuestras profundas fuentes y nuestros motivos para seguir trabajando: sacrificios de hombres de acción, de escritores, pensadores, poetas, estudiantes... Nos acordamos de Lambert Ehrlich, de Narte Velikonja, de France Balantič, Ivan Hribovšek, y de una larga fila de los que sacrificaron sus vidas, todas marcadas por el fuego del tiempo y del amor. Nos acordamos de innumerables que murieron olvidados, de ellos y de los que se les oponían - todos perfeccionados por la muerte.

Aquí estamos, por lo tanto, después de veinticinco años, años errantes para muchos de nosotros; estamos viviendo y trabajando

sobre la tradición de los maestros de acción, palabra y pensamiento. Sabemos que existe una profunda comunión entre la palabra explorada y la palabra en exploración. Estamos aquí tratando de conquistar —por la fuerza de emoción, disciplina y sumisión— esos valores, libres y humanos, para los cuales fue, en otras épocas, fundada la orden de caballería, según nos lo reveló ese caballero que fue Don Miguel de Cervantes Saavedra, por la boca de su Don Quijote, hidalgo de la Mancha.

NA BLAZNIH POTEH

FRANCE BALANTIČ

ZAZNAMOVANI

Med sivimi zidovi mladih let
ležijo zakopani žalostni spomini.
Pijana duša ob priprti lini
strmela je na razdejani svet.

Moj oče bil na steber je pripet,
ob njem klečala mati v bolečini
in v njeni je raztrgani globini
zamiral srca strtega drget.

Otroci smo zbežali v gluho noč,
ljudje so v čelo vžgali nam obroč,
da bo berače vsakdo brž spoznal.

Življenje je udarilo ob kamen
in zagorelo v divji, blodni plamen.
V spoznanju težkem blazen sem postal.

PESEM STAREGA BERAČA

Zakaj me gledate kot bližnjo smrt,
ljudje, kot da prišel bi iz tujine,
zakaj veselje vam z obraza zgine,
ko zazija pred vami svet odstrt?

Ah, pojdite! Saj vidite, da srd
na ustnice mi lije vroče sline,
da se zavijam v mrtve globočine
človeških src kakor v mrtvaški prt!

Ne maram iz vaših mrzlih rok darov,
usmiljenje me prazno peče huje
kakor preziranje bogatih tolp.

Že davno se je zrušil beli stolp,
ki svetil mi je sredi vode tuje.
Klicanje je zadušil šum valov.

OBUP

Dejali ste, da sem odveč postal,
ker roka mi ne more ujeti stroja,
ker pač iztekla se je ura moja
in starec sem pred vami trepetal.

Vse dni mladosti temne sem vam dal,
vso mlado silo, hrepenečo boja,
in zdaj, ko mi je borna luč brez soja,
ste vrgli me na cesto z varnih tal.

Doma me čakajo otroci lačni,
kot rane so odprte drobna usta.
Pred mano se odgrinja cesta pusta...

Napil bi se, da bi v pozabi mračni
našel morda toploto duši bolni.
Saj ognja danes so le blazni polni!

VPRAŠANJA IZ PODZEMLJA

Joj, mamica, zakaj smo brez denarja,
da ti ne moreš sobice plačati,
ne moreš kruha našim ustom dati,
zakaj nam tesni molk le odgovarja?

Nad nami videli smo gospodarja
podnevi na blazinah mehkih spati;
zakaj pa ti trpeti moraš, mati,
zakaj te noč in dan življenje udarja?

Zakaj ihtiš med dolge, suhe prste
in vročično strmiš med naše vrste
in se potapljaš v žgoč oči sijaj?

Povsod je sonce in ljudje pojo,
le nam in tebi je tako hudo.
Joj, mamica, povej, zakaj, zakaj?

TEPTANA KRI

Nekoč sem v sanjah videl lepo sliko:
med nageljni na oknu tvoj obraz
se sklanja k meni kakor zreli klas
in trosi v dušo žetev mi veliko.

Dekle, ob tebi kri je zašumela,
zahtevala je svojo davno žrtev;
ko pa spoznala tvoj pogled je mrtev,
v bolesti trpki je okamenela.

Brezdomca sva pod sivim, mrzlim nebom,
kot tisoč bratov, sester v tujem kraju
teptani krvi iščeva utehe.

Vrniva se domov! Morda pa s hlebom
na pragu mati pričakuje naju.
S solzami bova si izmila grehe.

UPANJE

Ob cesti, v blatnem jarku drgetamo,
po žilah blato mrzlo se pretaka.
Umazana je naša misel vsaka
in mračne stisnjene oči imamo.

Pretežko breme leglo je na ramo,
da vsakdo v skriti slasti komaj čaka,
kdaž zgine plašč večernega oblaka,
da pademo nekje na gnilo slamo.

Takrat morda odpro se tiste duri,
ki svetijo se v blaznih nam očeh
ob pritajene želje bežni uri...

Ko ne bilo bi vrat do toplih zvezd,
bi zgubil se korak na temnih tleh
in kriknila v temo bi naša pest!

P. S. Ta cikelus Balantiževih sonetov je bil najden po vojni v arhivu celjske Mladike. Natisnil ga je Glasnik Mohorjeve družbe v Celju (Leto XIII, maj 1969, št. 1-2). Od tam ga ponatiskujemo. (Glej zapisek o tem pod zaglavjem Gradivo.)

RESNIČEN SEN

VLADIMIR KOS

I

Zdaj vem, kako se imenuje
cvet oblakov deževnih,
grozd,
temno viseč, zaprt,
čigar krik rojenja
se tih razlije
v ležišče planjave pod Fudži:

odpre se
v liquario dentato Hára,
v poletno krizantemo zlatih sonc,
pod trepalnicami začudeno srkajočih
dišečo zemljo.

In dokler človeku ni
za praznovanje,
ptički ji skušajo zapeti
tisto nedokončano,
dano
hitenju mnogih potokov
v neznano kapelico.

II

Pozen najdem lesk
rodečih,
pol pijan od višnjevih hribčkov
čakajočih dev,
od nabreklih v večno obljubo
ust,
krizantema,
vedoča, zardela.

Dokler se sen ne uresniči,
pravijo,
je vse to
podoba,
s hrepenenjem slikana
šestim stenam srcá.
Kot mesec,
ki sneli so davi mu krinko.

Kako se motijo!

Resničen sen
je ves iz atomov,
zmeraj znova
v snov življenja
se-
stávljenih

Spi zdaj, spi!
Oprosti mi
toliko zlogov,
preprosta.

III

Le kdo je v praprot skríl
solzé?
V raztrgani pajčevini tle,
ob svili
plavih kríl
padlega metulja.
Buldozerji mravelj
vlačijo pajka
v skladišče.
Čez pot napet
se črv za bližnjico vprašuje.
Kako mu naj povem,
da glad prhuta
čez plot?

Med vriskanjem sonc,
ko z njimi odhajajo poljska dekleta.

Nekoč
odidem tudi jaz.
Nekoč
se vrnem.
Med čisto nove travnike
Nesmrtne žené.
H kozolcem raket
v občestvu
trgatve
na dvoru
Človeka.
Zakaj so vzeli mi
dom,
oranžno sonce?

OD PEN DO PEN NESKONČNEGA

VLADIMIR KOS

Povejte:

naj vzdihnem v dež?

Naj trd se nasmehnem?

Zaradi Hí - no - káge, pred letom dni.
Na stožcu zgodnjih senc jesenskega sonca.
Na koncu prog. Na koncu cest.

„Popotnik, kam?“

„V Kúni - mí - ga - óka k bogovom.“

„Od nekđaj pravijo,
da prišli so k nam čez tisti vrh,
spočet s predicami svoda;
kdo ve, mordà le s slutnje snom.“

Iz skal, padajočih v slap
brez dna,
iz žerjovice javorjev
v pepelu megla,
iz vod zgubljenih
dih,
globok in mlad
za meddobje
od pen do pen neskončnega.

„Nadzornik, sayónara.“

„Popotnik, počijte pri meni.

Jutri vrne se vlak v dolino.

Tsú!“ vzklikne, „pridi!“

Slajša kot roža banana
na pragu hči stoji.

Svetloba se skloni k žarku
s prošnjo poljuba,
in gre,
ozirajoč se skrivaje
v ljubosumen mesec
v zlati barki veslaje
h gozdov sestanku zgodnjemu.

V Hizé-n prosojni riž
je templjem pogača.
Makrele v Hákata
so cesarska jed.
V Uréšino je čaj
kot gejše ples.
Tsúu,
kako naj rišem Tvoj smehljaj?

Visok je večer gozdov,
je nizanje stolpov brez straž
iz kvadrov senc
pred sobanami ledenega zlatá.
Le jarek meglá
kot nekoč
izpolni z molkom molk.

In Tsúu je trideset, mi reče nadzornik,
brez snubcev, dà,
odkar je zblaznela mama.
Ali ne bi hotel jaz
ji pisáti – v angleščini – iz Tokio?

Večer med gorámi
tiho kane na pot v pristanišče mesca,
noč zadehti.
Valovi zvezdnega prostora zibljejo noč
šepetaje proč,
kjer čaka svit.

Povejte:
naj vzdihnem v dež?
Naj trd se nasmehnem?

Zaradi pisma,
točno po letu dni,
podpisanega prvič z „Miss Tsú“,
v kaligrafiji plahosti, drhté:

„Na kolodvor listje pada.
Tsúu
bogove zaman je smrt prosila.
Zdaj Tsúu ljubi.
Pridi kmalu, prosí Tsúu uboga.
In ve,
da Tebe več ne bo.“

V japonskih gorah, 14. julija 1969.

ČEZ MEJO

FRANK BUKVIČ

FRANK BUKVIČ, ODLOMEK IZ ROMANA „ZA ZVEZDAMI“

„Postojnska ulica št. 20... Ni le-to Borutova hiša?“ se je vprašal Tempo, ko je obesil slušalko. „Najde se najbrž skriva pri eni izmed strank, ki žive v hiši. Toda Najde in Borut sta prijatelja, navsezadnje ga je skrila Borut pri sebi... Takšnih reči, da bi skrival begunce, četudi nepolitične, kakršen je Najde, si ne sme dovoljevati. Kdo more jamčiti, da Najde ni politični begunec?... Gola je ta, da se je vrnil v domovino samo zaradi domotožja. Če je moj sum opravičen, potem sta Borut in Najde politična zarotnika... Hm! Hm! Martino, ki sem jo poslal vohunit v Avstrijo, so Angleži zaprli že drugi teden po njenem prihodu v Gradec. Za Martino je vedel samo Borut. Čudno, da na to precej nisem pomislil. Milanu se niti ne sanja, da je razkrinkal reakcionarno organizacijo TMD. Ampak Borut je partijec, star partizan, narodni heroj... jaz sem ga nastavljal pri Ozni, ni se ponujal.“ Kljub dvomu se Tempo sumničenj ni znebil, naj si je obračal stvar tako ali drugače. „Čemu bi si po nepotrebnem razbijal glavo, v gnezdo bom segel in ptiček bo začivkal o vsem, kar bom hotel.“ Zadovoljno si je pomel roke, si popravil samoveznicu, se počesal in se brez spremstva odpeljal v Postojnsko ulico.

Avtomobil je skrila v senci in se previdno približal hiši. Zavil je na dvorišče, odkoder je v Borutovi sobi videl luč. Gibčno kakor mačka je splezal na oreh, toda prav tisti hip, ko je hotel pogledati skozi okno, je v sobi ugasnila luč. Jezno je buljil v temno okno in po tistem preklinjal. Z drevesa se kljub temu ni spravil. V upanju, da bo zopet zagorela luč v sobi, je kot čuk najmanj pol ure prečepel v krošnji. Naveličan je končno le splezal z drevesa in se previdno tiho vrnil na cestno stran hiše in pritisnil na ključko pri vežnih vratih. Ker so vrata bila zaprta, je sklenil, da se vrne navsezgodaj in dvigne Najdeta naravnost iz tople postelje. Sedel je v avtomobil in se odpeljal nazaj na Ozno.

Pozno v noč je v postelji razmišljal o Borutu in o njegovi zvezi z Najdetom. Spomnil se je Martine, mislil je na Borutovo vedenje nasproti sebi, saj nikdar doslej ni zasumil v partijsko pravovernost svojega namestnika, najdlje pa je razglabljal o atentatu, ki ga je, če so njegove sumnje opravičene, zagotovo

izpeljal Borut, ko je njega, Tempa, pripeljal pred napadalčevo – Najdetovo puško...

„Če sta me zares napadla in onesposobila Borut in Najde, se bom nad njima maščeval. Najprej ju bom lastnoročno skopil, potem ju bom postavil pred zid. Sramote in trpljenja jima ne bom odpustil.“

V težkih mislih, zmedenih in raznovrstnih, je trudoma zaspal in se zbudil ob pol šestih zjutraj. Pogledal je na uro, in ko je videl, da je zaspal, je surovo zaklel. Ob petih je hotel aretirati Najdeta, pa je še vedno v postelji.

Pred nesrečo, ki ga je doletela, se je brez budilke zbudil točno na minuto, ki si jo je bil določil; odkar pa se je vrnil iz bolnice, se je že večkrat zgodilo, da je zaspal za celo uro. Za nenadno pospanost je krivil svojo pomanjkljivost. Na rane, na napad in tudi na bolečine bi že zdavnaj pozabil, če mu ne bi manjkalo moškosti. Zaradi strašne pomanjkljivosti je bil jezen nase in na ves svet. Razočaran nad življenjem, katerega je hotel živeti in ga je že zaživel v kraljevski potrati, je iztresal svojo jezo nad drugimi.

Ljubica Milena se ga je po tistem nesrečnem dnevu izogibala. Ni mu bilo žal zanjo, ker ga ni več mikala, kakor ga ni mikala nobena druga ženska. Edino tega se je bal, da bi ljudje zvedeli za njegovo nesrečo. Ko je nepričakovano in nehote srečal Mileno, mu je bivša ljubica zares zabrusila v obraz, da se je izogiblje samo zato, ker se je izživel. Tako mu je povedala in se poredno zasmejala. Z bridkostjo v srcu se je takrat zavedel, da je njegova bolezen, ki jo je do tistega dne ljubosumno prikrival, že zdavnaj razbobnana. Ko je zaslišal njeno zasmehovanje, ga je bilo tako sram, da bi se najraje pri priči pogreznil v zemljo. Če je le mogel, se je od tistega dne izogibal ljudi, se izogibal celo svojega moštva, prepričan, da vsakdo meni le o njegovi pomanjkljivosti. Odločen, da zaprosi za premestitev, čim ujame zarotnike, se je tisto noč znesel nad jetniki, ki jih je s strastno naslado pretepal.

Med psovanjem je planil iz postelje in se naglo oblekel. Z razkuštranimi lasmi in neumit je pognal avtomobil in zdrvel v Postojnsko ulico. Ne daleč od hiše je zagledal Najdeta, ki je pravkar stopil skozi vežna vrata in odšel v smeri predmestja.

Ko se je Najde oddaljil, je stopil iz avtomobila in ga zasledoval v razdalji dvestopetdesetih korakov. V Cvetni ulici ga je videl stopiti v šentjakobsko cerkev.

„Navsezadnje se zarotniki sestajajo v cerkvah.“ Ves zapreden v takšno možnost je pozabil, da je bila nedelja. „Sreča, da sem ga snoči pustil pri miru, pred aretacijo se lahko marsikaj skuha. Poskrbel bom, da bom odslej v vsaki cerkvi imel svojega

vohuna. Če odkrijem le malenkost, bom cerkev zaprl, župnika pa postavil na hladno.“

Odprl je vrata za seženj široko in pokukal v cerkev. Pred oltarjem se je vrtel župnik z dvema ministrantoma in pel mašo. Na levi so se spovedovali verniki, med katerimi je Tempovo policijsko oko precej zagledalo Najdeta. Nataknil si je očala z zelenim steklom, napravil je kar moči pobožen obraz in se zrinil v zadnjo klopo. Pokleknil je in se navidez zatopil v molitev. Potipal se je po desnem žepu pri suknjiču, če ni pozabil samokresa. Le toliko je dvignil glavo, da je izza očal mogel opazovati Najdeta. Sovražno je zrló njegovo oko po cerkvi in med verniki iskalo znanih obrazov. Čez čas je med ženskami zagledal skojevko Bredo, kandidatko partije. Stegnil je vrat, da se prepriča, če se ni zmotil, kajti Breda je veljala za eno izmed najbolj naprednih in delavnih članic Skoja. „Torej celo Breda!“ je dahnil in si v mislih sestavil govor, ki ga bo podal na prihodnjem partijskem sestanku. „Prekleti klerikanci, nočejo odnehati!“

Po maši se je Tempo zrušil vase. Klečal je v klopi tako skrušeno in pobožno kakor največji spokornik, samo da ga kdo izmed odhajajočih ne bi prepoznal. Ko se je cerkev izpraznila, je naglo planil iz klopi in stekel za Najdetom. Minuto pozneje, ko je Najde vstopil v hišo, je obstal pred vrati pri Borutovi sobi in potrkal. Zaslišal je Najdeta, ki je vstal s stola. Videl ga je v mislih, kako gleda proti vratom in ves v strahu premišlja, kdo je zgodnji obiskovalec. Stegnil je desnico in še enkrat potrkal.

„Kdo je?“ se je oglasilo izza vrat.

„Borut,“ je odvrnil poltiho, da se ne bi izdal z glasom. Potegnili je samokres, ga naperil v vrata in z vsemi živci prisluhnil korakom, ki so se bližali vratom. V ključavnici je zaškrtnil ključ, odprla so se vrata in pred njim je stal Najde, začuden in prestrašen.

„Roke kvišku!“ se je zadržal nad njim in ga s pištolo sunil v prsi. „Ne gani se, sicer te pri priči ustrelim!“

Osuplo in zmedeno je Najde dvignil roke. Čelo mu je zalil mrzel pot. Tempo mu je s policijsko spretnostjo nataknil lisice in ga s pestjo sunil v sobo.

„Sedi na tistile stol in ne treni!“ je zapovedujoče velel, in ko je Najde sedel, je precej začel brskati po sobi.

Najde je bil tako zelo presenečen, da ni mogel zbrati misli, ki jih je bilo vse polno in so se nenačrtno podile po glavi. Samo tega se je zavedel, da je v življenjski nevarnosti. Čutil je vroče grlo, v glavi pa mu je vel strahoten hlad. „Vse je izgubljeno. Oh, Borut, kaj si storil!“ To je po dolgem času bila njegova prva misel.

Polagoma se je zbral in pomiril. Opazoval je Tempov opravek in bil celo tako miren, da bi mogel rešiti najbolj zapleteno enačbo,

in ves čas si je zatrjeval, da že od nekdaj sluti, da bo moral umreti za druge. Čemu bi se torej razburjal? Prevzet nad svojim preroštvom se je zopet razburil, ko se je spomnil, da se je dal ujeti na najsrამოtnejši način, in prav ob času, ko sta z Borutom prenehala vohuniti. Če bi padel na državni meji, če bi padel sredi dela, se za smrt ne bi zmenil. Celo rogal bi se ji. Ni pa mu hotelo v glavo, da bo moral umreti med mukami.

„Da ni letakov v sobi!“ se je nenadoma zgrozil. „Kje je Borut? Je svoboden, ali je Tempo najprej njega razkrinkal in šele potem prišel pome? Če Tempo ne najde letakov, mi ničesar ne bo mogel dokazati, razen ako bi se izblebetal Borut. Le kdo je povedal Tempu za moje skrivališče? Navsezadnje me je izdal Milan... Mogoče me je snoči zasledoval... Zakaj se nisem ozrl? Zakaj nisem bil previden? Preveč sem mu zaupal. Po predalih naj le brska, tam ne bo našel ničesar. Boji se me, sicer me ne bi stalno gledal.“ Z matematično natančnostjo je sledil vsaki njegovi kretnji. Tempo je razmetal posteljo in jel otipavati žimnice.

„Zakaj preiskuje po vrsti? Zakaj se najprej ni lotil omare? V omari je moj nahrbtnik, in če je kje letak, je v nahrbtniku.“ Zamikalo ga je, da bi vstal, stopil k omari, jo odprl, vzel iz nje nahrbtnik, segel vanj in se prepričal, če so v njem letaki ali niso. Misel ga je tako zaposlila, da se za Tempa tako dolgo ni zmenil, dokler Tempo ni odprl omare. Premetenec je zares najprej segel po nahrbtniku. Zadržal ga je v rokah in ga potehtal, potem segel vanj in – („Moj Bog, bo v roki letak ali bo roka prazna!“ je dahnil Najde v mislih) – ko je potegnil roko na dan, je držal v prgišču letak...

Tempo se je ozrl vanj, zmagoslavno in predirljivo, in se satansko zasmel. Zasmel se je kakor pravi hudič, brez srca in duše, brez leska v očeh, samo z usti. Dvignil je letak visoko nad glavo, ga tam držal nekaj sekund, potem mu ga je porinil pod nos in mu z njim pred nosom pomahal. Vso komedijo je opravil brez besede, kajti odkar ga je bil posadil na stol, Tempo niti enkrat ni spregovoril.

„Mar me hoče mučiti z molkom? Zakaj me tako predirljivo opazuje?“ Najde se je hotel premakniti, pa ni imel moči, da bi se gnil, niti z očmi ni mogel treniti. Otrplo je zrl v Tempa, ki ga je s predirljivo ostrim pogledom priklenil nase.

Tempo je medtem prevrnil zofo, vtaknil roko v vsak žep, pogledal v vsak kot, po vrsti in po načrtu, da ne bi mogel zgrešiti niti drobtinice na tleh. Navsezadnje je odprl peč in segel vanjo. Iz nje je potegnil sajasto roko. Zaradi sajaste roke je od jeze brcnil v peč, da se je podrla. Zaropotalo je in peč je razpadla v svoje dele, ki so mrtvo obležali na tleh v kotu.

16 „Zakaj me ničesar ne vpraša? Zakaj me trpinči? Mar že vse

ve? Obnaša se, kakor da me ne bi bilo v sobi. Kdo me je prijavil? Me je sam izsledil? Je Milan zares takšen fanatik? Zakaj me ničesar ne vpraša o Borutu?" je švigalo po Najdetovi glavi.

„Greva!“

Tempove besede je slišal, kakor bi bil omotičen. Ubogljivo je vstal in se mimogrede ozrl v okno, da bi si s skokom skozenj rešil življenje. Tvegala bi, Tempo bi ga med skokom ustrelil. Preden bi se povzpela na okno, bi ga preluknjala. Morda ga bo rešil Borut, morda ga bo rešil kdo izmed Ozninega moštva, ki je Borutov sodelavec. Zato je stopil k vratom in se vdal v usodo.

Jutro je bilo jasno kakor kristal. Skozi goste drevesne krošnje se je na vrt prikradla tanka zarja in zbudila ptičke, ki so drug za drugim zapostoleli poletno pesem, dokler se njih zvonki glasovi niso združili v mogočen pevski zbor.

Ko se je Borut zbudil, je bil vrt sama pesem, ki je prihajala skozi okno in ga navdahnila z življenjsko radostjo, sladko in opojno, kakršne še nikdar ni bil občutil. Zapihal je hladen vetrič, da je poživljajoče zašelestela košata breza, ki se je šopirila nad oknom spalnice. Borut se je z ljubeznijo v očeh zagledal v spečo ženo. Poročna noč ji je po ljubezni polnih urah prikradla na obraz nežno mladostno barvo, da so bila njena lica podobna ličkom zdravega otroka. Spala je s komaj opazno razprtimi ustnicami, kakor da bi tudi v snu pričakovala poljuba. Njene grudi so med dihanjem rahlo padale in še dvigale, desnica ji je ljubko počivala na beli blazini. Sklopljene trepalnice so se za hip razprle in čez obraz ji je šinil smehljaj velike sreče.

Ob občutku, da mu pripada tudi v sanjah, da se mu je zaupno ljubeče predala z vsem bitjem, ki hoče z njim živeti in umreti, je Borut začutil v sebi moč velikana, silo, ki ob njeni strani nikdar ne bo izgorela. Strastno se je zavedel, da ji je hkrati gospodar in sluga. Iz razmišljanja ga je zbudila Marica, ki je v sanjah boleče zastokala. Toda samo za hip je njena lica prešinil bolestni strah, potem je znova mirno zaspala, prepričana tudi v spanju, da je ob njegovi strani vsaka nevarnost izključena.

„Borut! Borut!“ je zdajci zaklicalo od zunaj.

Tiho, da ne bi zbudil Marice, je zdrsnil s postelje, si ogrnil haljo, stopil v brezpetnike in odšel na verando.

Pod stopnicami, naslonjen na dvokolo, je stal Stanko in lovil sapo.

„Kaj je, Stanko? Kaj se je zgodilo?“

„Borut!... Borut!...“ Stanko je kar naprej hlatal za sapo in le s težavo davil besede iz sebe. „Beži, pobegni kamor koli in čim dlje od tod! Vsaka sekunda je dragocena, zato se podvizaj! Tempo je aretirala Najdeta in ga zaprl na Ozni. Zdaj pričakuje

tebe. Nalagal sem ga, da si se navsezgodaj odpeljal v Gaberje, odkoder se vrneš okrog devetih. Podvizaj se! Za božjo sveto voljo te prosim, hiti, da te ne ujame! Lisjak je nasedel moji laži, sicer bi te že aretirali. Ta hip te pričakuje z do zob oboroženim moštvom, ki je na Ozni zasedlo vsa okna in oba vhoda, ni pa izključeno, da si ne bi premislil in prišel pote," je hitel pripovedovati Stanko.

„Kaj govoriš, Stanko? Najde naj bi bil zaprt, praviš?“ Potrudil se je, da ostane miren, da bi mogel trezno pretehtati položaj. Razmišljal je, kje je Tempo ujel Najdeta.

„Da, Borut, navsezgodaj ga je privedel na Ozno, uklenjenega in s plavo podplutbo na desnem očesu. Tempo je kar žarel od zanosa in niti za trenutek ni umaknil oči s svoje žrtve. Zdaj je Najde v kleti, kjer ga čuvajo kar štirje stražarji.“

„Odkod veš, da je Najde moj sodelavec?“ je vprašal Borut in neverno strmel v Stankota.

„Oprosti, Borut, toda spočetka ti nisem zaupal in sem te zalezoval. Videl sem te v Najdetovi družbi in nekega večera sem videl Najdeta, ko je stopil v tvojo hišo.“

„Tako...“ je zamrmral Borut podzavestno in se nasmehnil. Njegove misli so medtem begale okrog Najdetove zagonetne aretacije. „Rešiti ga moramo!“ je dejal iznenada in se ves spremenil.

„Ne moreš ga rešiti, kajti Tempo te pričakuje z nabitim samokresom, vsako okno, vsake duri na Ozni so zaseda. Dva ne moreva tvegati boja proti vsemu moštvu, najmanj ob belem dnevu in sredi mesta. Četudi bi nas bilo petdeest ali več, ga ne bi mogli rešiti. Preden bi se pretolkli do njega, bi nas obkolilo in zajelo vojaštvo. Edino z zvižaćo ga bomo osvobodili. Prikradel se bom nazaj na Ozno in ga poskusil rešiti ponoči. Ti pa glej, da rešiš vsaj sebe in mlado gospo! Bolje je, da se vsaj vidva rešita, kakor da bi nas vse polovili.“

„Najdetu torej ne morem pomoči,“ je zamrmral Borut bolj sebi kakor Stanku.

„Prosim te, ne odlašaj! Uidi zdoma, preden pride Tempo! Srečno pot! Zanesi se name, jaz ga bom rešil!“

„Ga boš zares rešil, Stanko?“

„Prav zares, Borut, četudi bo treba ubiti Tempa in zažgati Oznino hišo...“

„Verjamem ti, Stanko! Mnogo sreče pri podvigu in na veselo svidenje v Avstriji! Dober dečko si bil; tvoje zvestobe nikdar ne bom pozabil. Če boš kdaj koli potreboval mojo pomoč, se oglasi pri meni. Najdeš me v Gradcu ali v Solnogradu.“ Stegnil je roke, ga objel in poljubil. Prijateljsko toplo se mu je zagledal v oči, ki so jih zalile debele solze in se strkljale po licih.

Po ganljivem slovesu se je vrli dečko hitro zavrtil na petah in okretno skočil na kolo. Na kolesu se je še enkrat ozrl na Boruta

in kriknil: „Bežita!“ Potem ga je vogal hiše skril pred Borutovimi solznimi očmi.

Samo trenutek je Borut obstal negibno in brez misli. Potem je planil v stanovanje, da zbudi Marico. Toda Marica se je zaradi Stankotovega preglasnega govorjenja že zbudila in je v kuhinji prisluškovala razgovoru. Bolj bleda od stene se je naslanjala na mizo in se prestrašeno zagledala v Borutove oči. Vsa v strahu mu je planila v objem in glasno zajokala.

„Pomiri se, dušica!“ je zatrepetal Borutov glas. „Še sva živa in svobodna. Ne odlašajva niti trenutka! Hitro se obleci, da čimprej pobegneva!“

„Kaj bo z Najdetom?“ je preplašeno vprašala.

„Tudi mene skrbi Najde, toda jaz ga na noben način ne morem osvoboditi. Njegova usoda je v božjih rokah in v rokah Stankota, na katerega se smeva zanesti.“

Nekaj minut pozneje sta za silo napravljena sedla na jeep. Borut je naglo in brez besed pognal voz in vozil s hitrostjo, večjo od tiste, ki jo je dopuščala cesta. Šele daleč izven mesta, ne da bi za hip odkrenil glavo k Marici, saj je vozil z blazno hitrostjo, je spregovoril:

„Ozri se, Marica, in poglej, če je cesta za nama varna!“

„Nihče naju ne zasleduje,“ je odvrnila, ko se je ozrla.

To je bilo vse, kar sta si spotoma povedala.

Po živčni vožnji se je v daljavi prikazal odrešilni gozd, do katerega sta se pripeljala v naslednjih petih minutah. Skrila sta se globoko v gozdu, daleč pred preganjalci. Borut je zapeljal v najgostejše grmičevje in ustavil od prehitre vožnje razgreti motor.

„V tem grmičevju ga ne bodo tako kmalu iztahnili,“ je rekel in se zasmejal. Misleč na Tempa je pripomnil:

„Zdi se mi, da me lisjak še vedno pričakuje na Ozni, sicer bi nama na Občinah in na Polesju miličniki zaprli pot. Edino tega sem se bal, beg čez mejo bo igrača, četudi bo Tempo medtem pognal na noge vse graničarje.“ Med pripovedovanjem si je oblekel suk-njič, strpal v žepe štiri ročne granate in potipal listnico z denar-jem, ki se ga je v zadnjem hipu spomnil in ga vzela s seboj. Potem je pogledal brzostrelko, če je repetirana, prijel Marico za roko in jo potegnili za seboj.

Izogibajoč se grmičevja sta po polurni nagli hoji prispela na kraj gozda, za katerim se je odpirala široka čistina. Onstran njive sta videla ozek jarek, po katerem teče državna meja. Počenila sta za gost grm in z budnimi očmi opazovala lahko prehodno in prav zato nevarno čistino.

„Tukajle je hodil čez mejo nesrečni Najde,“ je zašepetal Borut. „Počakala bova na obhodni straži. Ko pojdeteta mimo, jo precej mahneva na drugo stran. Onstran jarka je že Avstrija.“

Zdi se mi, da Tempo tudi obmejnih organov ni obvestil, ker je povsod tiho.“

Marico so Borutove besede le za silo pomirile, kajti oči so ji kar naprej strahoma begale po meji, ki se je grozeče odpirala onstran grmičevja. Očitala si je, ker mu ne zaupa, pomagati pa si ni vedela, in neprijetne slutnje so jo stalno opominjale, da ne bosta imela sreče. Zaslišala je oddaljene glasove in se zdrznila. Plašno se je oprijela Borutove roke in zadrhtela po vsem telesu, boječ se zase, še bolj pa za Boruta, ki ji je bil vedno dražji od lastnega življenja.

Izza grmovja so se prikazali štirje oboroženi vojaki in obstali prav nasproti njiu. Bili so tako blizu, da sta razločevala posamezne obraze. Sklonjeni so ogledovali stlačeno travo, najbrž sveže sledove, ki so se vtisnili v zemljo, premočeno od zadnjega dežja. Možje so tako dolgo ogledovali sledove in se razburjeno pogovarjali, dokler ni prišla iz nasprotne smeri druga četvorica graničarjev. Po kratkem pomenku sta se obhodni straži razšli vsaka v svoji smeri, ozirajoč se zdaj pa zdaj proti gozdu.

Borut se je skrivaj ozrl na Marico, ki je bila bleda kakor stena in je v strahu trepetala po vsem telesu.

„Ne boj se, Marica! Čez pet minut bova v Avstriji,“ ji je rekel v tolažbo. „Takoj bova krenila. Ako bi naju slučajno iznenadili, se ne obotavljaj, temveč teci naravnost proti meji. Jaz bom odprl zaporni ogenj; dokler zom streljal, fantje ne bodo upali streljati nazaj. Z lahkoto jim uideva.“ Prijel jo je za roko in rekel: „Pojdiva!“

Dvignila sta se in se naglih korakov napotila proti meji.

Na desni strani ni bilo nevarnosti, ker je bila meja odprta v širini tristotih korakov; bolj nevarno je bilo na levi strani, kjer je meja že po osemdesetih korakih zavila v oster ovinek in se skrila za grmičevjem. Zato je Borut velel Marici, naj gleda na desno stran, sam je vzel na muho mejo na levi.

Ko sta bila oddaljena komaj petdeset korakov od rešilne avstrijske zemlje, se je zgodilo, kar je Borut predvideval: na levi strani so se izza grmičevja prikazali trije graničarji, da po izrednem povelju pojačijo redne obhodne straže. Graničarji so begunca precej zagledali, še prej pa jih je zagledal Borut, ki je pri priči sprožil brzostrelko in vzkliknil:

„Teci, Marica, teci, kolikor ti dopuščajo moči!“

Vedel je, da bodo odločali trenutki. Zato je ukrepal naglo in tudi prvi streljal. Ko je sprožil prvi rafal, so se graničarji vrgli na zemljo in skrili glave. Iz zavetja so odprli ogenj in streljali na slepo, ker jim Borut z zapornim ognjem ni dovolil, da bi mogli premišljeno meriti. Kakor hitro je kateri izmed njih dvignil glavo iz zaklona, je Borut sprožil nekaj nabojev.

„Skloni se, Marica, bolj se skloni, da te ne zadenejo!“

Boječ se napada z desne strani, saj redna obhodna straža ni mogla biti daleč in se je prav gotovo že po prvem rafalu v diru vračala, je pripomnil.

„Teci, da bova čimprej na oni strani!“

Zares so z desne strani čez njuni glavi zažvižgale prve krogle.

Borut je zgrabil za ročno granato, jo odvil in se ozrl na desno, kjer je v oddaljenosti tristotih korakov videl četvorico graničarjev, ki so tekli proti njima in v diru streljali. Počakal je nekaj sekund, potem je granato z vso silo in med tekom zagnal na levo v nevarno grmovje. Strašnemu puku je sledilo boleče stokanje, streljanje je za nekaj časa prenehalo.

Medtem sta se begunca približala meji na petindvajset korakov: Marica spredaj, Borut nekaj skokov za njo. Krogle so vedno bolj gosto švigale nad njima in krog njiju. Borut je zopet pritisnil na petelina, a se je z bridkostjo zavedel, da je brzostrelka prazna. Praznega orožja, kljub temu da ga je pri teku oviralo, ni odvrigel, da se ne bi izdal sovražniku. Premišljeno je iztrgal drugo granato in jo zopet vrgel na levo stran. Granata je počila prav v trenutku, ko je Marica preskočila jarek. Popadel je ženo za roko in jo v teku potegnil za seboj, da se čimprej oddaljita od meje, kajti že često se je zgodilo, da so partizani streljali za begunci tudi čez mejo, nakar so nesrečne žrtve zavlekli nazaj na jugoslovansko stran.

„Halt, nicht schiessen herüber!“ Iz grmovja sta stopila dva avstrijska graničarja.

Borut se je ozrl proti meji, kjer je zamrlo streljanje. Onstran jarka je videl kopico Titovih graničarjev, ki so zaradi navzočnosti avstrijskih stražarjev brez moči zrli za njim in za Marico. Mirno se je potem okrenil k Avstrijcema in jima izročil orožje: samokres, prazno brzostrelko in dve ročni granati.

Roman se godi po drugi svetovni vojni med partizani v Sloveniji. Pravzaprav med samimi vrhovi OZNE, nekje v Prekmurju ali v Mariboru, blizu avstrijske meje. Junak v tem odlomku, Borut, je bil poveljnik partizanske čete, ki se je čudežno rešila iz spopada s sovražnikom: izgubila je samo poveljnika Boruta. O njem niso vedeli, ali je padel, ali je bil ujet; a njegovo povelje je četo rešilo, zato so ga razglasili za narodnega heroja. V resnici pa se je Borut hotel sam rešiti partizanstva kot komunistične bojne organizacije ter je izrabil stisko svoje čete za prebeg k nasprotniku. V zaporu ga je doletela zmaga partizanov. Misleč, da vsi vedo za njegov beg iz komunističnih vrst, je hotel v emigracijo, a zmagoviti partizani so ga navdušeno sprejemali kot narodnega heroja. Vključili so ga celo v OZNO, kjer je poslej igral dvojno vlogo, dokler niso spoznali njegove igre, prav na njegov poročni dan. Tu se začneja objavljeni odlomek iz romana.

RELIGIOZNA PROBLEMATIKA V LUČI SODOBNE PSIHLOGIJE

ALFONZ ČUK

Vsak pismouk, ki je poučen o nebeškem kraljestvu,
je podoben hišnemu gospodarju, ki prinaša iz svo-
jega zaklada novo in staro. (Mt 13, 57)

Krščanstvo kot razodeta religija stoji v svojem zgodovinskem romanju pred važno in nenehoma zaostrujočo se nalogo: kako ohraniti božje razodetje pristno in neokrnjeno in ga obenem posredovati človeku, vsakemu človeku, ki se rodi, raste, deluje, trpi, uživa in umira v nekem določenem zgodovinskem času, opredeljenem in obremenjenem z neštetiimi zemljepisnimi, kulturnimi, socialnimi in psihološkimi dejavniki. Ta naloga bi se lahko tudi drugače označila kot obstoječa v dvojni zvestobi, do Boga-razodevalca in do človeka-sprejemalca, in se zlasti kaže v silovitem prilagoditvenem naporu krščanstva, ki se včasih stopnjuje do dramatične napetosti. Krščanstvo ni suhoparna in okostenela filozofija, ki je le s tenko nitjo povezana s človeškim življenjem. Krščanstvo je živ organizem – božja beseda vsajena v samo človeško osrčje in podvržena vsem zakonom življenja, med katerimi sta zakon samorazvoja in zakon prilagoditve posebno važna. Božja beseda, ki je v bistvu nespremenljiva, se mora po človeško utelesiti in rasti, da lahko dospe do nas. Utelesiti se mora v človeškem jeziku, v kulturnem načinu izražanja in pojmovanja, v socialnih in psiholoških oblikah, ki so lastne človeškemu rodu in ki so v stalnem prelivanju in spreminjevanju. Kakor hitro božje razodetje okosteni v eni ali drugi človeški obliki, je na tem, da postane mrtva in nepomembna okamenina.

SODOBNA VERSKO-MORALNA PROBLEMATIKA

Med onimi sodobniki, ki so do krščanstva, posebno do katolištva, kritični, lahko razberemo dve vrsti ljudi. Eni so krščanstvu sovražni in menijo, da se je krščanska religija v sodobnem svetu dokončno preživela, prišla ob veljavo in postala nepomembna. Sploh je odvečna in celo v napotje pri razumevanju in pri gradnji novega sveta. Druga vrsta ljudi, ki so zlasti številni med samimi kristjani, sicer priznava, da je religija važna življenjska vrednota, vendar misli, da bi se moralo božje razodetje nanovo premisliti, preudariti in temeljito prilagoditi zahtevam sodobnega življenja.

Krščanstvo je bilo vedno znamenje, kateremu se nasprotuje, tarča očitkov, obsodb in sovraštva. Za kristjana bi ne bilo pametno, ako se ob to nasprotovanje ošabno obregne, češ, to je že stara pesem, tega smo vajeni že dva tisoč let. Ti očitki so za nas včasih kot zdravniški simptomi, ki nam lahko veliko povedo o zdravstvenem stanju in morebitnih motnjavah v organizmu Cerkve. Očitek, da je krščanstvo zgubilo na svoji pomembnosti in da ne igra več odločilne vloge v usodi sodobnega človeka, se danes ponavlja z večjo silo in vztrajnostjo kot kdaj koli v zgodovini, in ga niti vatikanski cerkveni zbor ni utegnil razpršiti, dasi je bil eden glavnih namenov koncila ravno ta, da se Cerkev modernizira in spet zavzame svojo zgodovinsko vlogo v drami človeštva. Morda je težava v tem, da se odloki vatikanskega zbora ne izvajajo dovolj pogumno in dovolj hitro.

Glavna značilnost negativnega zadržanja, ki ga sodobni svet kaže do religije na splošno in do krščanstva še posebej, ni toliko versko sovraštvo in borbena brezboštvo, temveč neka široka brezbriznost in omalovaževanje vere, neka vrsta agnosticizma, ki vsebuje ravnodušnost do verskih problemov, prezirno pomilovanje do ljudi, ki še vedno stavijo svoje upe v verske ideale, in globok pesimizem glede rešitve človeških problemov na podlagi verskih resnic. Zdi se, da celo komunistom ugaša ogenj prvotnega borbenega ateizma.

Rad bi omenil dve anketi o versko-moralnem zadržanju, ki sta bili sicer izvedeni v Združenih državah, a sta značilni in pomembni za sodobnega človeka nasplošno. Gallup Poll, znani severnoameriški zavod za ugotavljanje javnega mnenja, je izvedel v maju 1969 veliko anketo o gledanju severnoameriškega človeka na religijo. Sedemdeset odstotkov vprašancev je mnenja, da religija zgublja na veljavi. To je zelo značilno zlasti, ker je bilo pri podobni anketi leta 1957 istega mnenja le štirinajst odstotkov. Značilno je tudi, da je to mnenje razširjeno zlasti med razumniki in bolj med katoličani kot med protestanti. V odgovorih se poudarja, da religija ni več sodobna, ni več pomembna in da je krščanski moralni zakonik okostenel. Veliko nasprotovanje se kaže do cerkvene avtoritete in do organiziranih cerkvenih ustanov.

Drugo važno anketo o pogledih na moralo je izvedel tudi v maju 1969 L. Harris s sodelovanjem tednika Time. Tudi ti izsledki mečejo zanimivo, dasi žalostno luč na versko in moralno problematiko sodobnega severnoameriškega človeka. Večina intervjuvancev se strinja z mislijo, da moralnost zelo propada v zadnjih desetih letih. Moralno ozračje se naglo spreminja v smislu večje moralne dopustnosti zlasti med bogatimi sloji, med razumniki, mladino in med črnici. Moralna konservativnost še prevladuje med revnimi sloji in med ljudmi z nižjo šolsko izo-

brazbo. Nekatere smeri spremembe moralnega vrednotenja so značilne, kot npr. odklanjanje tradicionalnih moralnih smernic in poudarek na sočutju in razumevanju do sočloveka in na pošteju zlasti v javnem življenju. Nekaj konkretnih primerov lahko osvetli te smeri: politik, ki se pusti podkupiti, je hujši kot prešuštnik; policist, ki jemlje denar od prostitutke, se bolj pregreši kot prostitutka sama; tovarnar, ki izdeluje nezanesljive in nevarne avtomobile, je hujši kot tat; zdravnik, ki odkloni obiskati bolnika, ki je nevarno bolan, greši huje kot homoseksualec.

Eden izmed važnih razlogov, zakaj široke plasti modernega človeštva ne vidijo veljave v krščanstvu, je trditev, da se krščanstvo ni obneslo, da je celo doživelo svoj bankrot. Ni se obneslo v preteklosti, tako trdijo, ni se obneslo zlasti v našem stoletju, kot pričajo grozovitosti dveh svetovnih vojn, velikih revolucij fašizma, nacizma in komunizma, nešteti krajevni vojn, socialnih krivic, izkoriščanj itd. Seveda lahko ugovarjamo, da tako gledanje na religijo je pragmatistično, po katerem se resnica religije meri po njenem uspehu zlasti v javnem življenju. Ta razlaga sodobnega človeka ne prepriča: ne samo severnoameriški, temveč moderni človek na splošno je več ali manj pragmatist in voljan sprejeti samo to, kar se mu prikazuje kot izvedljivo in uspešno.

Kakor koli že razlagamo uspehe in neuspehe krščanstva, ni mogoče zanikati dejstva, da je krščanstvo v teku svojega zgodovinskega razvoja pokazalo veliko gibkost pri prilagojevanju socialnemu, kulturnemu, gospodarskemu in političnemu okolju. Bistvo krščanstva je učlovečenje božje besede in ta privzem človeške narave v vsem bogastvu in vsej pestrosti se nadaljuje do konca sveta. Krščanstvo se je znalo prilagoditi in oplojiti s semitsko, grško in latinsko kulturo. Osvojilo si je najžlahtnejše pridobitve velikih moralnih in filozofskih sistemov, kot so platonizem, aristotelizem in stoicizem. Uspelo je vnesti v svoj cerkveni ustroj najboljše prvine rimskega legalnega in organizacijskega sistema. To prilagojevanje je trajalo več ali manj skozi vso dvatisočletno zgodovino krščanstva, dasi moramo zabeležiti tudi veliko neuspehov in zamujenih trenutkov. Na misijonskem polju, na primer, je bilo le malo resnih poskusov prilagoditi krščanstvo kulturam domačih narodov. Ako bi ne bilo vatikanskega zbora, bi najbrže še sedaj ne imeli liturgije v narodnem jeziku.

Po drugem vatikanskem zboru je nastopila nova doba prilagojevanja, oplojevanja in iskanja novih sintez in utelešenj. Eden glavnih smotrov koncila je bil „odpreti okno“ v svet. V tem pogledu je bil koncil ne samo epohalnega temveč naravnost revolucionarnega pomena za razvoj katoliške Cerkve. Pokoncilska Cerkve se mora bolj in bolj zavesti svoje vloge, ki jo igra v sodobnem svetu. Povatikanska Cerkve se je postavila v službo moder-

nemu svetu. Te službe ne more opravljati z uspehom, ako se ne približa sodobnemu človeku, ga skuša razumeti, prisluhne njegovi govorici, ki je večkrat prava babilonščina, in skuša razbrati, kaj ga gnjavi in teži, kakšne so njegove potrebe, težnje, slabosti in ideali.

Vatikanski zbor se večkrat sklicuje na posvetne vede, posebno na sociologijo in psihologijo, ki naj katoličanu pomagajo pri razumevanju sodobnega človeka. V naslednjem bi rad prikazal nekaj področij in problemov, ki so v ospredju sodobnega psihološkega zanimanja. Ta vprašanja imajo tesne stike s sodobno religiozno problematiko in njihovo razumevanje lahko pomaga posameznim vernikom in verskim ustanovam do bolj polnega, bolj pristnega in globljega verskega življenja. Čudno se sliši, vendar je resnica, da sodobna znanost, zlasti psihološka, lahko pomaga, da postanemo boljši kristjani in katoličani. V svojem umskem napuhu večasih mislimo, da imamo vso polnost resnice in modrosti v naravnem in nadnaravnem redu. Ako hočemo svetu služiti, se moramo od njega tudi učiti.

KAJ JE SODOBNA PSIHOLOGIJA?

Sodobna psihologija, ki se je v zadnjih petindvajsetih letih razbohotila v eno najbolj pomembnih svetovnih ved, je znanost, ki na podlagi opazovanja človeškega vedenja proučuje človeško osebnost. Tudi ko se omejuje na raziskovanje živalskega vedenja, kot dela primerjalna ali živalska psihologija, je njen končni namen poglobiti naše znanje o človeku in njegovem ravnanju. Mnogi znanstveni poizkusi, zlasti oni, ki zahtevajo poseg in manipulacijo človeškega telesa (npr. poizkusi o delovanju možgan), so večkrat etično nedovoljeni na človeku; lahko se izvajajo samo na živalih in potem previdno primenijo na človeka. Dasi bi morala biti psihologija, kot vsaka druga znanost, moralno in filozofsko nevtralna, je vendar res, da sloni delo vsakega psihologa, naj si bo svestno ali nesvestno, na nekih filozofskih podlagah in predpostavah, ki utegnejo na znanstveno delo in na znanstvene zaključke vplivati in jih naravnati v določeno smer. Velika večina današnjih psihologov je pozitivistično in materialistično usmerjena. Med temi ste zlasti dve pomembni skupini: skupina sovjetskih psihologov, ki ima svoj vzor v Pavlovu, in skupina severnoameriških behavioristov, ki se je v zadnjih desetih letih na novo okrepila. Za vse te psihologe je človek in njegovo delovanje samo podaljšanje v nekoliko višjem razvoju živalskega življenja in delovanja. Poleg teh psihologov se zlasti v zapadnem svetu vedno bolj uveljavlja precejšnje krdelo znanstvenikov, ki priznavajo, da so v našem življenju vrednote, ki so izključno človeške, kot odločevanje, odgo-

vornost, svoboda, ideali, medčloveško občevanje itd. Te in podobne vrednote se ne najdejo niti pri najbolj razvitih živalih in se dajo kljub temu znanstveno razučevati. Naj le omenim imena kot so J. Nuttin, A. Maslow, C. Rogers, W. G. Allport idr. Noben psiholog sicer ne trdi, da je mogoče izkustveno prodreti v samo bistvo človeške narave. Nihče ne more dokazati (pa tudi ne zanikati) na znanstveni podlagi duhovnost človeške narave in neumrljivost človeške duše. Isto velja za bivanje božje in druge verske resnice. V tem pogledu je znanost v pravem pomenu besede agnostična, ne sicer v smislu znanega izreka: Ignoramus et ignorabimus, temveč v smislu, da je poleg dognanj, ki so nam znanstveno dostopna, še obsežno področje bitnosti, v katero ne moremo prodreti z znanstvenim poizkusom. Kljub vsej omejenosti znanosti na splošno in še posebej psihologije nam mnogi psihološki izsledki zadnjih desetletij vsaj posredno osvetljujejo razne moralne in religiozne vidike človeškega življenja.

KAJ JE ČLOVEK?

Izčrpnega odgovora na to vprašanje nam ne moreta podati ne veda ne vera posamez, temveč najdemo ga lahko samo v sodelujočem raziskovanju znanosti, filozofije in teologije. Naziranje, da sholastična filozofija in krščanska teologija vsebujeta dokončen odgovor na skrivnost človeške osebnosti, je nevarno in nazadnjaško; prav gotovo ni v duhu sv. Tomaža Akvinca, niti vatikanskega zbora. Psihologija in družbene vede (zlasti sociologija in antropologija) so v zadnjih letih nagrmadile veliko podatkov o človeku, ki včasih znanstveno potrjujejo teološke in filozofske ugotovitve, včasih pa jih tudi dopolnjujejo in zastrujejo.

Iz psihološkega raziskovanja odseva npr. zelo izrazito nauk o tesni povezavi med telesnostjo in duševnostjo, tako da je včasih težko ugotoviti, kje se eno končuje in drugo začne. Človek nikdar ne deluje izključno kot telesno ali duševno bitje, temveč kot psihomatična enota. Krščanski dualizem, s katerim skušamo razložiti človeško naravo, nima nič opraviti s Platonom ali Descartesom; to je dualizem prav posebne vrste. Kljub temu, se mi zdi, je v krščanski filozofiji in celo v teologiji še vedno preveč ostankov platonskega dualizma, ki smatra dušo in telo kot samostojni in sami v sebi zaokroženi prvini, ki ste se le prigodno strnili v neko enoto. Človek nima telesa in duše, temveč človek je telo in duša, je nekaka zlitina iz dveh prvin, ki se medsebojno vplivate in nekako druga v drugo prelivate. Sploh je težko govoriti o medsebojnem vplivanju, ker ne duša ne telo no delujeta samostojno, temveč le v povezavi in medsebojni odvisnosti. Poznamo prave fizične bolezni, ki imajo svoje korenine v psiholoških nape-

tostih in motnjavah. Na drugi strani pa najdejo najbolj duhovna dejanja svoj odmev v živčnem ustroju, posebno v možganskem celičju. Naše izkušnje in doživetja so v nekem pogledu fizično vdolbena v možganih, odkoder jih spomin priključ na dan: včasih je treba le malo električnega draženja možganov, da se ti pozabljeni doživljaji prebude. Naše umovanje je globoko odvisno od delovanja našega živčevja. Naša zavest je zakoreninjena v določenih možganskih središčih; ako se le-ta okvarijo, se tudi zavest razblini. Celu obvladovanje naših čustev (npr. besnosti) je odvisno od nekih subkortikalnih možganskih središč. Zelo dvomno je – vsaj do sedaj še nisem zasledil tehtnega dokaza – da bi naša duša, dokler je strnjena s telesom, lahko delovala neodvisno od telesa. To ni materializem ali monizem, temveč čisto navaden realizem, ki ima podlago v sodobnih psiholoških odkritjih.

Ta ugotovitev je zelo važna za našo krščansko problematiko. Kristus je prišel odrešit celega človeka, ne samo njegove duše. Zanimivo je, kako je prvotna krščanska kateheza, kot je zabeležena v evanglijah, poudarjala vlogo Kristusa zdravnika, ki leči bolne od njih fizičnih tegob. Ali ni res, da smo kristjani včasih v svoji ozkosrčni zaskrbljenosti za dušo pozabljali na telesne in gmotne potrebe človeka? Ali ni res, da smo se odtegovali svetu in posvetnim vrednotam, kakor da bi Kristusovo odrešenje ne segalo do njih? Kolikokrat smo Slovenci pod fašizmom slišali opazko italijanskih katoličanov, celo duhovnikov: Kaj se tako ženete za narodnost! Edino važno je, da se duša reši... Morda tiči v tem vsaj deloma razlaga za dejstvo, da so ponekod katoličani (npr. v ZD) tako malo prispevali k splošni narodni kulturi. Morda je v tem tudi razlog, da se v Cerkvi ves problem meništva („beg iz sveta“) na novo pretresa in prevrednotuje z namenom, da se prilagodi in vskladi v sodobno krščansko življenje. Težko je danes pojmovati kot vrhunec krščanske popolnosti redovništvo („status perfectionis“), ki se odmika od sveta in išče religioznega spopolnjevanja v več ali manj samotnem izpolnjevanju redovnih obljub. Stare dihotomije, kot so bile Bog - svet, sacrum - profanum, vita contemplativa - vita activa, so se dodobra preživele in se dajo nadomestiti po novih sintezah krščanskega življenja, ki so bolj holističnega in integralnega značaja.

Psihološki poudarek na enotnosti človeške narave ima lahko svoj odmev tudi na dogmatičnem polju posebno v nauku o milosti. Kristus je odrešil celega človeka, ponadnaravil in posvetil celega človeka. In cel človek prejema milost božjo. Spet moram priznati, da je težko dojeti sholastični pojem posvečujoče milosti kot „habitus animae“. Zakaj naj bi bila milost božja vlita samo v dušo? Zakaj ne more Bog s svojo milostjo prekvasiti in prežeti konkretne psihomatične osebnosti, kot obstoji v vsakem posamezniku? Seveda

tako pojmovanje ne odstrani skrivnosti, temveč jo celo poveča, toda zdi se mi umsko bolj zadovoljivo in bolj skladno z modernim gledanjem na človeško naravo.

Da preidem na bolj filozofsko področje: treba je priznati, da so dobršni kosi stare sholastične psihologije modernemu človeku popolnoma nerazumljivi. Po sholastični razlagi o duševnih zmožnostih so um, volja in umski spomin vrojeni v samo podstat duše in samo prigodno odvisni od telesa; duša je tista, ki umuje, ki teži, se odloča in ki pomni. To se da težko vskladiti s podatki psihologije, po kateri je človeška spojina kot taka tista, ki razume, rešuje probleme, dela načrte, se odloča in shranjuje doživetja. Osebnost ne vidim nobene težave v trditvi, dasi vem, da je to sholastična herezija, da sta duša in telo v bistveni povezavi celo v umskem in teženjskem delovanju. Živčevje, posebno možgani, se lahko v pravem pomenu besede imenuje organ ali orodje duše.

Kaj je sploh človeška narava? Kakšne so njene sestavine, lastnosti, potrebe, težnje in zakonitosti? Včasih smo mislili, da je odgovor na ta in podobna vprašanja lahek. Rekli smo, da je človek *animal rationale*, in iz te abstraktne opredelitve izvajali vse mogoče posledice. Danes bolj in bolj uvidevamo, da je odgovor silno zapleten. Človeška narava kot taka ne biva. Biva le konkretna človeška narava, kot je poedinjena v posamezni osebi. Danes se nič več ne pohujšujemo ob trditvi, da človeška narava v poedincu ni danost, temveč nastajanje, pri katerem je poedinec aktivno udeležen. V tem pogledu je mogoče opravičiti trditev eksistencialistov, češ da najprej je bivanje in potem šele bistvo: bistvo konkretne človeške narave se razvija, dorašča, prirašča in se spopolnjuje. Človeška narava v triletnem otroku ni ista, kot je v 21-letnem mladeniču. V kakšnem smislu lahko govorimo o zahtevah in zakonitostih človeške narave? Kaj se to pravi, neko dejanje je po naravi in drugo je proti naravi? Ne morem se znebiti vtisa, da mnogi podobni izrazi preveč dišijo po platonskih idejah: nekje v kraljestvu idej biva idealen človek, kateremu se morajo vsi posamezniki priličiti. Kaj se to pravi, ko iz pojma človeške narave izvajamo zakone in pravila moralnega delovanja? V kakšnem smislu nam je dovoljeno ali prepovedano posegati v človeško naravo, jo spreminjati, izboljšati, popraviti, lepšati in prikrajšati? Ako bolnika hranimo intravenozno, ali je to proti naravi? Ako mati doji otroka s steklenico, ali je to protinaravno? Ali se izraz naravno-protinaravno nanaša samo na biološko stran človeka ali pa tudi na psihološke in socialne vidike? Vsa ta vprašanja ne odražajo kako prazno spekulativno radovednost, temveč so izredno važna zlasti pri reševanju onih moralnih problemov, ki nimajo neposrednega temelja v božjem razodetju, kot so npr. problem urejevanja rojstev in problem duhovniškega celibata.

Mnogi katoliški psihologi vidijo v obeh papeških okrožnicah *Sacerdotalis caelibatus* in *Humanae vitae* precejšen nedostatek v razumevanju psiholoških problemov človeške osebnosti.

NAGIBI ČLOVEŠKEGA VEDENJA

Med najbolj zanimiva in plodovita psihološka raziskovanja spada brez dvoma proučevanje človeške motivacije ali nagibov človeškega delovanja. Vsakomur je jasno, da stojimo v samem jedru psihološkega zanimanja, ko skušamo ugotoviti, zakaj se ljudje obnašajo na določen način, iz kakšnih razlogov vršijo to, kar dejansko vršijo: zakaj delavec dela, politik politikuje, tat krade, zakaj se mati razburja, zakaj nekdo izvrši zločin, zakaj dijak nenadoma sklene, da pretrga svoje študije, itd. Večkrat ležijo razlogi čisto na površju in so vsakomur razvidni. Drugič pa so globoko zakopani v človeški psihi in le težko dostopni našemu raziskovanju. Spet ob drugi priložnosti, in to se pogostoma dogaja, je naše zadržanje pod vplivom mnogih raznovrstnih motivov, ki nas istočasno, a vsak v svoji smeri nagibajo k delovanju. Psihologi govorijo o multideterminaciji (mnogoodločanju) človeških dejanj.

Psihologija se je poglobila v študij človeške motivacije zlasti pod vplivom Freudove psihoanalize. Freudov sistem je znatno razširil naše razumevanje človeka in je v marsičem še danes resničen ali vsaj uporabljiv kot dobra delovna hipoteza. Freud je vpeljal razlikovanje človeških nagibov v svestne, predsvestne in nesvestne.⁽¹⁾ Svestnih motivov se dejansko zavedamo, ko nekaj opravljamo. Predsvestni nagibi niso v naši neposredni zavesti, toda dajo se z lahkoto osvestiti, kot npr. v primeru, ko se čutim potrtega, malo pomislim in takoj ugotovim, da je to zaradi pikre opazke, ki jo je nekdo napravil na moj račun. Nesvestni nagibi pa so oni, ki so tako globoko zakopani v naši psihi, da se jih ne zavedamo in niti jih ne moremo z navadnimi sredstvi priklicati na površje, a vendar vplivajo in pritiskajo na naše odločevanje in delovanje. Tako je tako imenovani nauk o dinamični nesvestnosti, ki je danes v neki meri splošno sprejet in se da tudi izkustveno

(1) Zdi se mi bolj primerno, da nemški izraz *bewusst*, *unbewusst* (angleško *conscious*, *unconscious*) prevajam s slovenskim *svesten*, *nesvesten*, kot pa z izrazom *zavesten*, *nezavesten*, ki se mi zdi preoguljen in odprt raznim postranskim pomenom. Izraz *podzavesten* (*unterbewusst*, *subconscious*) se v znanstvenem psihološkem slovstvu le malo uporablja. Prav tako se tudi redko sliži Freudov izraz *predsvesten* (*vorbewusst*, *preconscious*). Svestnost se danes pojmuje kot psihološka razsežnost, ki se razteza od ene skrajnosti do druge preko neštetih svestnostnih odtenkov.

podpreti, npr. v hipnozi. Druga važna točka Freudovega motivacijskega sistema, ki je bolj sporne narave, obstoji v poizkusu zožiti vse neštete nagibalne težnje v človeku na dva bistvena življenjska nagiba, ki ju Freud imenuje nagon življenja (Eros) in nagon smrti (Thanatos). Prvi nagon se skoraj istoveti s spolnim nagonom, dasi je važno pomniti, da je Freudu pojem spolnosti širši, kot je v navadni vsakdanji govorici. Spolnost Freudu vključuje ne samo genitalnost (to je naš sexus, ki se neposredno nanaša na ploditveni nagon), temveč vsako težnjo, ki človeka fizično zbližuje s človekom. Tako je razmerje staršev in otrok po Freudu spolno ali libidno, prav tako tudi odnos dveh prijateljev. Nagon smrti je napadalni nagon, ki žene ljudi do boja, uničenja, umora in vojne. Oba nagona sta človeku prirojena. Po Freudu so vsi drugi človeški nagibi, ki se jih več ali manj zavedamo pri našem delovanju kot npr. dobiček, slava, priznanje, religija, znanstveno raziskovanje, usmiljenje do bližnjega itd., samo nove oblike, pretvoritve ali sublimacije dveh glavnih človeških nagonov. Danes ogromna večina psihologov odklanja Freudov redukcionizem kot naivno poenostavljanje neizčrpnega bogastva človeških nagibov. Vsak človek je pod dinamičnim vplivom nešteti nagibov, med katerimi sta seveda spolnost in napadalnost zelo važna in silovita, nista pa edina nagona. Vsi ti nagibi so urejeni v nek hierarhičen sestav, ki tvori bistvo naše osebnosti: eni so bolj važni, drugi manj; eni so bolj svestni, drugi manj; eni so nadrejeni, drugi podrejeni.

Vse to se da lepo prevesti na religiozno in moralno polje. Pri našem verskem in moralnem delovanju smo še prav posebno pozorni na motivacijo. Sv. pismo nas stalno opominja, da Bog gleda na srce in ne na zunanost. V duhovnem življenju poudarjamo pravi namen (*recta intentio*) pri vseh dobrih delih, ki jih vršimo. Vse to pomeni, da so lahko naši nagibi pri verskem življenju več ali manj čisti, več ali manj pristni. Lahko so tudi popolnoma zakriti in nesvestni, da se jih niti ne zavedamo. Lahko se celo pošteno varamo pri presojanju svojih nagibov. Vsakdanje življenje in zlasti psihoterapija nam odkrivata nešteto primerov včasih naravnost tragične samoprevare. Tudi najboljši se lahko vara, ko misli, da dela iz ljubezni do Boga ali iz pokorščine do Cerkve, v resnici pa išče samega sebe, svoj ugled, svoj dobiček, priznanje in uveljavljenje svojih idej. Pod okriljem ljubezni do bližnjega, do Boga, do naroda, do ubogih se večkrat skrivajo kupi sebičnosti in samoljubja. Ali je mogoče razčistiti svoje nagibe in se dokopati do pravih namena pri vseh naših opravilih? Seveda je mogoče, dasi težavno. To je pravzaprav ena najvažnejših nalog naše osebnostne rasti, ki je obenem merilo naše osebnostne zrelosti, da se zavedamo nagibov našega delovanja in jih skušamo oplemenititi in uravnovesiti. Duhovno vodstvo in psihološko posvetovanje igrata

pri tej nalogi zelo pomembno vlogo. Včasih nam more le razumeva-
joči in ljubeči človek pomagati, da se iztrgamo iz duščnega objema
samoprevare in se zavemo resničnih nagibov našega vedenja. Že
zavest, da je samoprevara možna, lahko trezno vpliva na naše
zadržanje.

Ta nauk o nagibih nas tudi opozarja, kako previdni moramo
biti, ko ocenjujemo vedenje drugih ljudi. Nagibi se ne morejo
vedno razbrati iz zunanjega dejanja. To je zlasti važno za duhov-
nika, ki mora stalno presoјati moralno vedenje ljudi. Morda nam
postane malo bolj jasno, zakaj nam Kristus s takim poudarkom
naroča: Ne sodite! Kdo more presoditi duhovnika, ki je zapustil
Cerkev, znanstvenika, ki je zgubil vero v Boga, reveža, ki postane
revolucionar? Za vsakim zločinom, za vsakim grehom, za vsakim
človeškim dejanjem tiče neštetilni nagibi, za katere večkrat nis-
mo niti odgovorni. Otrok, ki se stalno laže ali ki krađe, dela to
iz nešteti razlogov: da zbudi pozornost nase, da se prikupi dru-
gim, da si pomaga iz škripca, da se maščuje nad odraslimi, zlasti
nad starši, itd. Razvratnež, ki se spolno izživlja, ni nujno gnan
k takemu počenjanju samo od spolne težnje; lahko se hoče mašče-
vati nad žensko, lahko protestira proti moralnemu zakoniku svoje
družbe, v kateri živi, in proglašja svojo moralno neodvisnost, lahko
pa tudi boleha na čutu manjvrednosti in hoče s svojimi spolnimi
zmagami dokazati celemu svetu svojo moškost (tako imenovani
donjuanski kompleks). Človek, ki je zgubil vero v Boga, ni nujno
hudoben in pokvarjen ateist: motivacijsko ozadje takega koraka
je lahko zelo pestro in zamotano in se ne da izraziti s preprosto
moralno formulo. Ako hoče duhovnik takim ljudem res pomagati,
najsi bo v spovednici ali v duhovnem vodstvu, se mora tega moti-
vacijskega ozadja zavedati in tja usmeriti svojo pomoč. Tudi tukaj
velja zdravniško pravilo: ni dovolj zdraviti simptome, treba je
odstraniti žarišča bolezni. Mlademu dekletu, ki se hoče omožiti
z nekatoličanom zunaj Cerkve, bo težko dopovedati, da greši,
ako ne razumeš njenega družinskega okolja, kjer so ji morda
vero vcepjali s težko in surovo roko: tak zakon je morda izraz
njenega upora do družine, ne pa sovraštva do Boga in Cerkve.
Seveda lahko kdo ugovarja: ako se človeško moralno ravnanje
tako razčlenjuje, se vsak greh lahko razloži kot izraz psiholoških
motnjav in tako popolnoma razblini kot moralno dejanje. To ni
nujno tako. Človeška odgovornost ostane, dasi se lahko v mnogih
primerih zmanjša. Tako psihološko ocenjevanje našega moralnega
vedenja nas ne samo bolj usposobi, da ugotovimo resnično človeško
odgovornost in zadolženost, temveč tudi da človeku grešniku po-
magamo do pravega samorazumevanja in do odrešenja.

Ako bi religije presojali po razsežnosti, ki se imenuje intelektualnost – emocionalnost, bi morali priznati, da spada katoliška vera med najbolj intelektualne in razumarske religije. Človek je bistveno animal rationale, vera je bistveno assensus intellectus in blaženost v nebesih je bistveno visio beatifica. Te trditve same po sebi niso napačne, lahko pa postanejo enostranske, in vse, kar je enostransko, je nepopolno in odprto nerazumevanju in zmoti. Res je, da so se tudi sholastiki obsežno razpisali o čustvih pod poglavjem de passionibus, toda to razpravljanje je večkrat ostalo abstraktno in neživljenjsko. Res je tudi, da imamo v krščanski filozofiji močne voluntaristične tokove, toda le-ti so se morali vedno težko boriti za priznanje in za obstanek. Uradna krščanska filozofija je aristotelsko-tomistična z močnim poudarkom na intelektu. Ni nobeno čudo, ako je čustvena stran človeške narave našla tako malo razumevanja v krščanski filozofiji in v krščanskem življenju. Čustev se bojimo kot nekaj odvečnega in nevarnega. Sramujemo se jih kot nekaj nevrednega za animal rationale, kar je treba obvladati, izločiti in iztisniti iz našega življenja. Naše asketske knjige so polne opominov o opasnosti čustvenih doživetij.

Čustva so bistven del človekove narave. Brez njih bi človek postal suhoparen elektronski robot, zmožen reševati najbolj zamotane umske probleme in iz množice neštetih možnosti izbirati pravilno odločitev, toda brez občutka, brez topline in brez vrednotenja. Včasih srečamo ljudi, ki so sam razum in sama volja: nekaj hladnega in nečloveškega veje iz njih. Zakaj se čustev tako bojimo in sramujemo? Morda iz nekega platonskega preziranja do telesa, saj so čustva med najbolj fizičnimi doživetji naše narave in nas zelo približujejo živali. Morda jih smatramo kot znak naše osebne slabosti: tako hitro jim podležemo, tako težko jih krotimo in uravnavamo, tako naglo nam vse prevržejo in spravijo v nered. Možno je tudi, da naša bojazen do čustev izvira iz dejstva, da so čustva tako neuganjiva in težko razumljiva – saj se psihologi niti ne morejo zediniti o opredelbi čustva – in vemo, da vse, kar je nerazumljivo, nam vzbuja nezaupanje in strah.

Vsi psihologi se strinjajo v priznanju, da čustva igrajo osrednjo vlogo v razvoju in v delovanju človeške osebnosti. V angleščini se npr. duševna bolezen imenuje brez prave pomenske razlike *mental disease* ali *emotional disease*, čustvena bolezen. Res je, da je navadno na dnu vsake psihološke motnje pretres in nered v čustvenem doživljanju. Za čustveno doživetje je značilno to, da se nikdar ne pojavlja samostojno, temveč vedno kot nekaka spremljava drugih psiholoških dejev, zaznav, nagibov, stremljenj, odločitev, umovanja itd. Čustva so kot začimba, ki je nikdar ne

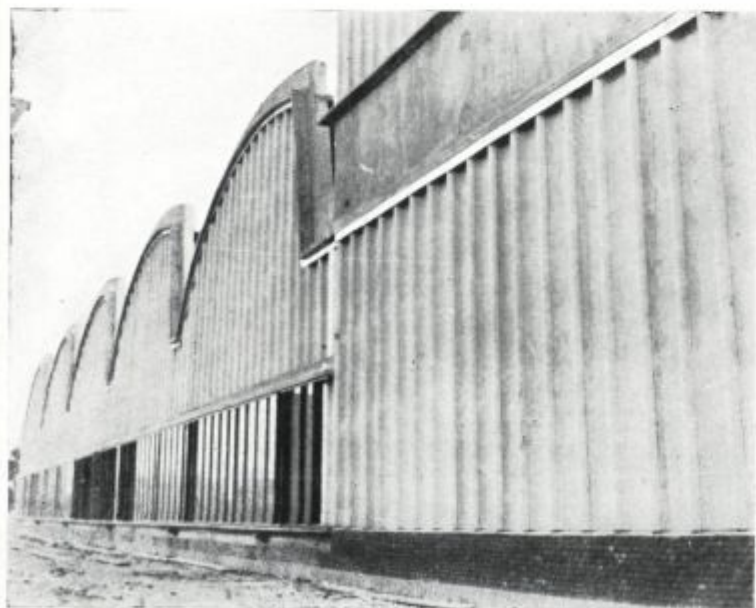
SLOVENSKI ARHITEKTI V SVETU

ARHITEKT MARJAN EILETZ

LIVARNA EATON FUNDICIONES

statični račun	ing. R. Bramante
kraj	José C. Paz, Buenos Aires
površina	9000 m ²
dokončano	leta 1969

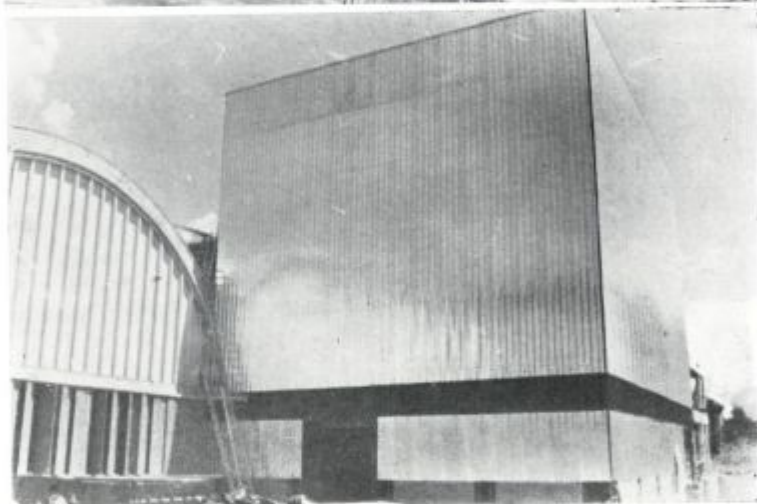
Značilnosti: arhitektonski zasnutek livarne, ki je ena najmodernejših na svetu, je svojski zaradi dobre naravne osvetlitve (glavno pročelje je popolnoma v steklu, streha "shed" pa doseže odlično neposredno osvetlitev) in zaradi naravnega prezračevanja (vse stene so v višini treh metrov nadomeščene z gibljivimi „senčniki“). Celotna struktura je železobetonska, brez ometa. Zunanje stene so sestavljene iz montažnih fibrocementnih elementov. (Obširnejše razpravljanje s tehničnimi podatki, črteži in fotografijami sta objavila buenosaireški dnevnik La Prensa, 9. decembra 1968, in strokovna revija Nuestra Arquitectura, v Buenos Airesu, avgusta 1969.)

STRANSKI POGLED
Fibrocementni
montažni elementi
in železni senčniki

STOLP ZA
PREDELAVO PESKA
Aluminijeve in
plastične plošče

NOTRANJI POGLED
MED GRADNJO

uživamo same, temveč le v zvezi z jedjo. Brez čustev je naše vedenje plehko in nezabeljeno. Že v navadni govorici, ko pravimo, da je nekdo globoko človeški, mislimo zlasti na njegovo sposobnost, da dá svojim čustvom globok in pristen izraz. Psihologi se trudijo, da bi izluščili iz čustvenih doživljanjev skupne dimenzije ali faktorje: dve taki dimenziji sta splošno sprejeti, namreč prijetnost - neprijetnost in aktivnost - pasivnost. Čustvo veselja je prijetno in aktivno, medtem ko je čustvo potrnosti neprijetno in pasivno. Prava čustva so vedno zavestna. Ko včasih govorimo o nesvestnem vplivanju čustev, mislimo bolj na nagibe, ki lahko delujejo, ne da bi se jih zavedali. Čustva imajo vedno odmev na telo. Le-ta obstoji v različnih fizioloških spremembah, ki nastanejo v našem organizmu pod vplivom zlasti močnih čustev. Človek, ki se boji, začne trepetati, težko diha, se poti, spreminja barvo obraza itd. Najvažnejša lastnost čustev obstoji morda v tem, da igrajo pomembno nagibalno vlogo v našem vedenju. Strah, ogorčenje, sram, krivda, žalost niso samo čustva, temveč tudi močna gibala našega življenja. V tem obstoji njihova velika psihološka vrednost. Nobeno čustvo ni v strogem pomenu besede prirojeno. Razvija se in krepi v okviru fizioloških, psiholoških in kulturnih doživetij v našem okolju. So torej predmet vzgoje, so važen vidik pri rasti in razvoju človeške osebnosti in se lahko pojavljajo v neštetih oblikah in odtenkih pri posameznikih in pri skupinah. Velika razlika je med čustvenim življenjem moškega ali ženske, kmeta ali meščana, Italijana ali Šveda. Ko skušamo razumevati človeka in mu pomagati, moramo med drugim tudi upoštevati njegov osebni način čustvenega izživiljanja.

Vsa ta izvajanja imajo svojo uporabo tudi v religioznem življenju. Življenje po veri ni samo zadeva razuma in volje, to je celostno življenje, pri katerem je udeležen človek z vsemi svojimi zmožnostmi, tudi s čustvi. Namesto da bi čustva podcenjevali ali se jih celo bali kot kakega nebodigatreba, jih moramo vpreči v službo verskega življenja in jim dati priložnost, da pridejo do pozitivnega izraza, upoštevaje kulturne posebnosti posameznikov, skupin in narodov. O pomenu in o vzgoji čustev v verskem življenju bi se dalo napisati posebno poglavje. Čustva bi morala priti zlasti do veljave v cerkveni liturgiji, s svojimi obredi, molitvenim izrazom, glasbo in umetnostjo. Poudarek na čustvenosti v liturgiji ni isto kot osladna sentimentalnost, katere smo katoličani veliko doživeli pri raznih neliturgičnih pobožnostih. Latinski liturgiji ne moremo očitati ne sentimentalnosti ne poudarka na čustvih, ravno nasprotno: odlikuje se po čustveni skoposti in pomanjkanju. Morda je ravno ta poteza katoliške liturgije, ki dela katoliško vero tako težko dostopno in sprejemljivo zlasti nekaterim kulturnim skupinam. Versko življenje ameriških črncev je npr.

močno čustveno, toda ne sentimentalno. Razne ameriške protestantske ločine imajo veliko uspehov pri črncih in tudi pri nekaterih južnoameriških narodih tudi zaradi krepkega poudarka na čustvenih oblikah pri liturgičnem življenju. Treba je bilo vatikanskega zbora, da smo lahko zaslišali zamorske bobne ali pa kitare pri cerkveni liturgiji. Ni dvoma, da se je po koncilu liturgija tudi čustveno zelo približala ljudem zlasti z upeljavo narodnih jezikov, s poudarkom na skupinskem petju in molitvi in vsaj z delno svobodo večjega osebnega izražanja. Kako nerodno nam je bilo v začetku, ko je duhovnik postal pred darovanjem in počakal, da se verniki po cerkvi oglasijo s svojimi osebnimi prošnjami, zdaj boječe in jecljaje, zdaj spet glasno in pogumno. Danes, ko smo tega vajeni, doživljamo ta obred kot enega najbolj ganljivih trenutkov sv. maše, posebno ko se oglašajo otroci in mladi ljudje. Učiti bi se morali bolj od sv. pisma, v katerem prihaja cel človek do tako globokega in pristnega religioznega izraza. Nekdo je napisal celo psihološko razpravo o čustvih v psalmih.

PROBLEM SPOLNOSTI

Med krščanskim ljudstvom sta se v teku stoletij vgnezdili dve zadržanji do spolnosti, od katerih ni nobeno odsev pristne krščanske tradicije: a.) spolnost je nekaj samo po sebi tako grdega, da čim manj se o njej razpravlja, tem boljše je; b.) najpogostejši in najhujši grehi se navadno delajo na tem področju. Seveda nas je moralka stalno učila, da grehi mesa niso najhujši grehi, toda ta nauk je le težko pronical med ljudi in tudi med duhovščino. Nečisti grehi so se prikazovali kot najbolj tipični izraz grešnega poželenja, ki ga je v nas zanetil izvorni greh. Posledica je bila, da je naše zadržanje do tega greha postalo zelo enostransko, če ne naravnost negativno. Veliko se je sicer govorilo o čistosti, o njenem pomenu v človeškem življenju in o pravem vrednotenju spolnega nagona. Predmet o spolnosti je postal naš veliki tabu. Obdali smo ga z ograjo strahu, skrivnosti in pretiranega sramu. Naši starši niso znali in so se sramovali o tem razpravljati s svojimi otroki. Duhovniku je bilo pri verouku nerodno o tem govoriti. Upali smo, da se bo mladina že nekako poučila o tem vprašanju, ne da bi nam bilo treba poseči direktno v razglabljanje. Seveda se je, toda bogsigavedi, v kakšnem kontekstu se je to zgodilo. Veliko se je pretiravalo o moralnih in fizičnih posledicah nečistega greha, zlasti samooskrumbe, kar je samo stopnjevalo zavest krivde včasih naravnost do nevrotičnih višin. Koliko slabih spovedi pri mladini zaradi nepravilnega zadržanja do nečistih grehov! Seveda vse to postaja danes predmet zgodovine. Danes drvimo pod vplivom

razbrzdane svobode tiska in filma v drugo skrajnost: nič ni več svetega in spoštljivega, vse je izpostavljeno in razgaljeno, spolnost sama je predmet uživanja, povelečevanja ali smešenja, kot se pač primeri.

Moralno vrednotenje spolnosti mora koreniniti v fiziološkem in psihološkem razumevanju tega problema. Preobširno bi bilo obdelati tukaj celo psihologijo spolnosti. Naj se omejim samo na nekaj misli.

1. Spolnost v človeku ni nekaj slučajnega, temveč je del njegovega bistva. Po naravi smo spolna bitja. Razločevanje človeka v moškega in žensko ima svojo podlago v globokih fizioloških posebnostih. Te razlike ne obstojijo samo v različnih razplojevalnih sistemih, temveč segajo v samo celičje: ženska celica je različna od moške, ker vsebuje v svojem jedru malo jedrce (nucleolus) spolnega kromatina (takoimenovano Barrovo telesce), ki ga moška jedra nimajo. Prisotnost ali odsotnost Barrovega telesca, ne pa spolnih organov, je danes najzanesljivejši kriterij pri razlikovanju in določevanju spola.

2. Spolnost je sama po sebi dobra, ker je hotena od Boga in usmerjena v visoke namene. Bog je ustvaril človeka kot moža in ženo. Pripovedovanje Geneze je zanimivo zaradi posebnega poudarka: „In Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril“ (1 Moj 1, 27). Podoba Boga, kot se prikazuje v prvem poglavju Geneze, je predvsem podoba vsemogočnega stvarnika. Spolna različnost je odsev božje podobe v tem smislu, da je človek postal deležen božje stvariteljske moči, toda le kolikor je mož in žena. Iz svetega pisma je tudi razvidno, da je bila spolnost dana človeku kot vir in vez ljubezenske skupnosti. Mož in žena ustvarjata življenje v ljubezenski skupnosti spolnega občevanja. To občevanje je urejeno po moralnem zakonu, ki je zakoreninjen v božjem razodetju.

3. Spolnost je nekaj zelo intimnega, svetega in obenem skrivnostnega, ker je izraz najgloblje človeške ljubezni (... „in bosta eno telo“) in ker je to plodovita ljubezen, ki ustvarja življenje. Človeštvo je vedno vsaj nesvestno čutilo to skoraj religiozno skrivnost spolnosti in jo izrazilo na razne načine, včasih zelo popačene, kot se je dogajalo npr. v kultu boginje rodovitnosti, v svetem hotništvu in v spolnih orgijah, ki so bile del bogoslužja. Spolnosti se moramo približati s čutom spoštljivosti in občudovanja. To je posebno važno za vzgojitelje, ki morajo učiti mladino o spolnosti in ji posredovati ne samo temeljite informacije o fizioloških dejstvih, temveč zlasti pravega psihološkega in moralnega vrednotenja spolnih pojavov. Vršiti morajo to nalogo brez maličenja, pri-

krivanja ali pretiranega sramu; s sveto prostodušnostjo in objektivnostjo.

4. Po naravi in rojstvu smo mož in žena, toda le po vzgoji se priučimo moškega in ženskega vedenja. Ta razlika med fiziološkim spolom in med psihološko spolno vlogo, ki jo igramo v življenju, je izredno pomembna. Družba pričakuje, da se nekdo, ki se je rodil kot moško bitje, razvije kot moški ne samo telesno, temveč tudi psihološko in socialno s tem, da si privzame in si priučí one lastnosti, ki so tipične za moškega, živečega v določenem kulturnem okolju. In isto velja za žensko bitje. Vsaka družba in vsaka kultura ima nekak zakonik spolnih vlog za moškega in za žensko. Nekatere vloge so bistveno različne, posebno one, ki se nanašajo na rojstvo in vzgojo otrok; druge so si v bistvu skoraj enake (vloga učitelja in učiteljice, pisatelja in pisateljice, državnega poslanca in poslanke itd.). Te in podobne spolne vloge se dajo globoko preobraziti po kulturnih dejavnikih. Primerjaj razvoj vloge ženske - delavke ali ženske - bojevnice. V Sovjetski zvezi je velika večina zdravniškega osebja ženskega spola, medtem ko je v ZD le majhen odstotek; nasprotno je v ZD skoraj vse ljudskošolsko učiteljstvo ženskega spola. Diferencialna psihologija razpravlja zelo obsežno o spolnih razlikah, njih izvoru in pomenu. Mnogo je še problemov, ki so še nepojasneni. Važno je pomniti, da igrajo kulturni in socialni dejavniki zlasti po vzgoji veliko vlogo pri oblikovanju spolnih pričakovanj in nalog. Eden najbolj perečih problemov zamenjavanja in zamotavanja spolnih vlog je problem homoseksualnosti, ki je široko razpasen in živo zadeva tudi religijo in moralnost. Po svojem bistvu sicer homoseksualnost ni moralni, temveč psihološki problem. Napačno bi bilo iskati vzrokov homoseksualnosti v fizioloških spremembah človeškega organizma ali v kaki očitni in zavestni krivdi ljudi. Nekdo se razvije v homoseksualca pod vplivom socialnega in psihološkega ozračja posebno v domači družini. To postane moralni problem, ko se mladostnik zavé svojih povečenih teženj, ki mu maličijo lik, ki si ga je ustvaril sam o sebi, in ga pohablja v odnosu do drugih ljudi. Kako ravnati s homoseksualcem, to je posebno poglavje v pastoralni psihologiji. Taki ljudje potrebujejo večkrat poklicne psihoterapije. Ako jim hočemo pomagati, se jim moramo približati z velikim empatičnim razumevanjem in z globokim sočustvovanjem. Izraz „seksualna perverzност“ nima opravičenosti v našem psihološkem in pastoralnem slovarju.

5. O spolni težnji sami je med ljudmi veliko zmotnih idej. Večkrat se sliši trditev, da je spolnost stvar neukrotljivega živalskega nagona – „zadeva telesne kemije“ – ki je strogo pogojena po hormonih in drugih možganskih procesih. Kot drugi nagonski

procesi (lakota, žeja itd.), tako se trdi, se tudi spolni nagon ne da popolnoma ukrotiti, temveč se mu mora vsaj od časa do časa zadostiti. Primera z lakoto in žejo je seveda zelo šepava: ti dve težnji služita neposredno blaginji posameznika, medtem ko nam je bila spolnost dana zaradi ohranitve človeškega rodu. Napačno bi bilo sicer sklepati, da spolnost nima nič opraviti z blagrom in zdravjem posameznika: v fizičnem in psihološkem razvoju osebnosti igra spolnost pomembno vlogo. Na drugi strani pa je tudi res, da spolna vzdržnost, pravilno in pametno izvrševana, ne povzroča nikakih ne fizičnih ne psiholoških okvar v človeku. V tem se danes strinjajo vsi zdravniki in psihologi. Kar se tiče vplivov hormonskih in živčnih procesov na spolnost, pa je treba previdno ločiti med človekom in živaljo. Pri živalih je spolni gon skoraj izključno odvisen od kemičnih procesov organizma. Pri človeku pa ni tako. Možgani in hormoni vplivajo sicer na razvoj spolnih značilnosti, prvotnih in drugotnih, povzročajo in urejajo razplojevalni proces, a le deloma prispevajo k razvoju tako imenovanega spolnega poželenja. Važni psihološki in socialni dejavniki, kot so zaznavanje in razmišljanje, zgled in nauk drugih, doživetja in izkušnje posebno v zgodnjih otroških letih, vpliv občevalnih sredstev, izpostavljanje različnim spolnim dražilom, oblikujejo v znatni meri raznovrstna področja človeške spolnosti, npr. spolno nagnjenje, izbiro spolnega predmeta (fetišizem), spolna dejanja, način in stopnjo spolnega razvnanja in razdraženja. To so področja, ki so v glavnem psihološkega in pedagoškega značaja in se dajo nadzirati in urejevati. Zato je spolnost v človeku predmet vzgoje in priučevanja.

6. Čistost je moralna krepost, ki ureja izživiljanje spolnosti v luči zdrave pameti in božjega razodetja. Čistost je tipična človeška krepost, ker predpostavlja telesnost in duševnost. Ne žival in ne angel ne moreta biti spolno čista. Govoriti o čistosti kot o angelski kreposti, je ne samo zmotno, temveč tudi varljivo, ker lahko ustvari v mladih ljudeh nezdrave in napačne pojme o spolnosti na splošno in še posebej o urejevanju spolne težnje. Čistost ne obstoji v tem, da spolnost uničimo, najsi bo psihološko ali fizično (primer Origena je Cerkev vedno obsojala), niti da jo nasilno iztisnemo iz zavestnega življenja, dasi je v nas vseh, ko se trudimo za krepostno življenje, zelo močna želja, da bi zatrli telo in njegovo poželenje in živeli kot angeli. Ta angelizem, kot se ta težnja v odnosu do spolnosti večkrat imenuje, je psihološko nezdrav in nevaren. Vse one lepe legende o svetnikih, ki so bili čudežno rešeni „trna“ spolnega poželenja, se mi zdijo sumljive. Čistost predpostavlja zavest in sprejetje spolnih teženj kot važne funkcije človeške narave in pomembne vrednote v našem življenju. To velja zlasti za celibat. Ljudje, ki živijo v celibatu, niso psiho-

loške pokveke, ki so se odrekli zakonu, ker jih spolnost ograža ali ker čutijo odvratnost do zakonskega življenja. To so ljudje, ki so pravilno misleči in spolno uravnovešeni in ki so sklenili, da se zadovoljivosti spolnih teženj prostovoljno odpovedo „zaradi božjega kraljestva“. Nihče bi ne smel stopiti v duhovništvo ali redovništvo, ki ni sposoben stopiti v zakrament svetega zakona. V starem zakonu je Bog zahteval, da je bila daritvena žival brez madeža. Kako naj se človek daruje Bogu v celibatu – dar spolnosti spada med najdragocenejše darove – ako mu poklanja človeško naravo, ki je psihološko okrnjena?

MEDOSEBNI ODNOSI

Kršćanstvo je občestvena religija ljudstva božjega, v kateri se poedinec bliža Bogu skozi Cerkev, to se pravi, v dinamičnem odnosu do sobratov in do celega občestva. Psihologija, zlasti v socialnih in kliničnih panogah, je v zadnjih 25 letih nabrala veliko gradiva, ki se nanaša na dinamiko medosebnih odnosov in ki se da lepo uporabiti pri obravnavanju sodobnih religioznih in cerkvenih problemov. Naj tudi v tej zvezi nadrobim le nekaj drobtinic.

1. Kljub temu, da smo si ljudje tako sorodni in tako tesno drug na drugega navezani, je vendar med nami veliko nezaupanja, sumljivosti in medsebojne bojazni. Prav zato, ker smo poedine in samostojne osebnosti, smo občutljivi in se takoj čutimo ogrožene od drugih: bojimo se, da nas ranijo in oškodujejo s tem, kar nam je zelo osebno in intimno. Ta čut ogroženosti se nanaša ne samo na fizično, temveč tudi na psihološko nevarnost. Tako se bojimo ljudi, ki so močnejši in bogatejši od nas, bojimo se predstojnikov, bojimo se tujcev na splošno, ker so nam neznani; in vsaka neznana stvar nam je skrivnostna in vzbuja bojazen. So ljudje, ki se čutijo tako ogrožene, da polagoma razvijejo ne samo strah do nekih določenih ljudi in predmetov, temveč nek splošen in brezpredmeten strah, ki ga klinično imenujemo tesnoba (anxiety, Angst). Ta tesnoba tiči več ali manj na dnu vseh duševnih bolezni in se izraža na razne, včasih zelo čudne načine. Tako npr. ima ukoreninjena masturbacija pri odraslem človeku lahko globoke temelje v boleštnem strahu do sočloveka. Razumeti dinamiko tesnobe (npr. človeka grešnika v spovednici), pomeni približati se človeku z večjim razumevanjem in z večjo prizanesljivostjo.

2. Mnogo važnih vpogledov v dinamiko človeških odnosov nam posreduje psihoterapija, ki se bavi z lečenjem duševnih bolezni. V psihoterapevtičnem intervjuju človek bolnik ali klient,² kot ga

² Človek s psihološkimi problemi se navadno imenuje duševni bolnik ali pacient, ako so ti problemi zelo resni (v primerih nevroz in psihoz). Ako manjše niso tako resne, potem ga rajši imenujemo klienta ali svetovanca in razmerje med njim in psihologom se imenuje psihološko svetovanje (psychological counseling).

včasih imenujejo, pride s svojimi psihološkimi težavami k izvedencu, ki je lahko psiholog ali psihiater. Ves proces zdravljenja ali pomaganja poteka v obliki razgovora med pacientom in zdravnikom. Seveda ni vsaka psihoterapija uspešna, zlasti v težkih psihotičnih primerih ni lahko doseči ozdravljenja ali celo znatnega izboljšanja. Toda mnogokrat je uspešna in v teh primerih se uspeh navadno pripisuje dinamični igri medosebnih odnosov, ki se odigrava med pacientom in psihologom. Nekatere značilnosti te dinamične igre so pomembne za razumevanje družbenih odnosov na splošno. Te značilnosti se nanašajo na splošno ozračje in nastroj, ki se ustvarita med dvema osebama. Prvi pogoj za uspešno psihoterapevtično razmerje je to, kar se v angleščini imenuje „acceptance“ ali sprejetje. Psihološki zdravnik sprejme bolnika prijazno in spoštljivo kot osebnost, ki ima težave, in pokaže svojo voljnost, da mu pomaga. Drugi pogoj je tako imenovana dopustnost (permissiveness), ki obstoji v tem, da psiholog dá pacientu razumeti, da se bo njun razgovor odvijal v popolni svobodi: pacient se lahko obnaša svobodno in prostodušno, kar se tiče pogovora, vprašanj, osebnih izpovedi, izliva čustev, kritiziranja itd. To dopustno ozračje zelo pomaga klientu, da se oddahne, počuti doma, dá duška svojim čustvom in se razbremeni svojih težav, ne da bi se mu bilo treba bati, da ga bo kdo obsodil ali zavrzel. Ta izliv bolečnih notranjih doživetij se imenuje tudi abreakcija ali katarza, ki navadno prinese veliko olajšanje notranje napetosti. Do prave katarze se pride le, ako je klient razvil zaupanje do terapevta in se čuti svobodnega in neogroženega pred njim. Tretji pogoj dobrega razmerja med psihologom svetovalcem in svetovancem je ta, da se psiholog skuša vživeti v osebnost svojega klienta in ga razumeti tako, kot je v resnici, in ne, kot si ga psiholog predstavlja ali želi, da bi bil na podlagi kakšnih apriorističnih teorij. Psihoanalitiki veliko grešijo zoper to pravilo, ko skušajo razbrati in raztolmačiti psihološke motnje svojih klientov v luči pretiranih in enostranskih teorij o spolnosti. Ta pogoj zahteva veliko zmožnost istovetenja ali empatije s človekom in izredno sposobnost velikodušne in razumevajoče odprtosti duha do sočloveka. Kdor tega ni poskusil, si težko predstavlja, kako naporno in občutljivo je tako postopanje. V svoji egocentričnosti in oblastnosti si zlasti duhovniki pogostoma domišljamo, da že a priori vse razumemo, da imamo odgovore na vsa vprašanja in pravico, da svoje odgovore vsilimo vsakomur. Četrta značilnost pravičnega psihoterapevtičnega razmerja je tako imenovano nevtralnost in nerazsojevalno zadržanje psihologa do problemov svojega klienta (non-judgmental attitude). Naloga psihologa ni, da kritizira, razsoja, obsoja, priporoča, vsiljuje ali hvali, temveč da prikaže svojemu klientu, da so ljudje na svetu, ki ga spoštujejo, mu želijo prijateljsko in nesebično pomagati, ne

da bi hoteli neposredno vplivati na njegovo odločevanje; ustvariti hočejo nevtralnno, dasi toplo in prijazno ozračje, v katerem se pacient lahko objektivno zave sebe in svojih problemov, se lahko dokoplje do zdravega pogleda v etiološko ozadje svojih motnjav in tako polagoma najde pot do preokreta in rešitve. Psihologi izražajo to zelo lepo, ko pravijo, da je naloga svetovalca ta, da pomaga zmedenemu človeku, kako naj si sam pomaga. In še zadnja lastnost uspešnega psihološkega svetovanja obstoji v nekem zaupnem in vedrem optimizmu, ki preveva psihologa in ki ga ta skuša posredovati tudi svojemu klientu. Ta optimizem se nanaša predvsem na zaupanje v človeško naravo, v človeške zmožnosti in sposobnosti, in na prepričanje, da ima vsak človek neko „stremljenje po zdravju“, neko vrojeno težnjo, da si sam pomaga, da se sam izkoplje iz težav in spet najde svoje duševno ravnovesje. Ta optimizem zveni včasih malo naivno in diši nekoliko po J. J. Rousseauju, vendar je v glavnem zdrav in upravičen.

Ako povzamemo vse te značilnosti in jih povežemo v neko enoto, vidimo, da je pravzaprav psihološko razmerje odnos globokega prijateljstva in spoštljive ljubezni med dvema človekoma. Ako se to razmerje ne izrodi in ne izpači – in tako lahko se izkvari in sprevrže v spolno ali oblastno razmerje – temveč se ohrani na pristni človeški in poklicni višini, postane blažeče in zdravilno. Na tem področju dosega nedvomno moderna psihologija enega svojih vrhuncev, ko na znanstven način dokazuje zdravilno moč medsebojnega prijateljstva in ljubezni. Severnoameriški psihiater S. Blanton, ki te misli zelo poudarja, je napisal knjigo z naslovom „Love or Perish“ (Ljubi ali pogini).

3. Naj omenim še en problem v zvezi z medosebnimi odnosi, ki je zlasti danes zelo pereč, namreč problem dialoga, o katerem je mnogo razpravljanja in veliko različnosti mnenja. Ta problem se je danes tako razrastel in razvevil, da je postal aktualen na vseh področjih našega življenja, celo socialnega, političnega in cerkvenega. Cerkev je v mnogih dokumentih dovolila in sankcionirala dialog med katoličani in nekatoličani in med katoličani in nekristjani, med katere so vključeni celo komunisti in drugi ateisti. Ni moj namen, da bi ta problem vsestransko osvetlil in obdelal. Rač bi se omejil le na par psihološko pomembnih opazk. Uvodoma bi lahko omenil, da spada beseda dialog - dvogovor med one mnogoznačne izraze, ki so zaradi razblinjenosti pomena zelo odprti vsakovrstnemu nesporazumljenju, kot v primeru dialoga priča naša vsakdanja izkušnja. a.) Dialog – slovenski bi morda kazalo uporabljati izraz razgovor – se lahko odvija na različnih ravneh: med dvema osebama, med osebo in skupino (primer učitelja in učencev), med skupino in osebo (obtoženec pred sodiščem), med enakimi, med neenakimi (mati in otrok) itd. Katerokoli medsebojno raz-

merje še ni dialog: dva delavca, ki skupinsko opravljata neko opravilo, nista nujno v dialogu. Za dialog je bistveno, da vsebuje občevarje in izmenjavo informacije v obliki besednega razgovora. Element časa je tudi važen: v pravem pomenu besede je dialog kratkotrajen (v smislu ur ali nekaj dni), dasi v nekem širšem pomenu pravimo, da sta si dva človeka ali dve skupini v stalnem dialogu skozi mnoga leta. – b.) Važno je, kakšni so nameni, ki jih skušamo doseči z dialogom. Tudi tukaj je treba razlikovati razne vidike. Lahko je namen samo izmenjava pozdravov in drobnih osebnih novic pri jutranjem srečanju ali pa ostra debata o važnih znanstvenih ali političnih vprašanjih. Namen dialoga je lahko pouk, prepričevanje, karanje, varanje, nasilna indoktrinacija ali možgansko izbiranje; je pa lahko tudi prijateljsko kramljanje ali iskren poskus spoznati drug drugega in drug drugega obvestiti o svojih pogledih in idejah. Pestrost dialoga je v tem pogledu omejena samo po bogati pestrosti človeških nagibov, ki nas ženejo da občujemo s sočlovekom. Ti nameni so lahko visoki ali nizki, žlahtni ali podli, zreli ali otročji, javni ali prikriti. Namen pri dialogu tudi določa, kakšne so koristi, ki jih lahko ena ali druga stranka iz razgovora zadobi. – c.) Metode, ki se pri dialogu uporabljajo in ki se nanašajo na način občevarja, so lahko tudi mnogovrstne: razgovor se lahko vrši ustno, pismeno ali pa tudi z znaki (prim. izmenjavo sporočil med dvema ladjama, ki se srečata na morju), javno ali privatno, od blizu ali od daleč. Pogostoma so metode zelo točno določene po parlamentarnem postopku. Bistveno je, da je metoda taka, da se poročilo lahko posreduje od ene stranke do druge.

Ako bi hoteli vse te različne dejavnike in inačice, ki se nanašajo na pojem dialoga, spraviti na skupen imenovalac, bi lahko opredelili dialog kot razgovor med dvema strankama z namenom idejnega obveščanja ali posredovanja idejnih poročil. To je bistvo dialoga na splošno. Vsi drugi vidiki in faktorji (namen, metoda, kraj, čas, postopek itd.) so determinante, ki so važne, ko gre za različne oblike dialoga. Vsaka oblika dialoga ima svoje posebne pogoje, svoj ustroj, svojo dinamiko in svoje dejavnike, ki jih moramo točno poznati in točno opredeliti, ako hočemo dialog koristno uporabljati. Na primer, kakšna naj bo narava in ustroj dialoga med profesorjem in dijaki? Pedagogika nas more o tem natančno poučiti. Dialog med duševnim bolnikom in psihologom? O tem nas obvešča psihologija ali psihiatrija. Včasih nastane vprašanje, ali je dialog med dvema osebama sploh mogoč. Dolgo časa je npr. izgledalo, da je psihološki dialog med duševno bolnim otrokom in psihiatrom nemogoč na posebni ravni, dokler se ni v okviru psihoanalitiške šole izoblikovala metoda igrske terapije, v kateri otroci sporočajo svoja doživetja v obliki igre z igračkami.

Še nekaj bi rad dodal k splošni oznaki dialoga, namreč da je dialog sam po sebi velika človeška dobrina, zakoreninjena v človeški razumni in občestveni naravi. Za človeka je dobro, da se razgovarja, da posreduje svoje misli in da sam sprejema misli drugih. Človeška osebnost se sploh ne more razviti, ako ni v stalnem stiku z okoljem in v stalnem dialogu z ljudmi. Veliko težav in problemov nastane v našem življenju, ko se izbčimo in izločimo iz tega dinamičnega stika medčloveškega občevanja. O tem nam priča zgodovina posameznikov in skupin. Izolacionizem ne prinaša dobička ne narodu, ki se osami, in ne človeški družbi na splošno. Zakonca, ki imata medsebojne težave, lahko upata na poravnavo, dokler še med seboj besedno občujeta; kakor hitro pretrgata osebne stike, dasi še vedno živita pod isto streho, se tudi izgled na srečno rešitev začne zmanjševati. Isto je v politiki, kjer je pravilo o pogajanjih eno najbolj uspešnih političnih orodij.

Kaj naj torej rečemo o dialogu med katoličani in brezbožnimi komunisti? Sami po sebi so tudi taki dialogi dobri in obetavni. O tem ne sme biti nobenega dvoma. Dejanska korist je odvisna od nešteti posebnih pogojev, ki se morajo skrbno pretehtati, oceniti in urediti, preden se dialog začne. Nekateri temu ugovarjajo, češ da komunistom ni zaupati; niso iskreni in dialog samo izkoriščajo v namen komunistične propagande; vse, kar želijo od dialoga, je, da katoličane prevarajo ali osmešijo. In končno, pravijo, kaj pomaga vse to, saj komunista ne boš nikdar spreobrnil. Vsi ti in podobni pomisleki ne morejo razveljaviti bistvene dobroti in važnosti dialoga, kvečjemu lahko osvetlijo pomembnost vseh onih posebnih okoliščin, ki sem jih prej omenil, zaradi katerih mora biti dialog na tem področju temeljito preišljen in pripravljen. Seveda je nevarnost, da nas izrabijo, seveda tvegamo, da nas varajo. Toda nevarnost in tveganje sta zakon življenja. Medsebojno občevanje je še posebej polno tveganja in tesnobe ne samo za katoličane, temveč tudi za komuniste. Ni dvoma, da se komunisti bolj kot mi bojijo dialoga, razgovora, izmenjavanja in občevanja. Zelo važno je, da se zavedamo, kaj si obetamo iz razgovora s komunisti. Ako si domišljamo, da bomo komuniste spreobrnili, pridobili zase, ali pa vsaj porazili v blesteči besedni debati, potem se motimo, kot bi se motil komunist, ako bi si isto domišljal o nas. Naš namen mora biti realističen in dosegljiv, zato pa morda bolj skromen, dasi nič manj pomemben. Pomembno je že, ako imata stranki priložnost, da jasno in nedvoumno prodočite svoji stališči. Važno je že, da se drug drugemu približamo kot ljudje, drug drugega spoznamo in nekako otipamo. Včasih mislimo, da so komunisti vtelešeni hudiči in sploh ne spadajo k človeški družbi. Tudi najbolj zagrizen in fanatičen komunist je človek s človeškimi potrebami, slabostmi, težavami, težnjami itd. Tudi med najhujšimi nasprotniki je vsaj neka možnost zblizevanja.

Pri proučevanju človeške osebnosti trčimo ob razne zanimive paradokse. Prvi tak paradoks zadeva same bistvene lastnosti osebnosti, namreč njeno individualnost in socialnost. Vsaka oseba je v pravem pomenu besede edinstven in neponovljiv pojav; posameznik, različen in neodvisen od drugih, s svojo lastno dinamično organizacijo in hierarhično konstelacijo značilnosti, potreb, teženj, vrednot; s svojo odgovornostjo in sposobnostjo odločevanja. Na drugi strani pa je tudi resnica, da osebnost raste in dozoreva le v organičnem kontekstu družbenega okolja. Veliko dokazov imamo za trditev, da se človek kot osebnost ne more razviti v psihološki praznini, izropan vpliva okolja zlasti družbenih pobud. Drugi paradoks o človeški osebnosti se nanaša na sodobno gledanje na človeka. Redkokdaj v zgodovini smo bili priče tako izrazitemu personalizmu in oboževanju osebnosti kot v zadnjih petdesetih letih. In redkokdaj v zgodovini smo doživeli tako brezobzirno in vnebovpijoče posilstvo nad človeško osebnostjo kot v zadnjem polstletju.

Doseg prave harmonije med posameznikom in družbo, med individualnimi in družbenimi zahtevami in potrebami ljudi je ena najtežjih in najbolj tragičnih nalog sodobne družbe in kulture. Napetost med tema dvema težnjama se zraža danes z vulkansko silo na vsakem področju sodobnega življenja, vključno versko in cerkveno. Na tem zadnjem se pojavlja zlasti kot polarnost vest - ustanova, svoboda - oblast. Tudi v tem pogledu nam utegne zlasti socialna psihologija pomagati, da si razbistrimo vsaj nekatere vidike tega problema.

1. Nihče ne izpodbija dejstva, da je avtoriteta potrebna za razvoj osebnosti in za razvoj družbe. Pedagoška in razvojna psihologija zelo razvidno dokazuje, kako avtoriteta pozitivno deluje pri zorenju in oblikovanju človeka. Med mnogimi nalogami, ki jih oblast kot zastopnica družbe vrši, je zlasti pomembna ta, da posreduje posamezniku kulturne vrednote in življenjska vodila, ki si jih mora vsak prisvojiti in ponotranjiti, ako hoče postati pravilno razvit in učinkovit član svoje družbe. Istočasno uči avtoriteta človeka samopremagovanja in samoobvladanja ne samo v navadnem smislu krotjenja strasti in nagonov, temveč tudi v tem smislu, da mu pomaga do zavesti, da je bistveno omejen in odvisen od drugih in da mora vse te omejitve sprejeti in ponotranjiti kot nekaj dobrega in potrebnega.

2. Naloga oblasti ni samo, da ukazuje, zahteva, vsiljuje, kaznuje itd., temveč tudi da iskreno in učinkovito pomaga človeku ukaze sprejeti, razumeti in izpeljati. Ta naloga je izredno važna in se, na žalost, le malokdaj izrecno poudarja. Ni dovolj, ako

predstojnik reže: To moraš napraviti pa amen. Kako, to je tvoja zadeva. Pokorščina je ena izmed najtežjih kreposti, ki jih lahko terjamo od človeka. Je vsakomur odurna, skoraj bi rekel protinarravna; predpostavlja, da smo nepopolni, potrebni pomoči in odvisni od drugih; zato nas zadeva v samo srčiko naše osebnosti. Predstojnik se mora tega zavedati in svojemu podložniku olajšati sprejemanje in izvajanje ukazov, uporabljajoč z vso spretnostjo vsa psihološka in pedagoška navodila, ki so mu na razpolago. Večkrat je zavračanje oblasti in upor zoper oblast ne toliko krivda nepokornih podložnikov, temveč krivda nerodnih in nesposobnih predstojnikov, ki mislijo, da je oblastovanje samo sebi namen, ne pa le sredstvo, ki mora posamezniku pomagati, da se dobori do osebne neodvisnosti in zrelega samoodločanja. Vsaka oblast mora biti v službi človeške osebnosti.

3. Vse to velja tudi za krščansko oblast in za krščansko osebnost. Da je v Cerkvi prava avtoriteta z vso polnostjo oblasti Kristusove, o tem ni dvoma. Toda narava te oblasti je posebne vrste in se mora umevati ne toliko v luči rimsko-bizantinskega prava, kolikor v luči božjega razodetja. Vsaka oblast je služba osebnosti, cerkvena oblast je še posebna služba, prava diagonala po zgledu Kristusovem, ki ni prišel, da bi se mu služilo, temveč da bi služil. V Cerkvi ni mesta za gospodovalnost in oblastiželjnost, temveč le za ponižno in obenem spretno nalaganje jarma Kristusovega, ki je sam po sebi lahek in sladek. Poudarek bi moral biti na pravilnem in psihološko izkušenem izvrševanju in uporabljanju cerkvene oblasti. Ako preiščemo cerkveno zgodovino, celo sodobno in povatikansko, uvidimo, da je velik del nezadovoljstva v Cerkvi pripisati ne toliko upor do oblasti kot take, kolikor okornemu in psihološko nerodnemu uporabljanju cerkvene oblasti. V tem smislu so razni očitki o cerkveni oblastnosti, o legalizmu in triumfalizmu vsaj deloma resnični. Ko cerkvena oblast izda odlok, ima dolžnost, da napravi vse, kar je mogoče, da izvedbo odloka vernikom olajša. Čisto navadno pozivanje na pokorščino je naivno in temelji na nepoznanju človeške narave. Seveda so primeri, ko je poziv na pokorščino potreben, toda ti bi morali biti redki in dobro utemeljeni. Zelo enostransko je prikazovati religiozno in cerkveno življenje tako, kot da bi bila pokorščina in lojalnost do oblasti najvišja krščanska krepost. Zlasti po vatikanskem zboru se tudi v katoliških krogih vedno bolj čuti potreba, da se izvrševanje cerkvene oblasti podemokrati. Pri tem lahko igrata pomembno vlogo dve načeli, ki sta že nekako uzakonjeni v cerkvenih dokumentih, potrebovali bi le večjega poudarka in širše aplikacije. To sta načelo kolegialnega vladanja in načelo subsidiarnosti. Podrobno razpravljanje o teh načelih bi nas preveč iztirilo od našega predmeta. Naj le omenim, da bi primenitev in razširitev teh načel

bila v popolnem soglasju s psihološkim razumevanjem človeške narave in človeške družbe.

SKLEP

Področje odnosov med religijo in psihologijo je danes zelo obširno in plodonosno in prinaša obema strankama medsebojno obogatitev in oplojevanje. Stari boj med vero in znanostjo se je unesel in zavest se vedno bolj krepi, da je smoter vsega našega dela in prizadevanja samo eden, namreč podvig človeške osebnosti. Psihologija in psihiatrija, ki se zanimata za duševno zdravje človeka, se vedno bolj zavedata važnosti religioznih in moralnih dobrin. Prav tako se mora Cerkev učiti od psiholoških in socialnih ved, ako hoče spet dohiteti zamujene trenutke in spet zavzeti ono mesto, ki ji pripada v kulturnem in družbenem snovanju človeške zgodovine.

NEKAJ SLOVSTVA

Slovstvo, ki obdeluje odnose med psihologijo in religijo, je danes v vseh jezikih skoraj nepregledno. Za one, ki se zanimajo za literaturo v angleškem jeziku, omenjam v naslednjem nekaj značilnih del.

- Blanton, S. *Love or Perish*. New York: Simon and Shuster, 1956.
Godin, A. *The Pastor as Counselor*. New York: Holt, 1967.
Hagmeier, G. and Gleason, R. W. *Counseling the Catholic: Modern Techniques and Emotional Problems*. New York: Sheed and Ward, 1959.
Maslow, A. *Toward a Psychology of Being*. Princeton, N. J.: D. Van Nostrand, 1968.
Nuttin, J. *Psychoanalysis and Personality*. New York: Sheed and Ward, 1953.
Pruyser, R. W. A. *Dynamic Psychology of Religion*. New York: Harper, 1968.
Rogers, C. R. *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin, 1961.
VenderVeldt, J. H. and Odenwald, R. P. *Psychiatry and Catholicism*. New York: McGraw-Hill, 1957.

PROBLEMI

CERKEV IN PROBLEMI LATINSKE AMERIKE

MIRKO GOGALA

Cerkev zaskrbljeno gleda zlasti na dva problema latinske Amerike: na veliko bedo, ki vlada v tem delu sveta, in pa na nasilje, ki se vedno pogosteje javlja kot reakcija na socialne krivice.

1. Da si bomo, kar se bede tiče, laže predstavljali položaj, naj samo mimogrede navedem nekaj podatkov:

V Peruju 24 tisoč posameznikov pobere 44% celotnih narodnih dohodkov, torej skoraj polovico; ostalih 12 milijonov prebivalcev pa 56%, se pravi drugo polovico. V Kolumbiji ima 24 družin v svojih rokah vse gospodarstvo dežele. V Braziliji je 50% prebivalcev nepismenih. V Venezueli (po podatkih iz leta 1963): 25% otrok, torej vsak četrti, umrje zaradi pomanjkanja hrane v prvem mesecu po rojstvu; razporoke silno hitro naračajo; 65% otrok je nezakonskih, od teh jih je pozneje po očetu priznanih 17,2%; 200.000 otrok je zapuščenih; 16% Venezolanov živi v devetčlanskih družinah, ki stanujejo v eni sami sobi. V Argentini pomislimo samo na težki položaj v provinci Tucumán, ki presega vso domišljijo.

Kljub tej revščini bogate države mislijo le na to, kako bi latinsko Ameriko izkoriščale, namesto da bi ji pomagale. Prezident John F. Kennedy je 8. decembra 1961 sam izjavil: „Mi smo leta 1960 dobili od manj razvitih držav vsoto 1000 milijonov dolarjev, medtem ko smo tamkaj investirali samo 200 milijonov dolarjev.“

Če k temu dodamo, da je prebivalstvo latinske Amerike od leta 1900 do 1968 zraslo od 63 milijonov na 268 milijonov in da se za leto 2000 predvideva vsaj 690 milijonov prebivalcev, si lahko mislimo, kakšna bodočnost se nam obeta.

2. Ta velika beda pa dobiva še bolj dramatičen značaj zaradi neprestanih poskusov nasilja, ki jih je cela latinska Amerika polna. Že samo površno branje časopisov nas o tem dovolj obvešča. Če smo si v Argentini morda začeli na tihem domišljati, da smo v tem postali izjema, so nam lanski majski in junjski dogodki znova predočili kruto realnost. Poskus gverilske revolucije v Córdoba, pa

umor delavskega voditelja Avgusta T. Vandorja nimata primera v vsej argentinski zgodovini.

Ta problem nasilja v latinski Ameriki pa postaja toliko bolj nevaren, ker celo nekateri katoličani zagovarjajo nasilje in se pri tem sklicujejo na evangelij in papeški nauk. Kolumbijski duhovnik Camilo Torres (1929-1966), sin najbolj slovitega zdravnika v Bogotá in član ene zgoraj omenjenih 24 aristokratskih kolumbijskih družin, je končal kot gverilec in tako postal simbol vsem, ki le v nasilju vidijo pot do zboljšanja.

Tako je Alceu Amoroso Lima, brazilski katoliški pisatelj in član papeške komisije Mir in pravičnost v *Jornal do Brasil* objavil članek, v katerem se pohvalno izraža o Camilu Torresu, o Régis Debrayu in o „Che“ Guevaru. Med drugim izjavlja: „Umreti za pravično stvar, tudi če se je treba zateči k metodam obsodbe vrednega nasilja, ima večjo vrednost, kot paktirati z branilci še bolj krivičnega nasilja, ki se predstavlja pod masko miru, zakonitosti in demokracije, v resnici pa je vzrok krivičnega socialnega reda.“

3. Ob takem položaju Cerkev ni mogla molčati. Papež Pavel VI. se je zlasti v Bogotá, ko se je udeležil 39. Evharističnega kongresa, ponovno dotaknil problemov bede in nasilja. Takoj po omenjenem kongresu je v Medellín papež sam odprl II. konferenco latinskoameriških škofov. Ob tej priložnosti je med drugim dejal: „Če mi moramo podpirati vsak pošten napor za pospeševanje preobnove in povišanje revnih in vseh, ki žive v stanju človeške in družbene manjvrednosti, če mi ne moremo držati s sistemi in strukturami, ki skrivajo in podpirajo težke in nasilne neenakosti med razredi in državljani iste dežele, ne da bi priklicali v življenje učinkovit načrt za izboljšanje neznosnih pogojev manjvrednosti, ki jo pogosto trpi manj imovito prebivalstvo, mi sami še enkrat glede na to rečemo: ne sovraštvo ne nasilje nista moč naše ljubezni. Med različnimi potmi k resnični socialni preroditvi mi ne moremo izbrati ne poti brezbožnega marksizma, ne poti sistematičnega upora in še toliko manj pot prelivanja krvi in anarhije. Ločimo svoje odgovornosti od odgovornosti onih, ki nasprotno vidijo v nasilju plemenit ideal, slavno junaštvo, dopadljivo teologijo. Da bi popravili zmote preteklosti in ozdravili sedanje bolezni, ne smemo delati novih napak, ker bi bile proti evangeliju, proti duhu Cerkve, proti samim koristim ljudstva, proti srečnemu znamenju sedanje ure, ki je znamenje pravičnosti na poti k bratstvu in miru.“

Ko so potem škofje nadaljevali svojo konferenco v Medellín, sta bila problema bede in nasilja najvažnejši točki njihovega programa. V sklepnem dokumentu¹ te konference, ki ga je papež Pavel VI. dokončno potrdil 24. oktobra 1968, so tem vprašanjem posvetili začetni dve poglavji. V naslednjem bomo na kratko podali njuno vsebino.

---

¹ *La Iglesia en la actual transformación de América latina a la luz del Concilio, II. Conclusiones.* Editorial BONUM. Buenos Aires 1968.

V prvem poglavju govore o socialni pravičnosti. Najprej povedo svojo sodbo o dejanskem položaju.

I. DEJSTVA

1. „Na razpolago imamo veliko študij o položaju človeka v latinski Ameriki. V vseh se popisuje revščina, ki stiska velike skupine ljudi. Ta revščina kot skupno dejstvo je krivica, ki vpije v nebo.

Morda se ni dovolj poudarilo, da storjeni napori na splošno niso bili zmožni zagotoviti spoštovanja in ostvaritev pravičnosti na vseh področjih zadevnih narodnih skupnosti. Družine velikokrat ne najdejo stvarnih možnosti za vzgojo svojih otrok. Mladina zahteva svojo pravico vstopiti na univerze ali na višja žarišča umskega ali tehnično poklicnega izpopolnjevanja; žena zahteva svojo pravno in dejansko enakost z možem; poljedelci zahtevajo boljše življenjske pogoje; če so proizvajalci, boljše cene in zanesljivost v trgovanju. Rastoči srednji sloj se čuti prizadetega, ker nima upanja na izboljšanje. Začel se je odhod strokovnjakov in tehnikov v bolj razvite dežele. Mali obrtniki in industrijalci so izpostavljeni pritisku višjih koristi in nemalo velikih industrijalcev latinske Amerike vedno bolj prehaja v odvisnost svetovnih podjetij. Ni mogoče, da ne bi vedeli za pojav, da so se skoraj na splošno izjalovila zakonita pričakovanja, kar ustvarja ozračje skupne stiske, v katerem živimo.“

2. „Pomanjkanje socialno kulturne integracije v večini naših dežel je dalo izvor kopičenju kultur. V ekonomiji so se uvedli sistemi, ki upoštevajo samo možnosti področij z visoko pridobitno močjo.

To pomanjkanje prilagoditve značaja in možnostim našega prebivalstva hkrati povzroča pogostno politično nestalnost in utrditev zgolj formalnih ustanov. K vsemu temu moramo dodati še pomanjkanje solidarnosti, ki na osebni in družbeni ravni vodi v resnične grehe, katerih kristalizacija se javlja očitna v krivičnih uredbah, ki so značilne za položaj latinske Amerike.“

II. NAČELNA UTEMELJITEV

V drugem delu tega poglavja so podana najvažnejša splošnoveljavna načela, ki vsebujejo rešitev za vse ljudi, tudi v latinski Ameriki, ki so „lačni in žejni pravice“. Glavne misli so tele:

3. „Isti Bog, ki je ustvaril človeka po svoji podobi in sličnosti, je ustvaril zemljo z vsem, kar vsebuje, za uporabo vsem ljudem in vsem narodom, tako da morejo ustvarjene dobrine v pravem sorazmerju pritekati v roke vseh.“ ... Isti Bog je poslal svojega Sina, da „reši vse ljudi iz vseh sužnosti, v katere jih vklepa greh, nevednost, lakota, revščina, zatiranje, z eno besedo krivica in sovraštvo, ki imata svoj izvor v človeški sebičnosti.“

„Zato za svoje resnično osvobojenje vsi ljudje potrebujemo globo-

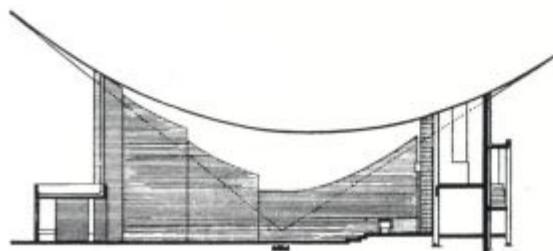
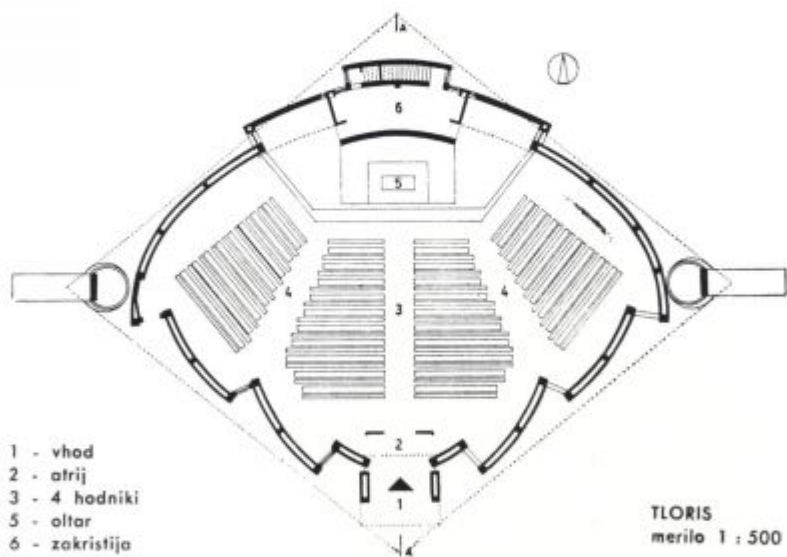
SLOVENSKI ARHITEKTI V SVETU

ARHITEKT MARJAN EILETZ

CERKEV NUESTRA SEÑORA DEL CARMEN

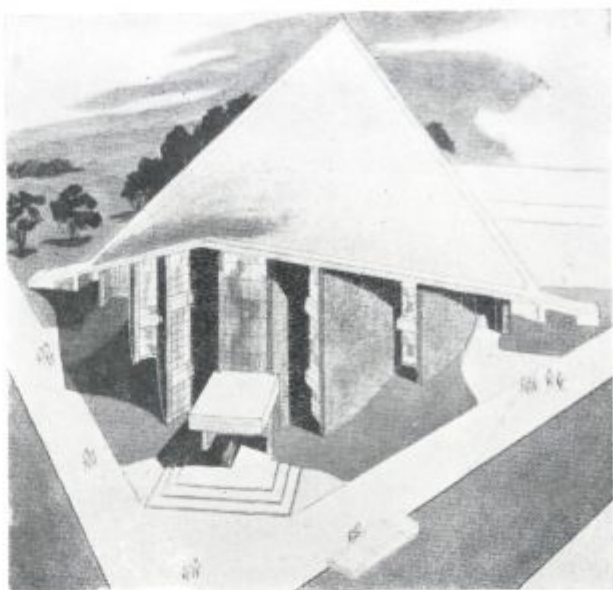
statični račun   ing. R. Bramante
kraj   Villa Bosch pri Buenos Airesu
začetek gradnje   leta 1968
dela bodo končana   leta 1971
površina   700 m²

Značilnosti: tloris ima obliko elipse; zunanje stene iz surove opeke obkrožajo cerkev v obliki lahnih krivulj, med katerimi so vzdignjena okna. Streha je železobetonska lupina — hiperbolični paraboloid v 50 metrov dolgi vzpetini.

PREREZ A - A

PERSPEKTIVA

DETAJL MED
GRADNJO

DOGRAJENA
ŽELEZOBETONSKA
LUPINA

kega spreobrnjenja... Izvor vsega zapostavljanja človeka, vseh krivic je treba iskati v notranji neuravnovešenosti človeške svobode... Izvirnost krščanskega označila ne obstoji neposredno v trditvi, da se morajo spremeniti strukture, temveč v zahtevi, da se spreobrne človek, ki potem zahteva to spremembo.“

4. „Samo v luči Kristusovi se resnično razjasni skrivnost človeka... Človek je ustvarjen v Kristusu Jezusu, nastal je v njem nova stvar. Po veri in krstu je spremenjen, poln daru (Svetega) Duha, z novim dinamizmom, ne sebičnosti, temveč ljubezni, ki ga nagiba k iskanju novega, globljega razmerja do Boga, do ljudi, svojih bratov, in do stvari.“

„Ljubezen, temeljni zakon človeške popolnosti in zato tudi preobrazbe sveta, ni le najvišja zapoved Gospodova; je tudi dinamizem, da mora nagibati kristjane, da ustvarijo pravičnost v svetu in sicer na temelju resnice in v znamenju svobode.“

5. „Tako hoče Cerkev služiti svetu, da izžareva nanj luč in življenje, ki zdravi in dviga dostojanstvo človeške osebe, utrjuje edinstvo družbe in daje smisel in globlji pomen vsej dejavnosti ljudi.“

Res je, da bo človek dosegel svojo popolnost, ko bo v večnosti dokončno združen s Kristusom. Vendar nam upanje na to „ne sme slabiti, marveč spodbuditi delo na tej zemlji, kjer raste tisto telo nove človeške družine, ki že more dati nekak obris novega sveta. Ne zamenjajmo zemeljskega napredka in kraljestva Kristusovega; vendar pa je napredek, kolikor more prispevati k boljši ureditvi človeške družbe, velikega pomena za božje kraljestvo.“...

„V iskanju večnega zveličanja se moramo izogibati dvojnosti (dualizma), ki loči časne naloge od skrbi za posvečenje.“

III. OBRISI SOCIALNEGA PASTORALNEGA DELA

V tretjem delu nam škofje podajajo obrise svojega socialnega pastoralnega dela.

6. Najprej naglašajo, da je njihovo „pastirsko poslanstvo bistveno služba navdihovanja in vzgoje vesti vernikov, da jim pomagajo dojeti odgovornosti, ki jih jim njihova vera nalaga tako v osebnem kot v družbenem življenju“. Nato pa omenjajo najvažnejše zahteve za socialno in politično reformo in podajajo načrt, kako bodo sami k tej reformi skušali sodelovati.

Smernice za socialno reformo

7. Glede socialne reforme so škofje mnenja, da se mora po vseh državah izvesti vseobsegajoča (globalna) organizacija. Vse prebivalstvo, zlasti ljudske plasti morajo prek teritorialnih in funkcionalnih struktur imeti aktivno in odločilno udeležbo pri gradnji družbe. Te vmesne strukture med osebo in državo, ki morajo biti organizirane svobodno, tvorijo življenjski votek družbe. So tudi stvarni izraz svobode in vzajemnosti državljanov.

Nato pa škofje omenjajo nekatera konkretna področja, na katerih bi se te vmesne strukture morale uvesti ali izpopolniti.

a. Družine

8. Najprej priporočajo družinam, naj se organizirajo gospodarsko in kulturno, da bodo tako lažje branile svoje zakonite potrebe. Istočasno naročajo vladam, naj poskrbe za družinsko zakonodajo in za zdravo ter aktualizirano družinsko politiko.

b. Politične organizacije

9. Nato škofje preidejo k političnim organizacijam na polju produkcije. Pri tem imajo v mislih zlasti milijone mož in žena, ki tvorijo kmečki in delavski sektor.

c. Podjetja in gospodarstvo

10. Posebno pozornost posvečajo podjetjem, tako industrijskim kot kmečkim, ki so temelj vsega gospodarstva. Pogumno in jasno izpovedo, da podjetniški sistem v latinski Ameriki in z njim vred sodobno gospodarstvo slonita na zmotnem pojmovanju glede lastninske pravice produktivnih sredstev in glede samega namena gospodarstva. „Podjetje se v resnično človeškem gospodarstvu ne istoveti z lastniki kapitala, ker je v bistvu skupnost oseb in delovna edinic, ki potrebuje kapitalov za proizvodnjo dobrin. Oseba ali skupina oseb ne more biti last kakega posameznika, kake družbe ali kake države.“

„Zdi se, kot da bi bila liberalni kapitalistični sistem in pa skušnjava marksističnega sistema edina zmožna na našem kontinentu preobraziti gospodarske strukture. Oba ta dva sistema sta v nasprotju z dostojanstvom človeške osebe.“ Škofje se čutijo dolžne, da javno izpovedo, da je latinska Amerika zaprta med te dve izbiri in da še vedno zavisi od enega ali drugega središča oblasti, ki usmerjata njeno gospodarstvo.

Zato škofje nujno pozivajo podjetja in državne oblasti, da korenito spremene svoje dosedanje zadržanje glede namena organizacije in poslovanja podjetij, ki naj jih organizirajo po smernicah cerkvenega socialnega nauka.

11. Le tako se bo tudi sprožil resnični proces razvoja in integracije. Le tako se bodo številni delavci mogli rešiti iz težkega „položaja, ki za mnoge izmed njih meji na sužnost, ne le fizično, temveč tudi politično, kulturno, državljsko in duhovno“.

V ta namen pa je zlasti potrebno, da so delavci dejavno soudeleženi pri upravljanju podjetij in tudi pri vodstvu narodnega in mednarodnega gospodarstva.

č. Organizacije delavcev

12. Zato je treba ojačiti sindikalne organizacije, do katerih imajo pravico tako kmečki kot industrijski delavci. Po svojih predstavnikih morajo biti zastopane na višjih stopnjah, političnih, socialnih in ekonomskih, kjer se delajo odločitve, ki se nanašajo na skupno blaginjo. Seveda pa morajo poskrbeti, da bodo ti predstavniki formirani moralno, ekonomsko in tehnično.

d. Enotnost v akciji

13. Vse te različne organizacije pa bodo lahko prispevale k razvoju le, če bodo enotno nastopale. Zato bodo morali vsi društveni sektorji, zlasti pa še ekonomsko socialni sektor, premagati nasprotstva s pomočjo pravičnosti in bratstva. Le tako se bo latinska Amerika lahko rešila neokolonializma, ki mu je podvržena.

e. Preobrazba podeželja

14. Na obširnem kmečkem sektorju se še posebej kaže potreba človeškega povišanja. V ta namen je nujno treba izvesti reformo struktur in reforme agrarne politike. Ta reforma pa se ne omejuje le na preprosto razdelitev zemlje. Zemljo je treba dodeliti pod določenimi pogoji, ki opravičujejo njeno zasedbo in zagotavljajo njen donos, tako v prid kmečkim družinam kot v prid državnemu gospodarstvu. V ta namen se bodo kmetje morali organizirati v učinkovite vmesne strukture, zlasti zadruge. Poleg tega bo na podeželju treba ustvariti mestna središča, da bo tudi kmečko prebivalstvo lahko uživalo prednosti civilizacije. Ta podvig podeželja bo tudi ugodno vplival na proces industrializacije.

f. Industrializacija

15. Proces industrializacije je neustavljiv in nujen, da se pripravi gospodarska neodvisnost posameznih držav, da se v njih dvigne življenjska raven in se ustvarijo boljši pogoji za integralen razvoj. Zato je neobhodno potrebno, da se znova pregledajo načrti in se v tem smislu reorganizirajo narodna gospodarstva.

Politična reforma

16. Do sedaj opisana socialna reforma po mnenju škofov nujno zahteva politično reformo.

Čprav ima izvrševanje politične oblasti in njene odločitve kot edini namen skupno blaginjo, vendar se v latinski Ameriki opira na sisteme, ki nasprotujejo skupni blaginji ali dajejo prednost privilegiranim skupinam. Oblast bo morala učinkovito in stalno zavarovati pravice in neodsvojljive svoboščine državljanov in svobodno delovanje vmesnih struktur.

V ta namen mora javna oblast pospeševati ustanovitev mehanizmov, ki naj omogočijo udeležbo in zakonito zastopstvo prebivalstva. Škofje še posebej poudarjajo potrebo, poživiti in ojačiti občinsko in komunalno organizacijo kot izhodiščno točko k okrožnemu, provincialnemu, pokrajinskemu in državnemu življenju.

Ker v naših deželah primanjkuje politične zavesti, je vzgojno delo Cerkve neizogibno; kajti kristjani se morajo zavedati, da so v vesti dolžni udeleževati se političnega življenja v državi in da prav s tem izvršujejo ljubezen na najbolj plemenit in učinkovit način za življenje skupnosti.

Pastoralni sklepi

Na koncu poglavja škofje podajo nekaj konkretnih sklepov, kako oni sami mislijo pomagati pri socialni in politični reformi:

17. V pastoralne načrte vseh stopenj se mora vključiti socialna vzgoja. Neizogibno potrebno je namreč oblikovanje družbene zavesti in pa stvarno dojetje problemov skupnosti in pa družbenih struktur. V vseh okoljih in političnih skupinah je zlasti treba gojiti dialog tako znotraj iste skupine kot v njenih odnosih s širšimi družbenimi skupnostmi (delavci, kmetje, svobodni poklici, duhovniki, redovniki, funkcionarji).

18. Od cerkvene hierarhije se danes zahteva več socialnega čuta in več smisla za socialno stvarnost. Zato je potrebno, da imajo škofje neposreden stik z različnimi skupinami.

Škofovske konference bodo pospeševale organizacijo tečajev, srečanj, socialnih tednov in podobno. Vse to bo pomagalo oblikovati javno mnenje.

19. Posebno pazljivo je treba posvečati ljudem na ključnih položajih. Zato so škofje pripravljene sodelovati z drugimi organizmi pri organizaciji tečajev za tehnike, politike, delavske voditelje, kmete, podjetnike in kulturne delavce vseh stopenj.

20. Cerkev, božje ljudstvo, bo pomagala vsem, ki si sami ne morejo pomagati, da spoznajo svoje pravice in se jih nauče posluževati.

21. Odbor za Pravičnost in mir naj se ustanovi po vseh državah.

22. Pri škofovskih konferencah se bo ustanovil odbor za Socialno akcijo ali pastoralo. Isto velja za posamezne škofije.

Cerkveni organizem Caritas naj ne bo le dobrodelna ustanova, temveč mora postati prava gonilna sila v procesu razvoja.

23. Cerkev priznava, da ustanove, ki skrbе za časni blagor, spadajo v posebno območje civilne družbe. Vendar v sedanjem konkretnem položaju škofje smatrajo za svojo dolžnost, da posežejo na to področje, kadar je treba dopolniti in nadomestiti delo države in pa v neodložljivih primerih.

Končno škofje pozivajo zlasti laike, da se v prizadevanju za človeški napredek na primeren način poslužujejo tehnike in družbenih občil.

B. M I R

S problemom pravičnosti je v najtesnejši zvezi problem miru, ki ga škofje takoj nato obdelajo. Tudi v tem primeru najprej opišejo, kakšen je dejanski položaj glede miru v latinski Ameriki.

I. POLOŽAJ V LATINSKI AMERIKI IN MIR

1. Če je „razvoj novo ime za mir“ (Pavel VI., *Populorum progressio*, št. 87), je nezadosten razvoj latinske Amerike krivično stanje, v katerem se koté napetosti, ki izpodkopavajo mir. Te napetosti,

kolikor so izraz krivičnega in zato grešnega stanja, škofje razdele v tri skupine. Najprej naštejejo napetosti med razredi in opišejo kolonializem v notranjosti posameznih dežel.

Napetosti med razredi in notranji kolonializem

2. Sem spadajo v prvi vrsti razne oblike zapostavljanja (marginalidad), tako po mestih kot na deželi: družbeno gospodarske, politične, kulturne, rasne, verske.

3. Dalje pretirane neenakosti med družbenimi razredi. Opažati je zlasti, čeprav ne izključno, v deželah, za katere je značilen izrazit dvorazredni sistem: maloštevilni imajo veliko (kulture, bogastva, oblasti, ugleda), medtem ko imajo mnogoštevilni le malo.

4. Te čezmerne neenakosti dosledno onemogočajo zapostavljenim sektorjem, da bi mogli zadostiti upravičenim stremljenjem. Tako izjalovljenja in razočaranja rastejo iz dneva v dan.

5. Nato škofje opozarjajo na razne oblike zatiranja od strani vladajočih skupin in krogov. Celu možnosti namernega zatiranja popolnoma ne izključujejo. Še bolj pogosto pa se opaža pri boljše stoječih skupinah ali krogih obžalovanja vredna brezčutnost za revščino zapostavljenih slojev. Neredko te vladajoče skupine ožigosajo za prevratno akcijo vsak poskus, da bi se spremenil družbeni red, ki podpira ohranitev njihovih prednostnih pravic.

6. Navadna posledica omenjenega zadržanja je, da nekateri člani vladajočih skupin včasih uporabijo silo, da krepko zaduše vsak poskus odpora. Za lepšanje svojega postopanja jim je kaj lahko najti dozdevno opravičilo, bodisi ideološko (kot je npr. protikomunizem) ali praktično (npr. ohranitev reda).

7. Ves ta položaj postaja toliko bolj neznosen, ker se tlačeni sektorji vedno jasneje zavedajo teh krivic. V bodoče bo ta zavest še bolj rasla. Istočasno bo naglo naraščalo prebivalstvo. Tako se bodo problemi in napetosti stalno množile, toliko bolj, ker razna gibanja skušajo te napetosti izrabljati in jih še umetno večati. Če je že danes mir v veliki nevarnosti, bo avtomatično poslabšanje problemov izzvalo naravnost eksplozivne posledice.

Mednarodne napetosti in zunanji novi kolonializem

8. Nato škofje preidejo k opisu mednarodnih napetosti in zunanjega novega kolonializma. Pri tem mislijo predvsem na pogubonosne posledice, ki jih vključuje dejstvo, da latinsko-ameriške države zavise od tujega središča ekonomske oblasti. Zato kaj pogosto nimajo v oblasti ne svojega imetja, ne svojih ekonomskih odločitev. To vpliva ne le na gospodarstvo, temveč tudi na politiko. Zato škofje upoštevacjo oba ta vidika.

9. Kar se tiče gospodarskega vidika, analizirajo samo tiste dejavnike, ki najbolj vplivajo na splošno obubožanje in so zato vir notranjih in zunanjih napetosti.

a. Rastoča zmaličenost mednarodne trgovine. Surovine so vsak dan cenejše, manufakturni izdelki pa vsak dan dražji. Zato so dežele,

ki proizvajajo surovine, zlasti če so le ene vrste, vsak dan bolj revne, industrijske dežele pa se vedno bolj bogate. Ob tej krivici niti pomoč od zunaj nič ne koristi in povrhu še pomeni neprestano grožnjo za mir; kajti naše dežele se zavedajo, da jim ena roka jemlje, kar jim druga daje.

b. Beg gospodarskega in človeškega kapitala. Mnogi izmed boljše stoječih zaradi varnosti in osebnega dobička vlagajo svoje zaslužke v inozemstvo. Temu krivičnemu postopku se pridruži še beg tehnikov in pristojnega osebja v tujino, kar je verjetno še hujše kot beg kapitala.

c. Neplačevanje davkov in beg dobička in dividend. Tuje družbe, pa tudi nekatere domače, izbegavajo plačevanje davkov. Večkrat pošiljajo v inozemstvo svoj dobiček in dividende, ne da bi s primernimi novimi investicijami pripomogli k postopnemu napredku naših dežel.

č. Stopnjujoča se zadolžitev. Sistem mednarodnih posojil ne upošteva vedno resničnih potreb in možnosti naših dežel. Zato smo v nevarnosti, da se pogreznemo v dolg, ki požre večji del našega zasluga.

d. Mednarodni monopoli in mednarodni denarni imperializem. Glavni krivci ekonomske odvisnosti naših dežel pa so tiste sile, ki v želji po nebrzdanem dobičku vodijo v gospodarsko diktaturo in v mednarodni denarni imperializem.

10. Kar se tiče političnega vidika, pa škofje obtožujejo imperializem, naj sloni na kakršni koli ideologiji, ki vlada v latinski Ameriki posredno ali celo z neposrednimi posegi.

Napetosti med državami latinske Amerike

11. Končno pa se škofje dotaknejo še napetosti, ki vladajo med nekaterimi državami latinske Amerike. Pri tem imajo v mislih poseben pojav zgodovinsko političnega izvora, namreč pomanjkanje integracije. In vendar je razvoj integracije, če se jo pravilno razume, nujno potreben za latinsko Ameriko. Škofje zlasti poudarjajo večsmerni značaj tega strnjevanja oziroma povezovanja v celoto. Integracija ni izključno le ekonomski proces. Imeti mora mnogo širši obseg, ki zajame celotnega človeka, družbeno, politično, kulturno, versko in rasno.

Po mnenju škofov večata napetosti zlasti tale dva dejavnika:

12. Prvi je bolesten nacionalizem nekaterih dežel. Škodljiv je zlasti tam, kjer šibko narodno gospodarstvo zahteva vzajemnost naporov, poznanj in finančnih sredstev.

13. Drugo pa je pretirano oboroževanje. Oboroževalna tekma je često le namišljena potreba in presega vse pametne meje.

II. DOKTRINARNO RAZMIŠLJANJE

S tem škofje sklenejo svoje naštevanje raznih napetosti v latinski Ameriki. Nato pa preidejo k načelnemu razmišljanju, kjer najprej razložijo krščansko gledanje na mir, nato pa obdelajo problem nasilja v latinski Ameriki.

Krščansko gledanje na mir

14. Opisana stvarnost pomeni zanikanje miru, kot ga pojmuje krščanska tradicija.

Trije znaki namreč označujejo krščansko pojmovanje miru:

a. Mir je predvsem delo pravičnosti. Zato predpostavlja in zahteva vzpostavitev pravičnega družbenega reda. Kjer torej so krivične napetosti med ljudmi in narodi, tam se izpodkopava mir.

Mir še ni v tem, da v kaki deželi ni nasilnih uporov in prelivanja krvi. Pritisk od strani oblastnikov more dajati vtis, da se vzdržujeta mir in red, v resnici pa je neprestana in neizogibna kal uporov in vojská.

Mir se doseže samo, če se ustvari nov pravičen družbeni red. V tem smislu je celoten človekov razvoj, prehod iz manj človeških pogojev k bolj človeškim novo ime za mir.

b. Mir je na drugem mestu trajno opravilo. Človeška skupnost se ustvarja v času in je podvržena gibanju, ki stalno vključuje menjavo struktur, spremembo ravnanja in spreobrnitev src.

Mir torej ni isto kot pasivnost ali konformizem. Tudi ni nekaj, kar se doseže enkrat za vselej; marveč je posledica nenehnega napora za prilagoditev novim okoliščinam, zahtevam in potrebam menjajoče se zgodovine. Statičen in dozdeven mir se lahko doseže z uporabo sile; pristen mir vključuje boj, iznajdljivost in nenehno osvajanje.

Mir se ne najde, treba ga je graditi. Kristjan je graditelj miru. Zato se bo božje ljudstvo v latinski Ameriki moralo drzno in pogumno boriti proti egoizmu ter proti osebnim in družbenim krivicam.

c. Mir je slednjič sad ljubezni; je izraz resničnega bratstva med ljudmi, ki nam ga je prinesel Kristus, knez miru, ko je človeštvo spravil z Očetom. Človeška vzajemnost se ne more zares ustvariti razen v Kristusu, ki podarja mir, katerega svet ne more dati. Ljubezen je duša pravičnosti. Kristjan, ki se trudi za socialno pravičnost, mora vedno in v svojem srcu gojiti mir in ljubezen.

Mir z Bogom je zadnji temelj za notranji mir in pa tudi za socialni mir. Zato, kjer tega socialnega miru ni, kjer so krivične družbene, politične, ekonomske in kulturne neenakosti, tam so odklonili dar Gospodovega miru; še več, tam so zavrgli Gospoda samega.

Problem nasilja v latinski Ameriki

15. Nato pa škofje podajo svoje mišljenje glede nasilja, ki spada med najtežje probleme v latinski Ameriki.

Z vso močjo znova potrdijo vero v rodovitnost miru. Mir je naš krščanski ideal. Nasilje ni ne krščansko ne evangeljsko. Kristjan je miroljuben in ga tega ni sram. Kristjan seveda ni miroljuben za vsako ceno, ker je zmožen boja. Vendar ima rajši mir kot vojsko.

16. Če kristjan veruje v rodovitnost miru, da pride do pravičnosti, pa veruje tudi, da je pravičnost neizogiben pogoj za mir. Latinska Amerika se v mnogih delih nahaja v stanju krivičnosti, ki se lahko imenuje institucionalizirano nasilje. Takšno stanje zahteva spremembe, ki morajo biti vse obsegajoče, drzne, nujne in globoko prenavljajoče.

Ne smemo se čuditi, če se v latinski Ameriki rojeva skušnjava nasilja. Ne sme se zlorabljati potrpežljivost ljudstva, ki dolga leta prenaša stanje, kakršno bi le težko sprejeli oni, ki imajo večjo zavest o človekovih pravicah.

17. Zato se škofje v prvi vrsti obračajo na one, ki imajo več udeležbe pri bogastvu, pri kulturi in pri oblasti. Privilegiranci velikokrat skušajo z vsemi sredstvi, tudi z uničevanjem življenj in imetja preprečiti nujne spremembe.

Škofje jih zato pozivajo, naj se ne poslužujejo miroljubnega stališča Cerkve zato, da nasprotujejo, pasivno ali aktivno, globokim spremembam, ki so potrebne. Če se ljubosumno oklepajo svojih privilegijev in zlasti če jih branijo z nasilnimi sredstvi, se delajo odgovorne pred zgodovino, da izzivajo eksplozivne revolucije obupa. Od njih zadržanja v veliki meri zavisi mirna bodočnost v deželah latinske Amerike.

18. Poleg njih so odgovorni za krivično stanje vsi, ki ostajajo pasivni, ker se boje žrtev ali osebnih tveganj, ki jih zahteva drzna in zares učinkovita akcija.

19. Končno se škofje obračajo na vse, ki svoje upanje stavljajo v nasilje.

Čeprav je res, da more biti revolucionarna vstaja zakonita v primeru očitne in dolge tiranije, ki bi težko kršila osnovne pravice osebe in bi nevarno škodovala skupni blaginji dežele, pa naj prihaja od ene osebe ali od očitno krivičnih struktur, je tudi gotovo, da nasilje ali oborožena revolucija običajno rodi nove krivice, nova nerazumevanja, in povzroči nove ruševine: ne moremo se bojevati proti dejanskemu zlu za ceno še večjega zla.

Zato si škofje silno žele, da bi se vsi ljudje odločno postavili v službo pravičnosti in miru. Imajo razumevanje za njihove velike stiske, vendar bi jih radi spremenili ne v jezo in nasilje, temveč v močno in miroljubno silo za konstruktivna dela.

III. PASTORALNI ZAKLJUČKI

20. Spričo tega položaja morajo tudi škofje prevzeti čisto konkretne odgovornosti; kajti ustvarjanje pravičnega socialnega reda, brez katerega je mir iluzoren, je izrazito krščanska naloga.

Škofom pripada vzgajati vest, navdihovati, spodbujati in usmerjati vse pobude, ki prispevajo k oblikovanju človeka. Pripada jim tudi, naznaniti vse, kar je proti pravičnosti in ruši mir.

V tem duhu podajajo škofje v tretjem delu naslednje obrise pastoralnega dela:

21. Buditi v ljudeh živo zavest pravičnosti in jim vlivati dinamičen smisel za odgovornost in vzajemnost.

22. Braniti pravice revnih in zatiranih ter pritiskati na vlade in vodilne razrede, da izločijo vse, kar ruši družbeni mir: krivice, lenivost, podkupljivost, brezčutnost.

23. Energično naznaniti zlorabe in krivične posledice pretiranih neenakosti med bogatimi in revnimi, med mogočnimi in slabotnimi, ter pospeševati integracijo.

24. Skrbeti, da bodo naše pridige, kateheze in liturgija upoštevale socialno in komunitarno razsežnost krščanstva.

25. Skrbeti, da se bo po naših zavodih, semeniščih in univerzah oblikoval zdrav kritičen čut za družbeni položaj in se gojil poklic službe; organizirati akcije s podobnim namenom med vsemi verniki.

26. Povabiti k sodelovanju pri tej nalogi tudi druga verstva, krščanska in nekrščanska.

27. Podpirati ustanovitev in razvoj temeljnih ljudskih organizacij (organizaciones de base).

28. Prosimi, da se izpopolni sodna uprava.

29. Pritiskati, da se ustavi in znova pregleda sedanji oborožitveni proces.

30. Povabiti vse, da širijo zavest večje vzajemnosti do manj razvitih narodov, zlasti da se priznajo pravične cene surovinam.

31. Dati pobudo, da bodo univerze preiskale, kako se v naših deželah aplicira slovesna izjava o človeških pravicah.

32. Naznaniti krivično akcijo v svetovnem redu, ki jo mogočni narodi vodijo proti samoodločanju šibkejših narodov, ki morajo trpeti krvave posledice vojne in invazije.

33. Podpirati vse, kar pripomore k ustvaritvi novega reda, ki naj zagotovi mir našim narodom.

C. NEKAJ PRIPOMB

To je kratka vsebina prvih dveh poglavij iz sklepnega dokumenta škofovske konference v Medellínu. Obe poglavji sta silno tehtni. Vsaka beseda je vredna razmišljanja, vsak stavek vreden razlage. Skopo odmerjeni prostor nam tega ne dovoli. Dodajmo tedaj le nekaj pripomb, ki naj nas spodbude k nadaljnemu študiju.

1. Obe poglavji sta del izjave latinskoameriških škofov, ki so tudi naši škofje, ker živimo v njihovih škofijah. Beseda škofov torej neposredno velja tudi nam, čeprav ne samo nam. Zvestoba Cerkvi zahteva od nas, da to besedo sprejmemo z enako poslušno vdanostjo, kot smo nekdaj sprejemali besedo svojih slovenskih škofov in kot to še danes delajo verniki na slovenski zemlji. Zato smo kot kristjani dolžni, da navodila svojih latinskoameriških škofov temeljito proučimo, njih poznanje čim bolj razširimo med ljudi in se resno potrudimo, da jih postopno tudi dejansko uresničimo.

2. Zelo poučna je za nas že sama zgradba obeh poglavij. V njej zlahka odkrijemo klasično žasistično metodo: videti, presoditi,

storiti. Škofje v vsakem primeru najprej skušajo ugotoviti dejanski položaj, nato ga presodijo v luči krščanskih resnic in končno podajo navodila za praktično delo. Tako vidimo, da so tudi pastoralna navodila, ki so nam jih škofje dali v Medellínu, sestavljena iz dveh elementov: iz občeveljavnih, nespremenljivih krščanskih resnic in pa iz časovno pogojenih, spremenljivih zahtev.

Cerkev mora ostati zvesta Kristusovemu nauku; kajti Kristus je edini Odrešenik za vse ljudi vseh časov, zato nas tudi samo njegov nauk more rešiti iz sedanje stiske. Istočasno pa mora Cerkev upoštevati vsakokratni položaj, prav tako, kot je to delal Kristus, ker se tudi v dejanskih razmerah razodeva božja volja. Kot lepo pravi koncil: „je Cerkev v vsakem času dolžna preiskovati znamenja časov in jih razlagati v luči evangelija, tako da more na vsakemu rodu prilagojen način odgovarjati“ na njegova vprašanja (CS 4, 1). Le tako Cerkev pri svojem delu ne bo ciljala v prazno, temveč bo lahko odločilno sodelovala pri oblikovanju sveta. Ker pa se dejanski položaj vedno spreminja in zlasti sedanjemu obdobju zgodovine „dajejo pečat globoke in nagle spremembe“ (CS 4, 2), zato mora tudi Cerkev svoje delo in svoje metode po potrebi spreminjati in prilagajati novi stvarnosti. Zadnji koncil je imel prav ta namen, enako tudi škofovska konferenca v Medellínu, ki je hotela konciliska navodila prilagoditi na posebne razmere na ameriški celini.

Zato zvestoba Cerkvi zahteva tudi od nas, da jo v tem njenem zadržanju posnemamo. Kakor Cerkev, moramo tudi mi ohraniti vero v nespremenljiva krščanska načela in njih odrešilno moč. Kakor Cerkev, moramo tudi mi „spoznati in razumeti svet, v katerem živimo, ter njegovo pričakovanje, težnje in njegov pogosto dramatičen značaj“ (CS 4, 1); kakor Cerkev moramo tudi mi imeti dovolj poguma in gibčnosti, da to novo stvarnost priznamo in jo po navodilih Cerkve upoštevamo in se ji prilagajamo. Zato nas argentinski škofje v svoji izjavi o medellinskih sklepih opominjajo, da moramo učljivo sprejemati cerkveni nauk in navodila, tudi če to vključuje spremembo našega dosedanjega načina mišljenja in delnih moralnih kriterijev in zahteva od nas žrtev (IV, 11).

3. Škofje nam jasno povedo, da je latinska Amerika ujeta v klešče dveh velikih sovražnikov, ki sta liberalni kapitalizem in pa skušnjava marksizma oziroma komunizma.

Za nas, ki smo žrtve komunističnega nasilja, je psihološko popolnoma razumljivo, da imamo zelo oster čut zlasti za komunistično nevarnost. In kako resna je ta nevarnost, so nam zadnji dogodki pokazali z otipljivo jasnostjo. Zato je brez dvoma naša posebna dolžnost, da tudi v izseljenstvu nadaljujemo svoj boj proti komunizmu in se pri tem okoristimo z vsemi skušnjami iz preteklosti.

Po drugi strani pa spet ne smemo prezreti, da komunizem ni edina nevarnost latinske Amerike. Trenutno je liberalni kapitalizem morda še večji njen sovražnik. Pri tem seveda ne gre za kako načelno sodbo o tem, kaj je večje zlo, komunizem ali liberalni kapitalizem, temveč za presojo dejanskega stanja. Škofje sami nam izjavljajo, da je strašnih socialnih krivic v pretežni meri kriv liberalni kapitalizem,

Ki je že dolga desetletja neomejen gospodar latinske Amerike. Nasprotno pa komunizem v njej še ni gospodaril, čeprav se na vso moč trudi, da bi tudi tu prišel na oblast. In če je komunizem nevaren za latinsko Ameriko, je zlasti zato, ker se s svojo lažno propagando predstavlja kot rešitelj iz krivičnega stanja, ki ga je ustvaril liberalni kapitalizem. Zato uspešen boj proti komunizmu ni samo v tem, da razkrinkamo njegove lažne obljube in zločinske načrte, temveč nujno zahteva, da se proti krivicam liberalnega kapitalizma bijemo za nov, pravičnejši družbeni red.

Liberalni kapitalizem seveda noče nič slišati o tem. Na vsak način hoče ohraniti svoj privilegirani položaj. Zato se z vsemi sredstvi upira kakršnim koli spremembam. V ta namen se njegovi predstavniki, kot nam povedo škofje, poslužujejo tudi te taktike, da sebe proglašajo za protikomuniste in branilce reda, češ da so vsi oni, ki z njimi ne soglašajo, komunisti in prevratneži. Zato se tudi na račun Cerkve, ne izvzemši samega papeža, vedno pogosteje slišijo očitki, da se je nagnila „na levo“ in se nevarno približuje komunizmu. Tako smo priče paradoksa, da mnogi od teh, ki se hrupno trkajo na svoja protikomunistična prsa, dejansko komunizmu najbolj pripravljajo pot do zmage, ker niso proti komunizmu zaradi obrambe resničnih vrednot, temveč zaradi svojih egoističnih in oportunističnih ozirov.

Tako vdimo, da protikomunistično stališče in beseda protikomunist – kakor tudi protikapitalistično stališče in beseda protikapitalist – dobe svojo vsebino in vrednost od pozitivnih razlogov, ki motivirajo to odklonitev, to „proti“ stališče. V našem primeru je to krščanska vera s svojimi vrednotami. Ker se kot kristjani oklepamo Kristusove resnice, pravice, ljubezni in svobode, zato smo nujno proti komunizmu, ki je laž, krivica, sovraštvo in suženjstvo. Iz istega razloga smo pa tudi proti kapitalizmu, čeprav je kapitalizem tudi na nek način protikomunističen, kakor je komunizem protikapitalističen, pa iz drugačnih razlogov, kot so naši. Tako končno vse zavisi od našega krščanstva.

Zato nas tudi samo naše krščanstvo lahko reši, da v boju proti komunizmu ne pademo v spletke kapitalizma in da se v boju proti kapitalizmu ne ujamemo v mreže komunizma. Dalje nas samo naše krščanstvo lahko reši, da v boju proti komunizmu in proti kapitalizmu ne posnemamo njunih zmotnih in pogubnih metod, se pravi laži, krivic, sovraštva in nasilja. Če pa zdvomimo nad krščanstvom, smo zgubljeni!

In vendar se zdi, da so nekateri nad krščanstvom začeli dvomiti. Zakaj? Naj navedem samo en razlog logične narave. Nekateri zamešavajo krščanstvo Kristusa in njegove Cerkve s krščanstvom posameznih določenih kristjanov. Krščanstvo konkretnih vernikov je kaj lahko zelo pomanjkljivo in celo tako spačeno, da je komaj še vredno tega imena. Od takega krščanstva res nimamo kaj pričakovati in Cerkev je prva, ki ga graja. Toda če Cerkev govori o krščanstvu, ki je edino zmožno rešiti tudi latinsko Ameriko, misli pri tem na pristno krščanstvo, kot ga je učil Kristus z zgledom in z besedo in ga še zdaj uči po uradnem cerkvenem učiteljstvu. Če si bomo na jasnem, da je le to krščanstvo naš ideal, nas ne bo skrbelo, češ, ali bomo sedaj še samo kristjani; rajši bomo marveč skrbeli, da bomo tako v mišljenju kot

v življenju res celi, pristni kristjani, vredni tega imena. Le tako bomo lahko uspešno in nujno reševali sebe in svet pred komunizmom in kapitalizmom.

4. Škofje se v svojih izjavah ponovno dotikajo vprašanja integracije, ki obstoji – socialno gledano – v vključevanju ali vraščanju posameznikov oziroma socialnih tvorb v celote višjega reda. Pomanjkanje integracije je po njihovem mnenju veliko krivo sedanjega težkega položaja. Zato je razvoj integracije, če se jo pravilno razume, nujno potreben za latinsko Ameriko. In sicer mora ta integracija zajeti celotnega človeka: ekonomsko, socialno, politično, kulturno, versko in rasno. Ta poziv seveda velja tudi nam. Naša skupna dolžnost je torej, da v bodoče temu vprašanju posvetimo več pozornosti kot doslej. Z združenimi močmi skušajmo dognati, v čem za nas obstoji pravilno razumeta integracija, pa naj že gre za integracijo v našo slovensko skupnost ali pa za integracijo v deželo, v kateri živimo.

5. Kot vidimo, spadajo družbena vprašanja med najbolj aktualna in pereča vprašanja v latinski Ameriki. Zato si lahko štejem v zadoščenje, da je bilo med nami v izseljenstvu vedno tako živo zanimanje za tovrstna vprašanja. Otipljiv dokaz za to sta zlasti organizacija Družabna pravda in pa stalna ustanova naših letnih študijskih socialnih dnevov. Bog daj, da bi tudi za naprej znali vzdrževati zanimanje za socialno problematiko, ki je tako važna, da ji morajo vse naše ustanove brez izjeme posvetiti vsaj del svoje pozornosti.

KRITIKE IN PRESOJE

FRANCE BALANTIČ, PESMI

TINE DEBELJAK

Ta tretja izdaja Balantičevih pesmi – pri Mohorjevi v Celovcu, 1967; strani 109 – je izšla v obliki miniaturnih žepnih izdaj slovenskih klasičkov, kot jih je pred vojno izdajala v Ljubljani Akademsko založba, na biblijskem papirju. Založnica je s to obliko hotela poudariti Balantičevo klasičnost, ki bi spadala že zdavnaj v podobno ljubljansko zakladnico slovenske poezije, v vrsto Prešernovih, Gregorčičevih, Kettejevih, Murnovih, Kosovelovih in podobnih zbirk.

V Ljubljani je bila nova izdaja Balantičevih pesmi že nekajkrat napovedana pri Državni založbi, celo z imenom urednika Mitje Mejaka, pa do danes še ni izšla. Ne vemo, zakaj ne, dasi si mislimo vzroke, ki so lahko samo trije: ali ne ustreza duhovna vsebina pesmi njim, ki hočejo izključno na marksistično-leninistični miselnosti graditi slovensko kulturo; ali ne prenese umetnostnih kriterijev zaradi nekvalitete; ali pa je ovira pesnikov oborožen odpor proti komunizmu in njegova smrt. Kvaliteta Balantičevih pesmi je bila priznana še pred l. 1945 po prvih izdajah (V ognju groze plapolam, 1944; Sonetni venec, 1944). V Zborniku koledarju Svobodne Slovenije za leto 1963 (str. 190-194) sem omenil, da se mi je pohvalno o Balantiču izrazil Oton Župančič in pesnica Lily Novyjeva mi je rekla, da vsak dan moli za tri slovenske pesnike: Prešerna, Ketteja in Balantiča. Po letu 1945 vem, da je o njegovi pesniški vrednosti govoril na slavističnem oddelku ljubljanske univerze pisatelj prof. Alojz Rebula in ga postavil v razvojno vrsto vrhov najčistejše slovenske lirike. Prof. Kumbatovič (Filip Kalan) ga je v Sodobnosti primerjal s Kajuhom in dal prednost Balantiču. Prof. Anton Slodnjak ga je odločno potrdil kot pesnika v svoji prvi literarni zgodovini v nemščini Geschichte der slowenischen Literatur, 1958 (menda je bilo to pisanje o Balantiču eden povodov, da so ga odslovili z ljubljanske univerze...); v nemški razpravi Die slowenische Lyrik (1967) je priobčil celo pesnikovo celostransko podobo, da s tem še poudari njegovo pomembnost. V svoji najnovejši knjigi Slovensko slovstvo (str. 462, 467) mu priznava, da je „prvobitni lirik“; da je pisal „dovršene, samosvoje sonete, ki so zlasti v drugem delu Venca izžarevali nenavadno lepoto...“. Spričo zasnove venca sonetnih vencev sklepa, da bi „dovršena bila naša najgloblja miselna oz. najbolj vdana

religiozno-mistična pesnitev". V celoti je v njegovi pesniški zapuščini „nekaj umetniško in življenjsko globoko resničnih slovenskih pesmi“. Kvaliteta torej ne more biti vzrok.

Vzrok molka v domovini bi bila lahko še vsebina pesmi kot izraz religiozno-mističnega gledanja na življenje in svet. Toda tudi pesniške zbirke s podobnim gledanjem so po vojni izšle v domovini s priznanjem; postavim, zbirke Antona Vodnika. Balantičeve pesmi bi torej lahko izšle, še celo, ker so vse napisane v njegovi predprotirevolucionarni dobi.

Ostane torej samo še tretji vzrok: njegovo pripadništvo oboroženi protirevolucionarni samoobrambi. Tega mnenja je tudi profesor Slodnjak, ko piše v omenjeni Zgodovini slovenskega slovstva (str. 461): „... njegov nesrečni življenjski zaključek je hudo zavrl, da, skoraj onemogočil v domovini poznavanje in študij njegovih pesmi.“ Torej zato, ker je bil vaški stražar in domobranec, in še povrh zato, ker je tako odlični pesnik padel na tak način s pomočjo italijanske vojske – laški topničarji – od njih lastnih rok! Zato njegove pesmi ne smejo med širše občinstvo. Verjetno zadržuje izdajo doma tale okolnost: morda v 25 letih po njegovi smrti uradni režimski kritiki še niso našli način, kako bi njegovo ustvarjanje prenesli z domobranske gladine na svoje področje, kakor se redno godi v sovjetski literarni zgodovini? (Primer ukrajinskega pesnika Mikola Zerova, ki je izginil na Solovjovkah, pa so ga sovjetski literarni kritiki po rehabilitaciji v času odjuge proglasili za svojega, češ da je padel kot žrtev stalizma.) Pričakujem nekaj podobne Balantičeve metamorfoze, zlasti še spriče Slodnjakovih hipotez: „... verjetno je, da je Balantič moral za rešitev iz Gonarsa obljubiti službovanje pri tako imenovanih vaških stražah, ki bi naj zadržale razmah partizanstva in revolucije.“ Toda takoj nato pove, „da je pristopil k domobrancem, prostovoljni vojaški organizaciji... vendar kaže marsikaj na to, da v njem ni bilo političnega sovraštva... in da se je pridružil domobrancem iz prijateljstva, bolj spontanega kot premišljenega domoljubja, in morebiti celo iz strahu pred ponovno aretacijo“. (tam, 461). Celo to misel izraža: „Ali se je mar hoté žrtvoval, da bi zadostil za lastne in tuje zmote?“ (tam, 467). Sploh: „... pri Balantiču še nimamo dovolj podatkov, da bi mogli spoznati njegovo resnično odločitev v takratni politični dilemi.“ (tam, 468).

Torej: prvi in zadnji vzrok pri odlašanju izdaje Balantičeve zbirke se mi po vsem tem zdi le-ta: iskanje podatkov, ki bi mogli dokazati, da je bil Balantič notranje sicer pristaš Osvobodilne fronte, a je – kakor je Janež zapisal v svoji drugi izdaji Pregleda zgodovine slovenske književnosti – padel kot reven študent pod vpliv belogardističnih zagrzencev.

Mi pa imamo pričo iz ust najintimnejšega Balantičevega prijatelja slikarja Marijana Tršarja, ki ga lahko zaslišijo literarni ocenjevalci, da se je Balantič izrazil (Dom in svet 1944, str. 125): „Umetnik mora biti duhovnik. In koliko jih je vrednih biti duhovnik?... Pravi red more prinesti le krščanstvo s svojo zapovedjo ljubezni. Vsi drugi pa, ki nosijo v sebi kal zla, zato prej ali slej rodé zlo. Prišel sem do prepričanja, da je borba proti komunizmu ne le dovoljena, ampak

celo nujno potrebna. Gospa, jaz sem dolgo iskal, sedaj sem pa prišel čisto na jasno, sedaj vem, kaj je prav.“

Spričo takega „iskanja“ in odlašanja je prav, da je Mohorjeva družba v Celovcu izdala to lično knjižico Balantičevih pesmi in to pred vrati v domovino. Pa v taki obliki, da more priti v domovino in dati bralcem, ki so gotovo mnogo slišali o Balantiču, a niso mogli priti do njegove besede, njegovo pesniško podobo. In prav je tudi to, da je na koncu v knjižici prireditelj B. R. poudaril: „Kot svobodnjak in z globoko vizijo o življenju in Bogu je odklonil komunizem – ideologijo suženjstva in materije. Ker je bila tedaj edina možnost boja proti komunizmu v vaških stražah, se je po novem letu 1943 prijavil k njim... Po rešitvi iz strahotnega partizanskega obleganja Pudoba, se je takoj prijavil k domobrancem... v Grahovem so posadko obkolile v noči od 23. na 24. november Dakijeve čete. Daki je dal naperiti proti Krajčevi hiši, v kateri so se domobranci nahajali, dva italijanska topa iz bližine 12 m. in z njima porušil pol hiše. Šele ko so partizani zažgali hišo, je prišel konec: domobranci v njej so zgoreli, vdali se niso. Z njimi skupaj je zgorel Balantič...“

Če omenjamo redno pri Prešernu, da je bil odvetnik v Kranju, in pri Kosovelu, da je bil študent, zakaj bi pri Balantiču zamoščali njegov boj in smrt? Prireditelj mohorjevske izdaje njegovih pesmi je zato prav storil, da je na zadnjih treh straneh poudaril tako smrt, kajti na ozadju tega zadnjega ognja se dá tudi vse bolj grozotno, preroško in metafizično grozotno dojeti njegova „plameneča pesem“.

Prireditelj je zapisal ob koncu, da je zbirka tiskana po „dr. Tinetu Debeljaku prirejani izdaji Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu“.

Ne mislim govoriti ob tej priložnosti o Balantičevi poeziji, ker sem to že večkrat storil, zlasti v omenjenih izdajah Balantičevih pesmi iz leta 1944 in 1956, v uvodu k bibliofilski izdaji Venca (Zimska pomoč, 1944), in v Vencu sonetnih vencev (v Dom in svetu, 1944); rad bi govoril le o tej najnovejši celovški priredbi.

In še o tej predvsem toliko, kolikor mi daje priložnost, da izpovem nekatere pomanjkljivosti moje druge buenosaireske izdaje, ki jih nova priredba deloma popravlja, deloma vzdržuje, deloma celo napačno razumeva.

Moja priredba za buenosairesko izdanje Balantiča leta 1956 se razlikuje od prve iz leta 1944 v Ljubljani v tem, da sem prenesel nekatere pesmi drugam zaradi tehnične razporeditve (Belina); iz potrebe po poudarku, da je izdaja izseljenska, zaradi česar sem Sonete o izseljencih dal takoj za uvodne pesmi; ali pa iz formalnih razlogov (Judežev obup). Nekaj le zasnovanih verzov sem iz Opomb prenesel v tekst med motta pred cikle, tako tudi nekatere citate iz Gonarske beležnice. Dodal pa sem prav to Gonarsko beležnico z zasnovo Sonetnega venca sonetnih vencev, Balantičeve prevode iz tujih jezikov, Balantičeve pesmi v tujih prevodih (angleško, poljsko, kastiljsko) in Staneta Tomažiča pričevanje o Balantičevih zadnjih trenutkih v Krajčevi hiši. Uvod sem razširil.

V Opombah pa sem med drugim v stavku: „... Vzel pa sem v to zbirko vse njegove ohranjene pesmi, pa tudi nekončane osnutke in hipne zapiske, ki sem jih v kurzivni pisavi uporabil kot motta pred posa-

meznimi cikli, pa tudi v uvodu...“, izpustil samo besedi „v kurzivni pisavi“, ker nisem tega razločka v tiskanju v knjigi dosledno izpeljal.

Prireditelj te tretje izdaje se je naslanjal na mojo drugo izdajo, vendar je omenil, da jo je priredil „po njej“, torej ne ponatisnil; izločil je namreč uvod, opombe in dodatke, ker je hotel pač dati občinstvu pesmi same in dodati nekaj besed svoje nujne predstavitve pesnika; kar je vse v redu.

Nekaj pa ni v redu. Izpustitev kurzivne pisave kot razlikovanje med končanimi pesmimi in nedokončanimi zasnutki, kljub moji opombi pri vsaki pesmi oz. zasnutku posebej v Opombah, prireditelju verjetno ni bila jasna. Izpustil je nekaj citatov iz prvega motta, ker so bili samo citati iz poznejših pesmi v knjigi, ni pa ponatisnil iz uvoda in iz mottov štirih verzov, ki se mi zde lepe pesniške domislice. Te so:

*Ne vem, zakaj sem na življenja ženitnini –
morda sem padel kakor sveča iz rok dekleta?*

*Kot duh po obilju žitarodnih kašč,
tako dišati mora božji plašč,
da hrepenim, in sam ne vem, po čem:
morda neba me mami divji šlem,
mogoče me je sij daljav okužil,
morda doma bi rad življenje služil –
namenil si ga za kraljevski plašč?*

Sem in plakam...

*Bijem s perotmi
kot jutranja ptica,
kot ptica pomočna,
ki mora z okrvavljenim očesom
strmeti v žar sonca...*

Ko bi prireditelj k tem štirim verzom dodal še

*Brat, ki ga ljubim tako,
ljubim bolj kot deklice glavó...*

verz, katerega prva polovica je na str. 57, – zadnja polovica je izpadla že v moji izdaji (103), dočim je bil v celoti v prvi izdaji (XXXIII v Opombi) – bi imeli v zbirki ves pesniški opus, kolikor ga poznamo do sedaj. Če bi pa priobčil še Gonarsko beležnico z zamislijo Venca sonetnih vencev, bi imeli v njej vso podobo Balantiča in pogled v to, kaj je snoval in v kaj nam je rastel. Ta zasnova pesnitve, ki jo Slodnjak postavlja za višek slovenske religiozne poezije sploh, če bi jo napisal takšno, kakor je iz snovanih začetkov razvidno, bi dala šele pravo perspektivo v to, kar je izrekel njegov domobranski poveljnik France Kremžar ob zadnjem trenutku skupnega življenja: „Kakšen umetnik umira...“ in zaradi česar mi občutimo tako veliko usodno

izgubo za slovensko poezijo z njegovo smrtjo. Deset strani več in imeli bi vse, kar je Balantič napisal s svojo roko.

In še eno nespornost zaradi neupoštevanja Opomb, kakor bi najbolje označil to „pomanjkljivost“. Vsi verzi brez naslovov, ki so tiskani pod velikimi napisi ciklov, niso Balantičev motto k tistim ciklom, ampak moje „reševanje“ izgubljenih verzov, ki sem jih postavil pred cikle, a so zdaj vključeni vanje kot njihov sestavni del, kar ni res. To moti predvsem pri prvem Vencu, ker bi kdo mislil, da je verz *Ponižno za ljubezen te zahvalim...* Balantičev motto v venec, pa je le moja razmestitev Balantičevega izoliranega verza pred celotni venec, ker se mi je zdelo, da vencu notranje ustreza. Isto je pri vseh ciklih pri verzih brez naslova.

Napačno je prireditelj razdelil pesem *Sin* na več delov (1 do IV). Pri Balantiču teče pesem kar naprej brez presledkov. Prireditelja je verjetno motila diagramacija v moji izdaji, kjer je dolgo besedilo razdeljeno na več strani. Isto se je ponovilo pri zadnji pesmi, ki je tiskana brez naslova kot epilog vsej zbirki. V I. izdaji nosi izvirni naslov **Moje delo**, kar sem v Opombah omenil. B. R. je prezrl to opombo, ter je pesem pridružil predhodni pesmi **Truplo v polju** kot nje drugi del. Za epilog pa je postavil pesem **Pot brez konca**, ki sem jo jaz postavil za prolog v začetek, tiskano v faksimilu pesnikovega rokopisa. Seveda ima prireditelj pravico razmeščanja po svoje. Omenjam pa pri tej pesmi neko drugo zanimivost: Pesem sem dobil pri Balantiču napisano z njegovo pisavo. O tem ni dvoma, da je rokopis njegov. Balantič je to pesem uvrstil v svojo rokopisno zbirko **Muževna steblika** (prva izdaja pesmi str. XXXIV; druga istotam). Toda goriški pesnik Štefan Tonkli mi je izjavil v času svojega bivanja v Buenos Airesu, da je to pesem napisal on, pa da ne ve več, kje je izšla... Če bi bila pesem ohranjena na listku, ki je faksimilirana, bi šlo lahko samo za prepis iz revije, ker je bila Balantiču pač všeč; ker pa jo je vključil v svojo rokopisno zbirko, se mi stvar zdi zagonetna; mogoče jo je odgonetiti samo onstran oceana...

Še omemba tiskovnih napak. V moji II. izdaji Balantiča v Buenos Airesu je nekaj tiskovnih napak, na katere sem deloma opozoril ob koncu v knjigi sami (4 napake); še posebej pa na dve v poznejšem članku ob 20-letnici pesnikove smrti pod naslovom Nekajkrat z Balantičem (Zbornik koledar Svobodne Slovenije, 1963, str. 190). Pa so še druge. V II. izdaji omenjene napake so v celovški izdaji popravljene vse. One iz omemb v Zborniku koledarju Svobodne Slovenije pa le na pol. Npr.: v moji II. izdaji je v pesmi *Sin* na koncu homerski pridevnik „ranjeno - boka“, pa bi moralo biti „ranjena boka“. B. R. je za celovško priredbo sprejel „ranjeno boka“. Ob dvomljivi besedi „razkopani“ ali „razpokani“ plamen, se je odločil za „razkopani plamen“ (razlago obeh izrazov sem omenil v Zborniku koledarju). Ostala pa je tiskana napaka (zalomljeni verz) iz II. izdaje v pesmi *Umiram* (str. 79). Verz 9. se mora glasiti: *Umiram... jaz umiram... / Dan kipi čez rob...* Nisem pa tukaj popravil dveh napak, ki sta zato ostali nepopravljeni tudi v celovški izdaji; str. 35: „v glavah“, namesto „na glavah drhali“; pa na strani 55: namesto „moj strah pred Tvojim plaščem je minil“, naj bi stalo: „pod

Tvojim plaščem“, kakor je v I. izdaji in tudi v bibliofilski izdaji Venca (XIII).

To so pripombe k „pomanjkljivostim“ k priredbi celovške izdaje Balantičevih Pesmi; pa so bolj moja krivda kot prirediteljeva, kajti v II. izdaji ni dovolj jasno navedeno, kaj je z Balantičevimi „izgubljenimi verz“ v uvodu in pred cikli. Pričujoče opombe sem napisal zato bolj z namenom, da bo prihodnji znanstveni urejevalec Balantiča – dokler ne najdemo pesnikove rokopisne ostaline, ki je bila v moji knjižnici v Ljubljani in je najbolj verjetno doživela usodo drugega uničenja v ognju, kot sem napisal o tem v Zborniku — mogel ločiti resnično Balantičevo od mojega oz. napake, ki so nastale zaradi lomljenega stavka. Iz I. izdaje je bolj vidno vse to kot iz II. In prireditelj se je naslanjal na II. izdajo.

Mohorjevska izdaja Balantičeve poezije, ki jo je priredil B. R., je hvale vredno dejanje in nujno potrebno v tistem kraju Evrope, ki ga žeja po Balantičevih pesmih, a jih ne more dobiti v roke, kljub temu, da II. izdaja še ni razprodana. Balantič je po mohorjevski izdaji že po obliki izdaje dobil priznanje klasika. Pred vrati domovine je uspel. A za vrati? 25 let je od njegove smrti, ki se je spominjamo, toda doma je še vedno njegova pesem tabu. Kljub amnestijam. In kljub poudarjanju demokracije. Zdaj je narahlo odstrla zaveso celjska Mohorjeva družba v članku Jožeta Dolenca z naslovom Pozabljeni pesnik France Balantič (Knjižni glasnik, maj 1969, leto XIII, št. 1-2). Župančič, ki je Balantiča visoko cenil, bi tu lahko napravil samo ironično parafrazo na svoj znani verz: „Tako domovina pesnika slavi.“

Še nečesa se moram obtožiti ob II. izdaji Balantiča: citat iz Puškinove pesmi ni moj prevod, temveč Klopčičev. Iskal sem ruski izvirnik, pa ga v Buenos Airesu nisem našel. Začasno sem dal staviti verz iz Klopčičevega prevoda v upanju, da ga bom pred tiskom še lahko zamenjal s svojim; a me je tisk prehitel in nisem mogel več vstaviti potrebne opombe, kdo je resnični prevajalec iz Puškina.

Vinko Brumen, *Srce v sredini. Življenje, delo in osebnost Janeza Evangelista Kreka*. Buenos Aires 1968. 460 str.

„Dolgo je narava razmišljala in ustvarjala. In ko je ustvarila, je počivala in rekla: E n e g a Homerja svetu!“ Tako je nemški pesnik označil enkratno veličino in neponovljivost Homerjevo.

Te misli mi hodijo po glavi, ko prebiram Brumново knjigo o Kreku. Podobno je namreč sodil o Kreku tudi Tavčar: „Slovenci nismo imeli večjega moža od Kreka in ga ne bomo imeli...“ (Srce v sredini, str. 355). Tavčar je torej menil, da je mož Krekove veličine in njegovih posebnosti dodeljen narodu samo enkrat. Naša naloga za dolgo dobo je, da to izredno osebnost preučujemo in skušamo doumeti. V zadnjih dveh, treh desetletjih smo to dolžnost precej zanemarili, saj nimamo sto let po njegovi smrti niti dokončane izdaje Izbranih spisov. Edina obsežna in temeljita knjiga o njem je izšla šele nekako za petdesetletnico njegove smrti, in sicer v Argentini, tako da nam bo v domovini le težko dostopna. O tem delu pa lahko mirno rečem, da dela čast Kreku in piscu Vinku Brumnu.

Brumen Kreka osebno ni poznal, skoraj za pol stoletja je mlajši od njega. Spoznaval ga je samo po njegovih spisih in delih ter pričevanju sodobnikov. To je za knjigo prav pomembno: Brumen ne stoji neposredno pod vplivom Krekove očarljive osebnosti, ampak ga gleda kot zgodovinar in dušeslovec in si skuša ta „čudež“ razložiti na osnovi podatkov, ki so jih o njem zapisali očividci. Rabili smo izraz: čudež. Večna ljudi, ki je Kreka natančneje poznala, je dobila vtis, da je bil nekaj izrednega, naravnost čudovitega, tako da človeka kar zgrabi želja, da bi se skušal dokopati do razumevanja te čudovitosti, do Krekove „skrivnosti“, kakor jo je imenoval O. Župančič. Iskali so jo Župančič, Cankar, Finžgar, Terseglav, najbolj pa Brumen. „Kolikor bolj sem se nad trideset let poglobljal v Krekovo delo, toliko bolj sem se navduševal zanj in sem se mu tudi osebno skušal približati.“ (Tam, 11). Krek je torej edinstvena osebnost, da se je Brumen nad trideset let ukvarjal z njo, pa si vendar še ni upal o njem izreči zadnje in dokončne besede. (Tam, 11).

Kar pri knjigi na prvi pogled zbuja začudenje, je obsežnost gradiva, ki ga je Brumen zbral – v Argentini. Seveda ni mogel dobiti vsega, kar bi si želel; uspelo mu je pa vendar v glavnem zbrati vse najvažnejše, kar so doslej številni avtorji napisali o Kreku. Tega gradiva pa pisatelj ni uporabljal nekritično. Nasprotno: natančno je razlikoval, ali je kaka sodba o Kreku (npr. Šušteršičeva ali Škerbčeva) zanesljiva in koliko je upravičena. Pa čeprav Brumen ni mogel zajeti vse literature o Kreku, vidimo vendar v seznamu virov, da se je

v desetletjih nabralo zelo obsežno gradivo, izvirajoče od različnih avtorjev. Vse to gradivo obvlada pisatelj suvereno, do podrobnosti, in ima vedno celotno sliko pred očmi, pa naj obravnava Kreka kot socialnega delavca, politika, ljudskega vzgojitelja ali pa nam podaja njegov človeški lik. Povsod vidimo, kako je v treh desetletjih Krek v Brumnu zaživel in kako se mu je Brumen osebno približal. Pri tem se koristno uveljavlja tudi piščeva široka splošna razgledanost.

Posebno pohvalo zasluži jezik v knjigi, ki je res preprost in lahkoumljiv. Prav primeren bi bil tudi za strogo znanstveno delo, saj za znanost ni potrebno težko umljivo pisanje. Povsod vidimo, kako se je pisatelj potrudil, da bi svojo misel jasno izrazil. Pri tem si včasih pomaga z novimi izrazi, ki jih v zadnji izdaji Slovenskega pravopisa (iz leta 1962) ne najdemo. Naj navedemo nekaj primerov, ki kažejo, kako se je pisatelj poglobil v svojstvo slovenskega izražanja: uziralnost (121), uvidnost (129), uvid (143), enoumen (135), zavržen, -žna (163), padljiv (167), padljivost (378), poljuditi (174), poljudevati (176), mnogolik (180), mnogolikost (181), osvestiti (187), sihati (190), mnogost (283), naobrnitev (289), porazumiti (187), vzgojnik (188), kulturotvorka (189), odvrg (291), vseoseben (309), izjalovljati (319), ojalovljati (375), značajeslovec, značajesloven, značajeslovstvo (343), vzgibljivost (343), človeškost (356), ostvarljiv (365), stvaritven (367), vsebiti (406). Teh par primerov navajam brez zveze v stavku kot opozorilo zbiralcu besed za slovenski slovar; saj bi bilo bržkone koristno pregledati Brumnovo knjigo tudi s stališča našega izrazoslovja.

Nad trideset let se že Brumen ukvarja s Krekom. O, kako je škoda, da ne živi v domovini! Krekovo življenje in delo je doslej natančneje preiskano samo do leta 1907. V več ko dveletnem delu je Brumen pripravil peti zvezek Izbranih spisov, obsegajoč leta 1900-1907. Kakor je znano, je bila knjiga že natisnjena, a so jo leta 1941 Nemci tako temeljito uničili, da je Brumen rešil samo korekturni izvod. Vsekakor je treba knjigo ponovno natisniti. Prav nič se ne čudimo, če nam Brumen pove, da je tudi v *Srce v sredini* vloženo delo dveh let; dostavimo lahko: požrtvovalno in temeljito delo, izvršeno v zelo težavnih razmerah.

Brumen je nesporno dokazal, da je za to delo poklican. Kdo ve, kdaj bo Krek zopet našel pisatelja, ki bi bil tako rastež z njim, kakor Brumen. Sedaj je bilo *Srce v sredini* natisnjeno samo v 1200 izvodih, kar zadošča komaj za zamejstvo. In vendar bo knjigo moral poznati vsak, ki bo hotel govoriti o Kroku. S ponatisom knjige bi Slovenci pokazali, da vsaj skušamo biti vredni Kreka, ki je bil po Cankarjevih besedah „največji Slovenec in najboljši človek“. (Tam, 404).

Ko navajamo Tavčarjevo in Cankarjevo sodbo o veličini Krekovi, nikakor ne nameravamo sprožiti kake kočljive in nepotrebne debate o tem, kdo je bil „največji Slovenec“. Gotovo smo imeli zelo pomembne mojstre v različnih strokah. Prav poučno je pa slišati, kako je Krek sodil o slavi in slavljenju. Ponorčeval se je iz nas, da smo „tako malenkostni“. V svoji narodni kočici smo sedaj silo otročji. Vsaka reč je takoj slavna. Da dobi človek ime po vsem Slovenskem, zadošča, če izda pratiko. Teh slavnih mož in tega neumnega kadila, ki ga zažigamo povsod, bi moralo biti precej manj! Narod gine, mi pa uganjamo

burke in slavimo tu ‚očeta krščanskega socializma‘ (tu se je Krek ponorčeval sam iz sebe; op. p.), tam prvega slovenskega novodobnega ‚leposlovca‘, tu ‚kristalizirano pamet‘ (tako je Bleiweis imenoval Luko Svetca; op. p.), tam ‚največji politični genij‘ brez vsakega vzroka. Resnosti nam manjka... Tako ne žive narodi, tako – umirajo!“ (Izbr. spisi IV, 161). Krek je svoje in naše delo presojal, da smo po sveto-pisemskih besedah nevretni hlapci, ki smo storili, kar smo bili dolžni storiti. Ne more nam pa zameriti, če ugotovimo, da je bil velik tudi v tem, kako ni potreboval slave. O njem bo pač veljalo, kar je rekel rimski zgodovinar Salust o Brutu: „Čim manj je iskal slave, tem bolj mu je sledila.“

NEKAJ PRIPOMB K BRUMNOVI KNJIGI O KREKU

ANTON KACIN

Doba slovenske politike, ki obsega 25-letno javno delovanje dr. Janeza Evangelista Kreka (1892-1917), je razmeroma malo raziskana. Imamo nekaj knjig spominov (Hribar, Šuklje, Tuma), nekaj na hitro sestavljenih zgodovinskih pregledov (npr. Erjavčeva Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem, Gabrščkove Goriške Slovence, Lončarjevo Politično življenje Slovencev), nekaj razprav raztresenih po revijah, a temeljitega, objektivnega dela, ki bi pokazalo popolno sliko te nenavadno razgibane dobe, polne dela, uspehov, idealizma in požrtvovalnosti, dobe, v kateri so nastopile nove politične sile v ljudstvu, še nimamo. Tudi ni verjetno, da ga bomo v doglednem času dobili, kajti današnje razmere niso naklonjene objektivnemu raziskovanju časa, v katerem je katoliška organizacija dosegala resnične in trajne uspehe pri prebujanju najštevilnejših, a do takrat najbolj zanemarjenih družbenih plasti, namreč kmečkih in delavskih množic.

Prav tako ni verjetno, da bomo dobili izčrpne monografije o prvih političnih akterjih tistih let. Opisati bi bilo treba delo dr. Sušteršiča, ga postaviti v pravo luč in dati njegovi osebi pravi format in pravo mesto. Nedvomno je bil močna osebnost, če je dvajset let soodločevalno vodil slovensko politiko in če je vplival tudi v širšem avstrijskem okviru. Ali je že kdo pregledal in ocenil njegovo delo v dunajskem parlamentu in v kranjskem deželnem zboru? In dr. Evgen Lampe, publicist, kritik, politik in gospodarstvenik! Tudi njega je slovenska kulturna zgodovina rada zamolčevala; kadar pa ga je omenjala, je sliko njegove osebnosti kazala nepopolno in izkrivljeno. Neraziskana in nenapisana je politična vloga dr. Ivana Tavčarja, velikega pisatelja in umetnika, političnega transformista in konservativca, načelnika napredne stranke, ki bi se po trdovratnosti, s katero se je oklepal oblasti, dal primerjati med Slovenci morda samo še z noviškimi dr. Bleiweisom. Že o Tavčarju pisatelju je Pregelj zapisal, da je tragična osebnost z Janusovim obrazom, da je enostranski, neevolucioren.¹ Ivana Cankarja ni mogel prebaviti.² Prav tako je za bivšega slovenskega nacionalističnega radikalca iz osemdesetih let značilen pakt z nemškimi nacionalisti in veleposestniki v kranjskem deželnem zboru, naperjen proti slovenski katoliško narodni stranki, ali pa strankarska zloraba literature, kot je črtica „Izgubljeni bog“.

Okoli glavnih igralcev se je zbirala množica drugih oseb: intelektualcev, delavcev, kmetov. Bila je za Slovence prava pomlad, zadnje in dokončno prebujenje našega naroda, v glavnem posledica delovanja dr. Kreka in njegovega gibanja. Opisano tudi ni oviralno delo dolo-

¹ Dom in svet, 1921, str. 205.

² Zbrano delo VIII. str. 122-150. Tu so zbrani članki o Ivanu Cankarju, objavljeni v Slovenskem narodu 1920 leta.

ženih strankarskih krogov. Socializem pa takrat v javnih zadevah še ni soodločeval. Današnje zgodovinopisje pa se bolj zanima za najmanjše in tudi malo važne podrobnosti v začetkih socialne demokracije kot pa za veliko delo, ki so ga opravili drugi. Zato je Brumnova knjiga toliko važnejša. Postavi nam pred oči vsaj enega glavnih igralcev in ko piše o njegovem življenju in delu, riše posredno tudi čas in javno življenje, sredi katerega je stal.

Osnovna poteza tiste razvojne stopnje slovenske kulture in politike je boj med liberalci, ki so se imenovali napredne, in klerikalci, katere so imenovali reakcionarje, nazadnjake. Precej objektivno sodbo o tem je zapisal Lojze Ude: „Z besedo klerikalizem je vezana predstava o reakcionarnosti kateksohen. Med Slovenci je bila v obdobju 1903-1914 klerikalna stranka najmočnejša, klerikalna zaradi vodilne vloge katoliške duhovščine tako v politični kakor gospodarski in ljudskoprosvetni organizaciji. A vezanje vsakega dejanja, vsakega stališča slovenskih klerikalcev v tem obdobju s predstavo reakcionarnosti je zgodovinsko netočno. Skozi vso dobo 1903-1914 je bilo v klerikalni stranki tudi dvoje struj, od katerih je bila Krekova nedvomno širokosrčnejša, bolj ljudska, bolj demokratična, nacionalno in socialno občutljivejša. Zaradi absolutno večinskega položaja klerikalne stranke v tem obdobju so se imenovali vsi Slovenci, ki jih ni zajemala katoliška politična, gospodarska in prosvetna organizacija, napredne Slovence, s čimer pa je bilo mišljeno predvsem to, da so proti klerikalizmu. Naprednost slovenskih liberalcev je bila pretežno samo v tem. V zavzemanju stališča v raznih časovnih, političnih in gospodarsko socialnih vprašanjih pa so bili klerikalci navadno naprednejši kot liberalci.“³

Pisec je Krekovo javno delo zaradi nenavadne, edinstvene mnogovrstnosti opisal po panogah v posameznih poglavjih. To utegne biti najboljša metoda, kajti če bi ga obravnaval bolj letopisno od leta do leta, bi bralec zaradi množine dejstev lahko ne videl celotne postave, ali, kakor se reče, zaradi dreves ne bi videl gozda. Govori o Krekovem rodu, o starših, o poteku šolanja, o nadarjenosti, o sklepu, da stopi v bogoslovje, o izvenšolskem študiju itd.

Krek je vstopil v javno življenje eno leto po socialni okrožnici Rerum novarum Leona XIII., ki je pomenila za takratno mišljenje tudi v katoliških krogih pravo revolucionarno dejanje. Pri Slovencih so tedanje socialne ideje nekateri, npr. Aškerc, sicer že sprejemali, a bolj salonsko, ker so pač bile nove, ultramoderne. A da bi kdo izmed intelektualcev osebno stopil med delavce, se zares lotil reševanja kričečih socialnih krivic, na to nihče ni mislil. S papirnatimi verzi⁴ se pa družbena vprašanja ne rešujejo. Krek pa je imel odprto srce za dejanske delavsko bedo – dandanes si je ne moremo niti več predstavljati – ni se bal govoriti z delavci, zahajal je med nje, vedel in čutil je, kje je treba začeti, organiziral jih je ter z njimi delal. Že na prvem katoliškem shodu (1892) je dejal, da delavcem ne delimo miloščine,

³ Slovenci in jugoslovanska ideja v letih 1903-1914. (Most. Trst, 1969, šte. 21-22, str. 86 z.). Panatis eseja, ki ga je avtor objavil pri Srbski akademiji znanosti in umetnosti leta 1967.)

⁴ Prim. Aškerčev „Delavčev pesem o premoži“. Nove poezije. 1900. Pesem je nastala 1897. Aškerč se je sam sebi in drugim zdel socialni pesnik.

ampak pravico. Tudi se ni bal prevajati v slovenščino pesmi italijanske pesnice Ade Negri, katero je Evgen Lampe odločno odklanjal.

Petino knjige je pisec posvetil Kreku politiku. Načel je karakterološko vprašanje, ali je bil politik v Sprangerjevem in Tumovem smislu ali ne.⁵ Za človeka, ki je 25 let skoraj nepretrgoma stal v politični areni, ne moremo reči, da ni bil politik, tudi če ne gre prav točno v noben prej ali pozneje določen karakterološki okvir. Gotovo je bil pionirski, voditeljski značaj in če je skrbel za javni blagor, kar je po starejši definiciji naloga politika, je bil tudi politik. Brumen to pravilno ugotovi. Med Tumom in Krekom tudi sicer ni nobenega pravega razmerja. Krek je ustvaril gibanje, ki mu je bil voditelj, četudi ni bil načelnik stranke (str. 161). Tuma ni ustvaril nobenega gibanja, kar priznava sam. Bil je človek bolj sam zase. Tudi drugače ni med Tumom in Krekom kake prave podobnosti. Tu racionalističen, ambiciozen, tudi oblasti željen človek, tam širokosrčni, osebno absolutno neambiciozni demokrat. Tuma je bil eden izmed mnogih, Krek je bil en sam.

Lepi, vedno veljavni so odstavki o politiki in oblasti. Dobro zadene pogubni vpliv oblasti: „Moč in oblast človeka opajata. Zasužnjita ga lahko kakor denar ali omamita kakor alkohol. Tedaj mu moči in oblasti ni nikoli dovolj: več ko je doseže, silnejša postaja njegova sla po njej. In tedaj politik išče moči le zaradi nje same, zgolj zadovoljitve svoje sle po oblasti. Pozablja, da moč in oblast nista cilj, ampak sredstvo političnega napora. Ko pa je politik iz prvega sredstva napravil cilj, ne izbira med naslednjimi sredstvi, ki mu morejo pomagati do tega bastardnega cilja.“ (str. 162) Tudi stavek: „Za politiko veljajo npravstveni zakoni kakor za vsako človeško dejavnost,“ (str. 163) bi moral vsak človek, politik ali nepolitik vedno imeti pred očmi in se po njem ravnati.

Pisec je obdelal vse strani Krekovega javnega dela. Obširno je poglavje o njegovem ljudskem vzgojiteljstvu. Ustanovil je in sedemnajst let vodil centralo katoliških prosvetnih društev. Živahne stike je vedno imel z dijaštvom, zlasti z visokošolci doma o počitnicah ali pa na Dunaju. Posebno poglavje je posvečeno njegovemu pisateljevanju. Pisati je začel v srednji šoli. Po vstopu v javno življenje pa je napisal toliko, da je sploh vprašanje, kje je jemal čas. Zgodbe svetega pisma, Socializam, povesti, igre, filozofske razprave, pridige, predavanja v bogoslovju, nemška knjiga o Slovencih (Die Slowenen. Jena, 1917) ter nešteto člankov.⁶ Nekatera dela so debele knjige. Prav vsega, kar je napisal, pa ne bo mogoče nikoli ugotoviti, ker je zlasti članke objavljajal ali pod psevdonimi ali pa brez podpisa.

Pisec se ustavlja tudi pri Krekovih napakah in grehih. Sam pravi, da so Kreka zagovarjali in branili včasih morda več, kot je nujno potrebno. V isto napako je zašel tudi sam. Prevneta obramba lahko

⁵ Tuma je v svojih spominih zapisal: „Krek pa ni bil politik.“ (Iz mojega življenja. Ljubljana, 1937, str. 480.)

⁶ Po Dolencu v Slovenskem biografskem leksikonu (I. str. 562) navaja mnenje A. Vadjala, da je Krek v teku svojega javnega dela imel okoli 3000 govorov, člankov pa da je napisal dvakrat toliko. Te številke so gotovo pretirane. 25 let dá 9125 dni: vsak dan torej en članek ali en govor.

vzbudi posebno pri nepoučenih vtis, da je bilo nerodnega veliko več, kot bi človek rad priznal. Tako se Krekova veličina in lepota njegovega lika nehotе zmanjšata. Vtis imam, da so strani od 377 do 381 posvečene bučni zadevi, ki je Kreka že proti koncu življenja močno prizadela ter je odmevala po vsej Sloveniji in tudi preko njenih mej, namreč zadevi s Theimerjevo, ki do danes še ni čisto pojasnjena. Brumen to zadevo na treh mestih mimogrede omeni, obravnava je pa ne. Nekaj vrst ji je posvetil Erjavec v svoji Zgodovini katoliškega gibanja na Slovenskem (str. 210). Mislim, da bi Krekova veličina le pridobila, če bi se ta zoprna zadeva in njeno politično ozadje pojasnilo, kolikor je pač mogoče. Theimerjeva, dunajska Nemka, je v Slovenskem narodu 1913 od maja do oktobra objavila nad dvajset dolgih člankov z napadi na dr. Šušteršiča in na zasebno življenje dr. Kreka. Te članke sem prebral. Prva misel je bila: Če je argentinski grafolog, ki slovenščine ne pozna, iz potez Krekovega slovenskega rokopisa v bistvu točno zadel Krekove duševne lastnosti, kaj vse bi današnji strokovnjak psihoanalitik našel v teh člankih, koliko abnormnih duševnih potez! Druga pa je bila ta: Kako je mogel slovenski dnevnik izrabiti nemško, duševno zmedeno žensko, da je umazal tedanjega najbolj zaslužnega, najbolj nesebičnega slovenskega človeka? Za to ni bil odgovoren le Miroslav Malovrh, glavni urednik Slovenskega naroda, notorično neobjektiven človek – napisal in izdal je kakih dvajset povesti resničnega šunda s strupeno proticerkveno tendenco – prevajalec člankov Theimerjeve iz nemščine, ako ne celo soavtor, odgovoren je bil tudi dr. Tavčar, predsednik Narodne tiskarne, lastnice Slovenskega naroda. Kadar je hotel, je Tavčar znal energično ukazati. Leta 1902 je Aškercu, uredniku Ljubljanskega zvona, prepovedal pisati o določenih predmetih; če ne more ubogati, naj odstopi.⁷ Aškerc je rajši odstopil. Ob tisti priliki je Tavčar znal pritisniti, deset let pozneje ni hotel, čeprav ga je tudi Ivan Hribar opozoril, da Malovrh laže. Nič ne pomaga, če je Tavčar po Krekovi smrti dejal Finžgarju: „Slovenci nismo imeli večjega moža od Kreka in ga tudi v sto letih ne bomo imeli in jaz silno obžalujem, da je Slovenski narod prinesel tiste svinjarije.“⁸ To pozno obžalovanje ne izbriše dejstva, da sta dva psihopata (Malovrh je umrl v blaznici, Theimerjevo je leta 1914 sodnija spoznala za neprištevno) pod Tavčarjevim pokroviteljstvom pol leta obmetavala z blatom Kreka, ki bi, tudi če bi bilo, posito sed non concessio, res vse, kar so mu očitali, tega ne zaslužil. Sicer je Theimerjeva naprednjake dobro plačala. Naslednje leto je naznanila sodišču dr. Ivana Oražna, dr. Karla Trillerja in več sokolskih društev zaradi veleizdaje. Vsi obtoženci so bili oproščeni. Theimerjevo pa so spoznali za neprištevno.

Brumnova knjiga je dragocen prispevek k slovenski kulturni in politični zgodovini ter še posebej h krekologiji. Napisana je mirno, jasno, umljivo, stvarno razpravljajoče in prav nič polemično. Gladko

⁷ Pismo z dne 2. aprila 1902. Tavčar, Zbrano delo VIII. str. 213.

⁸ Ivan Dolenc, Iz poslednjih let Krekovega življenja. Čas, 1929. – Dolencova razprava je prepričljiv donesek k razjasnitvi tiste nekulturne epizode.

tekoči, zares slovenski jezik se prijetno razlikuje od danes običajnega škripajočega znanstvenega jezika, ki ga najdeš v katerikoli slovenski reviji v matični državi in ki je po besedju sicer deloma slovenski, a po duhu in skladnji vse kaj drugega, le slovenski ne.

K ODKRITJU SONETNEGA CIKLA FRANCETA BALANTIČA

TINE DEBELJAK

V Knjižnem glasniku Mohorjeve družbe v Celju (Leto XIII., maj 1969, št. 1-2) je na str. 14 - 16 urednik Jože Dolenc priobčil esej Pozabljeni pesnik France Balantič. Tam piše:

„Usoda Franceta Balantiča je doslej vsekakor najbolj tragična med slovenskimi pesniki. Tragična zato, ker je tako strašen njegov človeški konec. Ko je umiral, je plapolal kot »bakla nema«. Konec novembra 1943 je zgorel z nekaterimi pripadniki vaške straže ob partizanskem napadu na domobransko postojanko v Grahovem pri Cerknici. Žalosten je njegov konec tudi zato, ker je tedaj zgorela še zbirka njegovih zadnjih pesmi in nam je neznana njegova poslednja človeška in pesniška izpoved.

Že ponovno se je slišal glas, naj bi Franceta Balantiča že vendarle priznali zaradi pesnika v njem. Napovedan je bil že njegov izbor poezije pod naslovom »Muževna steblika«. Izdaje te knjige, ki naj bi ne pomenila le priznanje Balantičeve pesniške veljave, marveč tudi dejanje resnične tolerantnosti, doslej nismo dočakali.“

Nato citira odstavek iz dr. Slodnjakovega najnovejšega Slovenskega slovstva, kot smo ga deloma citirali tudi mi v oceni Mohorjevega Balantiča iz Celovca. Temu pa dodaja Dolenc: „Če pa je že bil na Balantiču kakšen madež, ga je izžgal ogenj in bi že zato moral biti danes čist pred nami, saj nas loči od njegove smrti več kot četrto stoletje.“

Nato nadaljuje: „Vendar je povod pričujočemu zapisku povsem slučajno odkritje njegovih 6 sonetov, ki tvorijo samostojen cikel z naslovom Na blaznih poteh. Dosedanji urednik Balantičevega »celotnega dela«, Tine Debeljak, je izdal njegove pesmi najprej v Ljubljani (1944) v zbirki V ognju groze plapolam in nato v Buenos Airesu (1956) v razkošni izdaji in z istim naslovom. (Ta druga izdaja nosi naslov: France Balantič. — moja op.) Urednik omenjenih izdaj ta cikel sonetov sicer omenja, ker ga navaja iz ohranjenega pesnikovega seznama naslovov. Tako je zapisano v izdaji iz leta 1944 na strani XXXVI: »Iz seznama naslovov pesmi, ki jih navajam pod 1 (to je listek naslovov pesmi, naslovljen ‚Po časovnem redu‘ str. 1 iz časa, ko je pripravil

svojo zbirko Muževna steblika, op. p.), nisem mogel identificirati pesmi Na blaznih poteh I. - VI. ter Pesem. Verjetno je, da je Balantič pesmi, ki so bile naslovljene Na blaznih poteh, uničil, kajti ni jih v nobenih prepisih. « Domnevo, da je pesmi z naslovom Na blaznih poteh pesnik sam uničil, navaja dr. Tine Debeljak spet v drugi izdaji na str. XXXVI (Buenos Aires 1956).“ Po tej oznaki dostavlja Dolenc: „Mimogrede bi opozoril na napako v urednikovih opombah, ki se ponavljajo v obeh izdajah: v prvi izdaji ima na strani XXXIV v seznamu naslovov pesmi za zbirko Muževna steblika v vrstnem redu napačen podatek: Na blaznih poteh I.—IV. (namesto I.—VI.), medtem ko na strani XXXVI navaja pravilno: Na blaznih poteh I.—VI. V drugi izdaji pa na obeh mestih navaja napačno: Na blaznih poteh I.—IV. (namesto I.—VI.).“

Za konec Dolenc označi omenjeni cikel: „Značilna za cikel Balantičevih sonetov Na blaznih poteh je izrazito socialna tematika. Tako se njegovi poeziji »ljubezenskega razkošja in metafizične groze« (Slodnjak) pridružuje socialna, v zaključnem sonetu naravnost revolucionarna motivika, ki celotnemu pesnikovemu delu daje novo vrednost.“

Ko nato opiše vsebino posameznih sonetov, česar nam spriču ponatisa celotnega cikla ni potrebno ponavljati, sklene svoj članek: „Balantič je ta cikel izločil iz svoje zbirke in ga poslal uredništvu mohorske Mladike po vsej verjetnosti leta 1941. To leto so izšle štiri številke, zaradi okupacije je revija prenehala izhajati in tako tudi Balantičeve pesmi niso bile objavljene. Ostale so v rokopišnem gradivu Mladike in se tako ohranile.“

Dolenc pravi, da so te pesmi nastale po vsej verjetnosti leta 1941. Meni pa se zdi, da so ene prvih Balantičevih pesmi, kajti po tematiki ustrezajo povsem izseljenskim sonetom, ki so iz sedme šole, napisani kot domača naloga. Tako bi ti socialni soneti prav lahko nosili naslov Soneti o delavcih, kot sem dal naslov izseljenskim sonetom, ki so bili napisani pozneje. To je razvidno iz lista št. 1, ki navaja pesmi po kronološkem redu in je pričujoči cikel omenjen pred Soneti o izseljencih. Po navdihu in po obdelavi ustrezajo popolnoma tej začetniški dobi Balantičevega ustvarjanja in zato jih stavim še v leto 1940. Pričajo pa, da je bil Balantič že tedaj dograjen pesnik, ki v začetkih raste iz Kosovela. Zakaj jih Mladika ni prinesla v štirih mesecih izhajanja v letu 1941, ne morem soditi. Morda ji je bila vsebina preveč drzna, morda so prišli prepozno. Vsekakor smo veseli, da so se našli, da dopolnijo Balantičevo pesniško podobo. Toda mi še vedno upamo, da se bodo kje našle tudi še druge pesmi iz zadnjega časa, o katerih Dolenc sicer piše, da so zgozele obenem s pesnikom v Grahovem. Toda na podlagi kakšnega pričevanja? Ali samo ugibanja in sklepanja?

PROBLEM KULTURNEGA USTVARJANJA V NAŠEM ČASU

LEV DETELA

Strukturalni premiki, ki so se zadnje čase izvršili v slovenskem zdomskem (Slovenska kulturna akcija) in tudi zamejskem (npr. spremembe v reviji Most) kulturnem prostoru, nas silijo, da spregovorimo o položaju slovenske kulture za mejami matične domovine in širom po svetu, da spregovorimo o nalogah, ki bi jih naj slovenska kultura ta čas imela, in da razmislimo o tem, kaj umetnost sploh je, oziroma, kaj naj bi bila.

Vse diferenciacije, ki so se med nami izvršile, nosijo v sebi nevarnost, da paralizirajo naše svobodno delo, po drugi strani pa kažejo tudi dobre strani, saj nas kar silijo, da na novo uredimo položaj naše kulturne aktivitete in njenih tvornih sil.

Dobre strani tega novega položaja so v tem, ker se sedaj jasno kažejo obrisi front med zmernejšimi in radikalnejšimi skupinami. Toda ob tem moramo vendar upoštevati težavni položaj našega zdomstva, kateremu v določenih ozirih (finančni problemi, problemi sodelavcev in naročnikov in podobno) diferenciacije v najradikalnejših rešitvah niso v najboljšo korist. Tako bi morali najti po mojem skromnem mnenju tu neko pot, ki bi nas vse zadovoljila, namreč pot **enotnosti v raznolikosti**. Jasno je, da smo tu ljudje različnih estetskih, a delno celo ideoloških naziranj, ki pa zasledujemo konec koncev vendar en skupen cilj: svobodnejšo in bolj demokratično Slovenijo na pluralistični osnovi, Slovenijo, v kateri bo prostora in kruha za vsako duhovno in kulturno smer, le da tolerira neko splošno človeško etično konvencijo, ki bi jo mogli identificirati s Kantovim npravstvenim kategoričnim imperativom.

Mislím, da bi mogla prav Slovenska kulturna akcija na poti do te nove slovenske demokratičnosti odigrati nadvse važno vlogo. Toda ta naj ne bi bila le zbiralec etabliranih starejših emigrantskih sil, med katerimi so nedvomno tudi odlični mojstri peresa (in prav Ruda Jurčec je ena največjih takih osebnosti zdomstva), temveč bi morala znati pritegniti tudi mlade sile v zdomstvu in zamejstvu, a morda tudi v domovini.

Toda ob vsem tem pritegovanju moramo imeti pred očmi duhovno podobo in duhovno rast slovenskega naroda, naše zbirališče mora biti

tako organizirano, da res nikogar ne odbija, temveč da priteguje in se s tem razvija naprej.

Gotovo je prav, da raste delo Slovenske kulturne akcije iz etičnih temeljev krščanstva, saj smo zlasti v domovini etičnost v kulturi velikokrat pogrešili. Vendar se mi zdi, da bi tu Slovenska kulturna akcija morala biti kot izrazito centralna zdomska ustanova bolj odprta in bolj pluralistična. Res naj bi bila osnova ustanove krščansko-etična, toda v svojih vrstah bi ta ustanova po mojem mnenju morala tolerirati tudi ustvarjalce, ki izražajo v svojih delih nek nrvstven življenjski način, a sami niso nujno kristjani. Jasno je namreč, da mora biti kultura organizirana in pojmovana širše: navaditi se moramo kljub vsemu, da v tem svetu, kakršnih koli principov že smo, živimo in delujemo skupno in da se kljub vsemu tvorno pogovarjamo, in ne vojskujemo.

Končno imamo tudi pred narodom kot duhovni delavci določene dolžnosti. Pred očni nam vendar mora biti neka tvorna narodna vzajemnost, neka strpnost, ki kljub naši diferenciranosti lahko obrodi pomemben sad.

Ob vsem tem pa velja spregovoriti tudi o sami umetnosti. Zdi se mi, da se vedno bolj vidi prav v novi literaturi, da je umetnost predvsem umetnost, da se iz vseh ideologij in politik rojeva predvsem kot to, kar je njena bistvena struktura: namreč umetniško. V njem predvsem vidimo estetsko suvereno organizirano strukturo različnih umetniških znakov, ki v svoji medsebojni komunikaciji ustvarjajo poseben živ organizem. Nova slovenska literatura (npr. Lojze Kovačič, Peter Božič, Rudi Šeligo, Gregor Strniša, Dominik Smole ali Dane Zajc) hoče biti predvsem tako čisto umetniška. Zato se zavestno otresa vseh ideologij in tendencioznih postulatov; je predvsem zato, ker je. Seveda pa se da v celotni literaturi (tudi starih obdobjih) ugotoviti to bistveno umetniško; eden prvih, ki je tako na Slovenskem delal, je bil genialni Žigon s svojimi interpretacijami Prešerna, ki kar kliče po strukturalnih analizah.

Seveda zdrže strukturalno interpretacijo le suvereni umetniki (na Slovenskem recimo Prešeren, Simon Jenko, Tavčar, Cankar ali Balantič), saj odpadajo določeni izvenestetski kriteriji (ideologija, politična opredeljenost in podobno). Toda taka interpretacija ravno dokazuje, da kulture ne moremo politično gledati in da spadajo v slovensko kulturo tudi emigrantski pisatelji, saj niso umetniki zato, ker so emigranti (oziroma niso ne-umetniki, ker so to), temveč so umetniki le zaradi suverene estetske organizacije svojih del.

Posebna naloga, ki bi jo imeli tu v zdomstvu, bi ostajala tudi v tem, da bi poudarjali **transcendentalni** pomen umetnosti, njeno rast v svetove, ki presegajo ta svet, njeno idealističnost, da tako rečem, ki je umetniška varianta tistega, kar je zgrajeno v religiji na čisto specifičen način. Poudarjati bi morali tudi njeno **kritičnost**, ki v adekvatnem komuniciranju z estetskimi verigami v delu ustvarja svojevrstno moč umetnosti, ki jo izžarevajo le velika dela. Povdarjati pa bi morali tudi njeno povezovanje različnih sestavnih delov tega sveta v estetski organon, v katerem še kljub vsej partikularizaciji najdemo določeno harmoničnost sveta, harmoničnost prav v diferenciaciji.

Predvsem bi bilo potrebno gledati strpno na različne tokove v umetnosti od tradicionalnih smeri pa prav do bistveno avantgardističnih. Znani ruski formalist Šklovski je jasno pokazal, da ni v kulturi nikoli le enega toka, temveč da jih je vedno več, le da je zdaj ta ali oni v ospredju (oziroma v modi). Na podlagi teh spoznanj bi morali spoznati, da je bistvo plodne kulturne atmosfere prav njena raznolikost, njeno prelivanje različnih tokov, njeno odpiranje za najrazličnejše duhovne svetove sveta, njena odprtost.

Moje skromno mnenje je le eno: če imamo kako šanso, potem jo imamo le v tem, da smo po vseh peripetijah in diferenciacijah odprti in tolerantni. To ne pomeni, da moramo spremeniti svoja duhovna spoznanja. Nasprotno, to pomeni, da bodo naša duhovna spoznanja stopila v tvoren kontakt z drugače mislečimi akterji, da bodo našla pot med plasti slovenskega ljudstva in tam kot suvereni svetovi eksistirala dalje.

KRONIKA

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA je v Buenos Airesu, kjer ima svoje središče, v sezoni 1969 nudila slovenski skupnosti naslednje kulturne večere, gledališke predstave in prireditve.

17. maja 1969, I. kulturni večer: RAZGOVOR o SLOVENSKI Kulturni akciji. (V slogu razgovora okrog okrogle mize so konferirali dr. Vinko Brumen, Poslanstvo Slovenske kulturne akcije; Ladislav Lenček CM, Anketa iz leta 1968; p. dr. Alojzij Kukovica DJ, Nova pravila in članstvo Slov. kult. akcije; Ladislav Lenček CM, Finančno vprašanje v Slov. kult. akciji; dr. Tine Debeljak, Delovni načrt Slov. kult. akcije; dr. Mirko Gogala, Odnos Slov. kult. akcije do drugih organizacij)

1. junija 1969, gledališka predstava: Nikolaj Jeločnik, V ROGU LEŽIMO POBITI (scenična komemoracija); na odru Slovenske hiše. Gledališki odsek in Slovensko gledališče v Buenos Airesu.
7. junija 1969, II. kulturni večer, SLOVENCİ IN ITALIJANSKE OSVAJALNE ASPIRACIJE; predavatelj dr. Srečko Baraga. Zgodov. odsek.
21. junija 1969. III. kulturni večer: POLJSKA EMIGRACIJSKA LIRIKA 1939-1945; predavatelj dr. Tine Debeljak; recitatorja Pavči Eiletzeva in Nikolaj Jeločnik, ki je na osnovi lesorezov slikarice Bare Remec pripravil tudi avdiovizualno inscenacijo. Literarni in gledališki odsek.
5. julija 1969, IV. kulturni večer: CERKEV IN PROBLEMI LATINSKE Amerike; predavatelj dr. Mirko Gogala. Teološki odsek.
13. julija 1969. gledališka predstava na odru Slovenske hiše: S PREŠERNOVO BESEDO MLADINA V NOVE ČASE GRE; gledališki večer z scenifikacijo Prešernovih verzov in pesmi o Lepi Vidi. (Zamisel in režija Nikolaj Jeločnik). Mladinske organizacije za svojo 15-letnico in gledališki odsek.
19. julija 1969, V. kulturni večer: VZGOJA, POLITIKA IN MORALA; predavatelj dr. Vinko Brumen. Filozofski odsek.
16. avgusta 1969, VI. kulturni večer: L. HEKTOR BERLIOZ (ob stoletnici smrti). Komentarji in glose Nikolaj Jeločnik; glasbene produkcije Beno Truden. Glasbeni odsek.
6. septembra 1969, VII. kulturni večer: RAZVOJ REVOLUCIONARNE MISLI; predavatelj dr. Mirko Gogala. Teološki odsek.
20. septembra 1969, VIII. kulturni večer: SAMOODLOČBA NARODOV in odcepitev od države v marksističnem smislu; predavatelj dr. Tine Debeljak. Zgodovinski odsek.
4. oktobra 1969, IX. kulturni večer: RAZGOVOR z Vinkom Zaletelom o kulturno političnih razmerah na Koroškem. In z Vinkom Žakljem o holandski cerkvi in o Slovencih na Nizozemskem.
11. oktobra 1969, OKROGLA MIZA O PROBLEMIH NAŠEGA TISKA (razgovor med zastopniki slovenskega tiska v Argentini); referenta dr. M. Gogala in dr. V. Brumen. Teološki in filozofski odsek.
18. oktobra 1969, X. kulturni večer: FRANCE PAPEŽ, GOZD, poetična drama (dramaturško literarna predstavitev). Gledališki odsek.
15. novembra 1969, XI. kulturni večer: RAZMEJITVENA IN POLITIČNA RAZMERJA med Slovenci in Italijani po prvi in drugi svetovni vojni; predavatelj dr. Srečko Baraga. Zgodovinski odsek.

Vsi kulturni večeri, razen gledaliških predstav, so bili v gornji dvorani Slovenske hiše (Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina).